

Avisleseren og klimadiskursen

Dagbladets posisjoneringer av lesernes forhold til klimaendringer

Daniel Milford Flathagen

13. august 2008

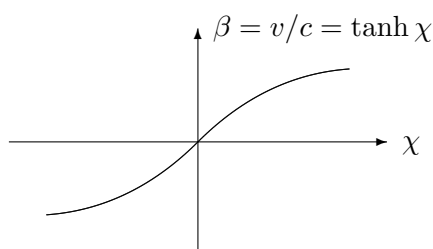
Velkommen

Velkommen til masteroppgaven min. Jeg håper du vil finne deg til rette her.

Først av alt vil jeg takke veileder **Ellen Andenæs**, og ikke bare fordi jeg må. Jeg kunne ikke ha bedt om en bedre veileder, og gjorde det derfor heller ikke. En stor takk går også til Gøril og Siw for flotte fellesveiledninger, og til vår tynt befolkede lesesal. Der må jeg nesten spesielt takke Bjørg, som selv ikke med gedigne hodetelefoner på fikk fred for mine spørsmål. Prosit, Bjørg.

Takk rettes også til **Marianne Ryghaug** for frasparket, til **Henrik** for korrekturlesing, til samarbeidsvillige sjeler hos **universitetsbiblioteket** ved NTNU, **Retriever Norge** og **Dagbladet**, og til **L^AT_EX** for å være et nydelig alternativ til Word. Ikke minst retter jeg også en stor takk til alle som bidrar til klimaendringene slik at Dagbladet og jeg fikk noe å skrive om.

Deretter skylder jeg min bror **Joakim** en takk for hans uvurderlige innspill om at ingen masteroppgave er komplett uten en imponerende graf.

Til sist en takk til **Maria** som aldri forventet å bli nevnt i forordet, selv om hun er den viktigste av alle. Uten hennes ustanselige støtte og blinde tro på meg hadde jeg aldri i verden rodd denne oppgaven i land og kommet vel i havn.

Innhold

1 Innledning	9
1.1 Tidligere forskning	10
1.2 Denne oppgavens bidrag	12
1.3 Problemstilling	14
1.4 Oppgavens struktur	14
2 Metode	17
2.1 Materialinnsamling	17
2.1.1 Valg av type materiale	17
2.1.2 Innsamling og utvalgsriterier	20
2.2 Tilrettelegging av materialet for analyse	22
2.3 Tilnærming til materialet	23
2.3.1 Mitt forhold til diskurspraktikerne	23
2.3.2 En kvalitativ, språkvitenskapelig tilnærming	25
2.3.3 Hvordan fange en diskurs	26
2.3.4 Oppgaveleseren og klimadiskursen	27

3	Materialet	29
3.1	Nyheter	29
3.1.1	Nyheter som konstruksjoner	29
3.1.2	Artikler om miljø og klimaendringer	32
3.2	Mitt materiale	34
3.2.1	Artiklenes utforming	35
3.2.2	Avvik for notiser	38
3.3	Anvendelse av materialet	38
3.3.1	Formatering av materialutdrag	39
3.3.2	Henvisning til materialet	40
3.3.3	Henvisning til utdragene	40
4	Teori	41
4.1	Dialogismen	41
4.2	Relevansteorien	43
4.2.1	Relevansprinsippet	44
4.2.2	Relevansteorien og språkets flertydighet	47
4.2.3	Relevansteorien og kontekst	48
4.2.4	Oppsummering	51
4.3	Posisjonering	52
4.4	Diskursteori	53

<i>INNHOLD</i>	7
5 Analyse	55
5.1 Klimaendringenes <i>hva</i>	56
5.1.1 Betegnelser på forandring	56
5.1.2 «Nå må det bli helt slutt på å diskutere om klima- endringene eksisterer»	60
5.1.3 Hva består endringene av?	63
5.1.4 «De dramatiske klimaendringene»	67
5.2 Klimaendringenes <i>hvor</i>	77
5.2.1 Norge – ditt nærmeste klimaland	78
5.2.2 Arktis, Afrika, Asia	81
5.3 Klimaendringenes <i>når</i>	83
5.4 Klimaendringenes <i>hvorfor</i>	89
5.4.1 Klimagassen CO ₂ og andre drivhusgasser	91
5.4.2 Økt solaktivitet	102
5.5 Klimaendringenes <i>hvem</i>	105
5.5.1 Skurkene	106
5.5.2 Ofrene	120
5.5.3 Heltene	126
6 Drøfting	139
6.1 Oppsummering	139
6.1.1 Leserens forståelse av klimaendringene	140
6.1.2 Leseren som skurk, offer og helt	142

6.2	Anvendelse av studien	144
6.2.1	Generaliserbarhet	144
6.2.2	Studiens implikasjoner	145
6.2.3	Videre forskning	149
A	Liste over artikler i materialet	151

Kapittel 1

Innledning

Det var i en o-fagstime på starten av nittitallet jeg først fikk høre om «global oppvarming». Jeg forsto på lærerinnen min at dette var noe stort og skummelt, men heldigvis sa hun at det også er noe fjernt, noe kanskje *barnebarna* mine får oppleve. Sannsynligvis vil ikke global oppvarming inntreffe før om hundrevis av år, hvis i det hele tatt.

Mindre enn tyve år senere sitter jeg med dagens avis i fanget, og leser en sak om klimaendringer med tittelen ALT BLIR BARE VERRE¹. Verdens undergang har allerede startet. Hvis mine barnebarn skal rekke å oppleve dette, må jeg begynne å planlegge foreldre til dem, og det kjapt!

Det kan være vanskelig å si hvor utviklingen skjer raskest, i naturen eller i media, men at min barnelærdom fra o-fagstimene trenger oppfriskning synes å være et uomtvistelig faktum.

I min hektiske hverdag foregår denne voksenopplæringen hovedsakelig gjennom nettopp mediene. Min oppfatning av klimaendringenes innvirkning på livet mitt (og omvendt), er langt på vei formet ved hjelp av avisartiklene jeg skimleser og radionyhetene som står på mens jeg dusjer. Selv om jeg selvsagt ikke tar alt jeg leser og hører som ubestridelige sannheter, vil det likevel være disse nyhetene som danner *grunnlaget* for hvordan jeg forstår klimaendringene.

Og det er her du finner masteroppgaven min; i møtetpunktet mellom media, nordmannen og klimaendringene. I denne oppgaven skal jeg se på artikler i Dagbladet som tar opp klimaendringene. Jeg har tenkt å finne ut hvilket forhold artik-

¹Dagbladet 26.10.07.

lene skisserer mellom nordmenn og klimaendringer. Spesifikt skal jeg se på hva artiklene forutsetter at leseren allerede kjenner til vedrørende klimaendringer, og hvilken rolle som blir gitt leseren i disse nyhetssakene. Før jeg går nærmere inn på oppgavens problemstilling, skal jeg imidlertid gi et lite riss av hva som allerede er gjort av forskning på området.

1.1 Tidligere forskning

Mitt prosjekt føyer seg inn i en rekke av studier som ser på hvordan naturvitenskapelige funn presenteres i massemedia. Oppgaven min hører også hjemme blant studier som tar for seg oppfatninger av nordmenns rolle i og reaksjoner på miljøproblemer. Her skal jeg kort nevne noen studier som har vært toneangivende for mitt eget arbeid.

Som jeg går nærmere inn på i 3.1.2, er media vår hovedkanal for vitenskapsbasert informasjon, især når det gjelder informasjon om klimaendringene. Det er mediene som for de fleste av oss utgjør mesteparten av tilgangen til nyheter vedrørende klimaendringene, og flere forskningsarbeid har studert denne dekningen.

Boykoff & Rajan (2007) ser spesifikt på dekningen av klimaendringene i aviser i USA og Storbritannia, og viser at den har økt i intensitet siden åttitallet, og kraftig siden 2003. I tillegg er de ute etter å få frem at bruk av kilder med motstridende synspunkt, som er vanlig i nyhetssjangeren i strebenen etter objektivitet og balanserte fremstillinger, får klimaforskningen til å virke mer splittet enn den faktisk er.

I en beslektet studie undersøker **Boykoff & Boykoff (2007)** et utvalg aviser og fjernsynssendinger i USA mellom 1988 og 2004. De finner at antallet medietekster på tross av å øke går i bølger, og studerer selve medietekstene for å finne ut hvorfor det blir dødtider og hvorfor dekningen plutselig blusser opp.

Det som ser ut til å drive deres forskning, er at USA ikke har ratifisert Kyotoavtalen² på tross av at et samlet FNs klimapanel har slått fast at menneskelig aktivitet bidrar til klimaendringene. Artikkelen til Boykoff & Boykoff er tuftet på en forståelse av at media er med på å forme opinionen og derfor spiller en sentral rolle i politiske vedtak, og dermed at medieinnhold kan være med på

²Kyoto-avtalen er en internasjonal avtale hvor land forplikter seg til å redusere utslipp av drivhusgasser.

å forklare USAs stilling til Kyoto-avtalen. Undersøkelsen viser at fordi medietekstene fremmer personifisering og dramatisering, følger nyhetene hendelser i samfunnet snarere enn observerte hendelser i naturen. Også her er det et sentralt poeng at forsøkene på balanserte fremstillinger gir «informationally deficient mass-media coverage of this crucial issue» (Boykoff & Boykoff 2007:1190).

På norsk jord er et lignende forskningsprosjekt utført av **Marianne Ryghaug (2006)**. Hun undersøker hvordan klimaforskningen ble popularisert i norsk presse mellom 2002 og 2005, og gjør i tillegg intervjuer med forskere og journalister. Ryghaug finner «problemer med å formidle det komplekse i forskernes forståelse av klimaendringer», noe avisene – i tråd med de to undersøkelsene nevnt ovenfor – ofte løser ved «å balansere ulike standpunkt og ved å vise at det finnes ulike oppfatninger og gi de ulike oppfatningene oppmerksomhet», selv på områder hvor det er bred konsensus hos forskerne. Dette støtter opp under den journalistiske jakten på drama, som også Ryghaug finner, hvor «det kan se ut som at når konfrontasjonen eller konflikten er etablert, oppfattes jobben som gjort» (Ryghaug 2006:212f).

Blant studier av synet på nordmannens forhold til miljøproblemer, vil jeg starte med å trekke inn **Erling Holden (2005)**. Ved hjelp av både spørreskjema og kvalitative intervjuer i nesten 1 900 norske husholdninger undersøker han hvorvidt positive miljøholdninger fører til miljøvennlige handlinger. På bakgrunn av en mengde studier som viser at det er vanskelig å finne direkte og entydige empiriske sammenhenger mellom miljøholdninger og privat forbruk, er han ute etter å kunne si noe om hvorfor. Holden (2005:269f) skriver at mange av deltagerne

forsvarte handlinger med å vise til at de ikke har noen valg. Omstendighetene gjorde visse handlinger nærmest uunngåelige. Svært mange gav uttrykk for en form for *avmakt*. En avmakt i forhold til det å opptre slik de følte de burde for å være miljøvennlige.

I tillegg beskriver Holden en annen faktor som ser ut til å forhindre miljøvennlige handlinger. Dette er det Holden kaller frihetstrangen, en klar forventning om at man har rett til å kunne unne seg noe og ta seg fri: «Fri fra arbeid. Fri fra forpliktelser. Og fri fra 'miljømaset'» (Holden 2005:275).

Holdens studie gjelder nordmenns generelle miljøvennlighet, og han drøfter ikke hvordan deltagerne hans spesifikt griper an klimaendringene. Det gjør derimot **Næss & Ryghaug (2007)**, som generelt finner mye av det samme som Holden. Gjennom gruppeintervjuer med 63 nordmenn undersøker de hvordan risiko forbundet med klimaendringer blir satt i sammenheng med eget energiforbruk.

Deltagerne syntes generelt det var vanskelig å gjøre noe positivt, og etterspurte reelle forslag til handling og bedre forklaringer på bakgrunnen for påstandene avisene fremmer. Deres dårlige samvittighet «ble imidlertid ofte dempet med henvisning til avmaktsfølelse og dårlig politisk tilretteleggelse for mer klimavennlig atferd» (Næss & Ryghaug 2007:82).

På bakgrunn av samme materiale skriver **Ryghaug (2008)** videre om allmennhetens forståelse av klimaendringene. Her blir avisene tillagt en sentral rolle av deltagerne selv. Endringene ble oppfattet som en overhengende trussel. Samtidig førte en viss skepsis til det dramatiske fokuset (især i tabloidavisene), sammen med en oppfatning av vitenskapen som kontroversiell og usikker, til at risikoen opplevdes som mindre påtrengende.

1.2 Denne oppgavens bidrag

Sentralt i de fleste av arbeidene over er at media spiller en viktig rolle både som folkeopplyser og opinionsdanner. Selv om jeg ikke er uenig, vil jeg ikke bruke dette synet på media til å moralisere over noen uønsket praksis i artiklene (se for øvrig 2.3.1). Isteden understreker dette for meg viktigheten av å se på hva media faktisk formidler, og minst like viktig; hva som ikke blir formidlet, men underforstått.

Det jeg generelt savner i forskningsarbeidene jeg har lest, er å bli vist akkurat *hvordan* media helt konkret opererer, ned til enkeltsaker. Hvis avisen nører opp under en forestilling av klimaendringene som dramatiske, ønsker jeg å se klare eksempler på hvordan dette kan bli gjort. I å komme nærmere et svar på hvordan faktisk språkbruk i avisartiklene tegner et bilde av klimaendringene og leseren, mener jeg fagdisiplinen anvendt språkvitenskap har mye å tilføre.

Anvendt språkvitenskap er en kommunikasjonsfaglig retning som har utviklet seg til å bli en tverrvitenskapelig og problemdrevet disiplin, hvis vitenskapelige arbeider gjerne skal ha en relevans for samfunnet i tillegg til et faginternt mål. Forskning innen anvendt språkvitenskap studerer typisk språk i bruk, og åpner for å bruke analyser på mikronivå til å belyse større samfunnsmessige strukturer.

Studier innen andre disipliner er ikke ute av stand til å peke på for eksempel at avistekster tar enkelte forståelsesmåter for gitt, men slik jeg opplever det, kan

anvendt språkvitenskap i større grad *viser hvordan dette skjer*. Det er uunngåelig nok på mikronivå hver enkelt presupposisjon og posisjonering blir gjort, og når det kommer til å vise nyansene og mønstrene som fremtrer her, mener jeg anvendt språkvitenskap har sin styrke.

Også min oppgave har fageksterne så vel som faginterne mål. Eksternt er målet å øke bevisstheten rundt hvordan helt vanlige avisartikler bærer med seg visse måter å forstå verden på. Oppgaven kan forhåpentligvis bidra til diskusjon og refleksjon både for avislesere og -produsenter.

Som en forlengelse av studiene over ønsker jeg å kaste lys over hvilke forståelser av klimaendringene som blir naturliggjorte og tatt for gitt i Dagbladet, med fokus på hvordan dette blir gjort språklig. Når det gjelder nordmannens posisjon overfor endringene, vil jeg vise hvilket innblikk avisartiklene gir i dette.

Slik håper jeg at oppgaven kan forstås i sammenheng med noen av studiene over. Kanskje kan mine mikroanalyser av Dagbladet-artikler bringe oss nærmere et svar på hvorfor deltagerne i studien til Næss & Ryghaug (2007) oppfatter tabloidavisene, klimaendringene og seg selv slik de sier de gjør. Og kan det være en sammenheng mellom hvordan Holdens informanter oppfatter egne muligheter for å leve miljøvennlig, og hvordan en riksavis som Dagbladet konstruerer disse mulighetene?

Oppgavens faginterne bidrag er todelt. Analyse av medietekster har tradisjonelt vært et lavprofilområde i norsk anvendt språkvitenskap. Dette er synd, for jeg mener som nevnt at fagdisiplinen har sitt å bidra med til medieforskningen. Hovedtyngden innenfor den forskningen på media som har vært, er dessuten *muntlig* kommunikasjon i massemediene. Massemediert kommunikasjon, også skriftlig, spiller en sentral rolle i samfunnet og er et velegnet område for problembasert forskning. Denne oppgaven er et lite bidrag til bredden både i medieforskningen generelt, og bredden innenfor min egen fagretning.

I tillegg har denne oppgaven potensielt et fagteoretisk bidrag. Som jeg kommer nærmere inn på i kapittel 4, skal mine analyser gjøre bruk av den pragmatisk funderte relevansteorien, innenfor et dialogisk rammeverk. Jeg har ikke funnet eksempler på andre studier som kombinerer relevanst teori og dialogisme, snarere opplever jeg at disse blir presentert som motsetninger. I den grad andre enn jeg opplever at kombinasjonen fungerer i mitt prosjekt, kan oppgaven også fungere som eksempel på hvordan disse tilsynelatende motstridende teoriene kan fungere sammen.

1.3 Problemstilling

Oppgavens overordnede problemstilling blir behandlet ved at jeg vil belyse to underproblemstillinger. Disse styrende spørsmålene for oppgaven ser slik ut:

- ▶ Hvordan posisjonerer Dagbladet leserens forhold til klimaendringer?
 - ▷ Hvilken forståelse av endringene forutsetter artiklene at leseren allerede har?
 - ▷ Hvilken posisjon tilskriver artiklene leseren i møtet med endringene?

Underproblemstilling 1 er altså ute etter å avdekke de oppfatningene vedrørende klimaendringene som ligger til grunn for artiklene. Jeg vil angripe dette spørsmålet gjennom å analysere frem hva det er artiklene presupponerer. Begrepet presupposisjon har blitt teoretisert grundig, jf. Brown & Yule (1983). I denne oppgaven vil jeg anvende en forståelse i tråd med Hågvar (2007:92ff) og Svennevig (2001:51ff), og omtale som presupposisjoner de oppfatninger som ligger underforstått i tekstene, og som leseren må godta som bakgrunn å tolke artiklene ut fra. Som Norman Fairclough (1995) skriver, er presupposisjonene en viktig del av posisjoneringene av leseren, og det blir hovedsakelig gjennom det selvsagte, det som blir tatt for gitt, at jeg vil se hva artiklene forutsetter at leseren allerede kjenner til i diskursen om klimaendringer.

Underproblemstilling 2 er en annen måte å fange Dagbladets posisjonering av leseren på. Her skal jeg se på hvordan leseren blir forventet å reagere på klimaendringene, og hvilken grad av skyld hun får at de eksisterer.

1.4 Oppgavens struktur

Nå som du har fått innføring i hva denne oppgaven skal dreie seg om, skal jeg kort si noe om gangen i oppgaven.

Veien herfra starter med kapittel 2 METODE, hvor jeg legger frem og diskuterer de metodene som er brukt i oppgaven for å samle inn og angripe materialet. Dette leder oss til kapittel 3 MATERIALET, hvor jeg presenterer dette materialet overordnet. Dette gjør jeg ved å presentere teori om nyheter (både nyheter generelt og om miljø saker spesielt), og ved å beskrive grundig hvordan artikler

i Dagbladet ser ut. Videre vil jeg i kapittel 4 TEORI forklare de mest sentrale språkvitenskapelige teoriene som danner grunnlaget for analysene.

Analysene av avistekstene finner du så i kapittel 5 ANALYSE, hvor jeg systematisk gjennomgår oppfatninger vedrørende klimaendringer, og hvordan og i hvilken grad Dagbladet presupponerer dem. Mot slutten av analysekapitlet blir underproblemstilling 2 spesielt sentral, i analysen av aktørene i klimadiskursen.

Til sist i oppgaven kommer kapittel 6 DRØFTING, hvor jeg tar for meg funnene som ble gjort i analysekapitlet, og diskuterer hvilke implikasjoner studien har.

Kapittel 2

Metode

I dette kapitlet skal jeg greie ut om metodene jeg har brukt i dette prosjektet. I første rekke redegjør jeg for og begrunner de valgene jeg tok under innsamlingen og tilretteleggingen av materialet. Dernest vil jeg utbrodere hvordan jeg har forholdt meg til materialet i arbeidet med analysene. Her tar jeg i liten grad opp teoriene jeg anvender, de finner du presentert og diskutert i kapittel 4.

2.1 Materialinnsamling

2.1.1 Valg av type materiale

Valg av tidsperioder

Jeg har valgt å hente materialet mitt fra årene 2002 og 2007. Sistnevnte ble valgt for å få et mest mulig aktuelt materiale, ettersom 2007 var det siste fullførte kalenderåret. 2007 var dessuten det året da mediedekningen av klimaendringene virkelig eksploderte. For å hente sammenligningsgrunnlag gikk jeg fem år tilbake i tid. To faktorer styrte dette valget. For det første anså jeg fem år som lang nok tid til å kunne se eventuelle diskursive endringer, og for det andre er det såpass kort tid at klimaendringer også da var en sak i mediene. Fem år syntes å være en passende tidsperiode for å ta hensyn til begge faktorene.

Andre innfallsvinkler hadde også gått an. Erling Dokk Holm (2007) sammenligner den norske mediedekningen av klimaendringene våren 2007 med forrige

	2002	2007
Papirutgave	788 000	657 000
Nettutgave	307 000	879 000
I alt	1 095 000	1 536 000

Tabell 2.1: Antall lesere av Dagbladet på hverdager (Medienorge 2008a,b).

gang klimaendringer virkelig var hett stoff; våren 1989. Hans mål er å vise hvordan historien gjentar seg med tanke på blant annet hvordan politikerne reagerer på vitenskapelige funn, så at han ser helt tilbake til åttitallet er på ingen måte tilfeldig. At klima har vært sentralt i media tidligere, er av interesse også for mitt prosjekt, fordi det sier at klimaendringer som sådan ikke var et ukjent fenomen i 2002 før de igjen på alvor erobret medienes oppmerksomhet vinteren 2006/2007. Å velge 2002 tillater meg å studere hvilke forandringer som eventuelt har funnet sted i klimadiskursen – på relativt kort tid.

Valg av publikasjon

Norge har verdens høyeste avistetthet, og byr på et bredt utvalg publikasjoner å velge i for en som vil studere språklig praksis i pressen. Til grunn for mitt valg av Dagbladet ligger et ønske om å bruke som forskningsobjekt en dagsavis med bredt nedslagsfelt og et allsidig lesersegment. Fremfor en politisk orientert avis som Klassekampen eller en lokalavis som Trønderbladet, ønsket jeg å studere en avis som er tilgjengelig og gjenkjennelig for «folk flest». Til det synes Dagbladet å være et tilstrekkelig valg. Dagbladet var både i 2002 og 2007 Norges tredje største riksdekkende dagsavis, og Dagbladet.no var begge år landets nest mest besøkte nettavis (for aktuelle lesertall, se tabell 2.1).

Jeg har valgt å ikke gjøre forskjell på artikler publisert i papir- eller nettutgaven, dette på tross av at det er enkelte mindre forskjeller i lesermassen (Dagbladet 2008), og at Dagbladet.no blir utgitt av DB Medialab AS, som er et utskilt datterselskap av Berner Gruppen (som utgir papiravisen). Når jeg likevel sidestiller det redaksjonelle stoffet fra DB Medialab AS og Berner Gruppen for øvrig, er det ut fra en antagelse om at den gjennomsnittlige avisleseren også gjør dette. Hvis en bekjent holder opp dagens papirutgave av Dagbladet, gløtter bort på deg og spør «har du lest dette om at lederen i FNs klimapanel sier at klimakvoter er

greit?», svarer du nok ikke «nei, men jeg leste det på Dagbladet.no, i en artikkel som heter akkurat det samme». En del artikler opptrer i begge formatene, enten som rene kopier eller med visse endringer, og begge utgiverne benytter merkenavnet Dagbladet med nært beslektede logoer.

For dette prosjektet vil jeg derfor ta for gitt at leserne behandler en artikkel fra papiravisen og nettavisen relativt likt¹. Jeg har telt dubletter i materialet som én artikkel, og skiller ikke mellom papir- og nettversjoner annet enn der hvor dette blir relevant for analysene.

Valg av type redaksjonelt stoff

Det finnes mange ulike avistekster i Dagbladet, og jeg har valgt å konsentrere meg utelukkende om nyhetsartiklene.

Her velger jeg å støtte meg til Sigurd Allerns (2001:101f) inndeling av tre hovedtyper redaksjonelt stoff: nyhets-, feature- og kommentarjournalistikk. Den første typen angår de tradisjonelle og nyhetsartiklene, slik de blir forklart i 3.1.1 og 3.2.1. Innenfor featurejournalistikken finner vi de mer personlige og reportasjepregede tekstene. Kommentarjournalistikken innbefatter lederartikler, kommentarer, kronikker og debattinnlegg, som alle er ment å formidle forfatterens meninger.

Jeg har utelatt kommentarjournalistiske tekster fra mitt materiale, fordi det er *Dagbladets* posisjoneringer av leseren jeg ønsker å fange, ikke posisjoneringene til den enkelte avisdebattant. Fordi ønsket har vært å studere posisjoneringer i tekster som skal fremstå som objektive, har heller ikke innlegg skrevet av redaksjonsmedlemmer vært av interesse.

Featurestoff er heller ikke tatt med. Dette er avistekster som «skildrer, rapporterer eller karakteriserer et miljø uavhengig av det dagsaktuelle nyhetsbildet, samt alle portretter og profiler» (Allern 2001:102), og siden jeg har fokus på nett-opp de dagsaktuelle nyhetene, faller featurestoff utenfor.

Når det gjelder avistekster som kan inngå som nyhetsjournalistikk, har jeg derimot ikke gjort forskjell på noen. Materialet er hentet fra alle seksjoner i avisen: Om en nyhetsartikkel på sportssidene nevner klimaendringer i forbifarten, er

¹For en mer utførlig diskusjon om de kontekstuelle forskjellene mellom en papirartikkel og en nettartikkel, se Hågvar 2007:33, 49, 54f.

den i høyeste grad relevant for mitt prosjekt, selv om den måtte være en sports-sak. Når jeg ikke har gjort forskjell på ulike stoffområder, er det et valg som er tatt med bakgrunn i mine forskningsspørsmål: Nyhetsartikler (og deres lillebrødre notisene) søker generelt å opplyse leseren om noe nytt på en objektiv måte, og det er der det etter min mening blir mest spennende å se hva ved klimaendringene som fremstår som *ikke* nytt for leseren. Da gjør det ikke noe om saken dreier seg om fotballspillere eller kreft. Tvert om vil dette kunne si noe om bredden i saksområder hvor klimaendringene synes relevante.

2.1.2 Innsamling og utvalgskriterier

Mitt materiale består altså av artikler fra Dagbladet, publisert i 2002 og 2007, som berører diskursen om globale klimaendringer. Dette utgjør i prinsippet et antall artikler som langt overgår rammene for en masteroppgave, og jeg hadde behov for å begrense denne mengden.

Første steg var å plukke artikler bare fra enkelte dager i året. Ønsket var å, så godt det lar seg gjøre, sitte igjen med et noenlunde representativt inntrykk av de to årene. Derfor så jeg for meg et materiale med artikler fra hele kalenderåret, ikke bare for eksempel desember, for å gjøre utvalget mindre følsomt overfor tilfeldige utslag av saker og føljetonger. Jeg ville heller ikke hente artikler fra en bestemt ukedag, siden «mandagsformatet [i papirutgaven gjerne vil] være forskjellig fra fredagsformatet, men alle mandagene vil likne hverandre» (Hågvar 2007:32). For å kunne fange opp eventuelt nyhetsstoff knyttet til spesielle ukedager, og samtidig ikke få en overrepresentasjon av disse, så jeg det derfor som en nødvendighet å samle inn fra ulike ukedager.

Også å samle artikler fra en sammenhengende uke fra hver måned kunne gitt uheldige utfall av samme type som en sammenhengende måned: For eksempel kan man se for seg at det en av disse ukene hendte noe av enorm nyhetsverdi, som dermed førte til en kunstig lav andel klimarelaterte artikler, rett og slett fordi andre artikler «tok deres sted». Likedan kunne en slik uke i 2007 sammenfalt for eksempel med utdelingen av Nobels fredspris i Oslo (prisen gikk da til Al Gore og FN's klimapanel), noe som kunne bidratt til en overrepresentasjon av dette i materialet.

Løsningen ble såkalte konstruerte uker. Jeg startet da med den første mandagen i året, fortsatte med tirsdagen i den neste uken, onsdagen i den neste, og så videre. Slik fikk jeg spredt artikkeltilfanget året gjennom, uten å konsentrere

det på enkelte perioder. Tidshoppet mellom hver aktuelle dato blir på åtte dager i alle tilfeller utenom mellom søndag og mandag, som – fordi jeg ønsket å kunne hente artikler fra alle årets uker – er to påfølgende dager². Fordelingen er likevel jevnere enn om jeg hadde brukt en av de tidligere skisserte metodene.

For å samle inn materialet tok jeg i bruk **mediarkivet Atekst**. I denne søkbare databasen ligger alt som har vært publisert fra Dagbladet, både i papirutgaven og på Internett, både fra 2002 og 2007. Databasen gir adgang til å gå gjennom enorme mengder tekst i en håndvending. Denne muligheten var en forutsetning for materialinnsamlingen min, ettersom det ville vært altfor tidkrevende å lese gjennom alt manuelt.

Digitale søk stiller likevel fortsatt visse krav til innsamlingen. For at Atekst skulle kunne komme med relevante treff, ble jeg nødt til å definere gjennom mine søkekriterier hva som avgjør om en artikkel fra de utvalgte datoene «berører diskursen om de globale klimaendringene» eller ikke. Siden Atekst søker etter oppgitte ord eller fraser, var det slike jeg måtte ta utgangspunkt i. Materialinnsamlingen ble dermed første ledd av analysen, fordi jeg allerede her måtte bestemme hvilke ord som må opptre for at en artikkel skal ha noe med klimadiskursen å gjøre. Paradoksalt nok skal jeg studere hva i klimadiskursen artiklene støtter seg på, samtidig som jeg har bestemt ganske firkantet hva som må inngå i denne diskursen. For å best mulig utjevne denne metodiske svakheten, ble det viktig å overveie nøye hvilke søkeord jeg skulle velge.

Marianne Ryghaug samlet også inn artikler på lignende måte til sin studie, som et ledd i å få «et rimelig godt inntrykk av norske avisers dekning av klimaproblematikken» (Ryghaug 2006:202). Hennes materiale var «artikler som gir treff med søk på ordet 'drivhuseffekt' ved hjelp av søkeprogrammet Atekst» (ibid.). For mitt prosjekt anså jeg å bruke bare ett ord for å definere klimadiskursen som for snevert. Jeg utvidet derfor søket med flere og romsligere søkeord. Søkestrengen, som jeg anvendte innenfor de utvalgte datoene, så slik ut:

```
(drivhus* or klima* or miljø* or karbon* or co2* or c0*  
or oppvarm* or *oppfet*) AND srcname:Dagbladet ANDNOT  
srcname:"Svenska Dagbladet"
```

Kort forklart betyr teksten i parentes at en gitt artikkel må inneholde minst ett av disse innholdsordene for å være relevant. I tillegg må artikkelens være

²Ironisk nok førte innsamlingen etter denne algoritmen til at jeg samlet inn artikler fra søndag 9.12.07 og mandag 10.12.07, hvor sistnevnte nettopp er datoen for fredsprisutdelingen. I mitt materiale er derfor Norgesbesøket til prisvinnerne likevel godt representert.

publisert i Dagbladet³.

Asteriskene i søkestrengen er såkalte trunkeringer. Dette innebærer at et søk på `klima*` vil få treff ikke bare på ordet `klima`, men alle ord som starter med `klima-`. Gjennom å trunkere ble jeg i stand til å få fatt i flere ordsammensetninger, så vel som bøyninger. Derfor fanger søket `drivhus*` opp både `drivhus-effekt`, `drivhuseffekten` og `drivhusgasser`.

Ulempen med denne teknikken er at den åpner for mange irrelevante treff. I kjølvannet av hvert søk måtte jeg gå manuelt gjennom hvert treff og luke ut artikler om **klimaks** og **karbonadeoppskrifter**. I tillegg utraderte jeg i denne prosessen treff med relevante ord i irrelevant kontekst, ettersom `politisk klima` gjerne angår helt andre ting enn værforhold, og alle artiklene om `MC-miljøet` typisk hadde lite med miljøvern å gjøre. Dette kan stå som nok et eksempel på at også materialinnsamlingen er en ikke ubetydelig del av analysen.

2.2 Tilrettelegging av materialet for analyse

Etter søket i Atekst satt jeg igjen med en liste over 127 avistekster som nå utgjorde materialet mitt. Som et ledd i å klargjøre materialet for analyse, valgte jeg i første omgang å skrive ut samtlige artikler og sette disse kronologisk inn i en perm. En slik fysisk samling av materialet gjorde det lett å få oversikt over og kjennskap til artiklene, deriblant en tydeligere følelse av størrelsen på materialet (især forholdet mellom artiklene fra 2002 og 2007).

Utstyrt med tre markeringstusjer foretok jeg så en grovanalyse av materialet. Her gjennomgikk jeg permen fra, vel, perm til perm, og markerte spesielt interessante passasjer i artiklene. Det vi kan kalle «klimabegreper», altså enkeltord som er tilknyttet klimaendringene, slik som `klimakvote` eller `global oppvarming`, ble farget oransje. Steder i artiklene hvor posisjoneringene av leserens handlingsvilje og -mulighet ble tydelige, markerte jeg rosa. Til sist dro jeg gule streker over alle øvrige utdrag som umiddelbart virket analytisk interessante.

Fargekodingen min var verken fullstendig eller forpliktende for mitt videre arbeid. Likevel viste den seg nyttig fordi jeg senere raskt kunne bla gjennom ar-

³Atekst gir også tilgang til svenske aviser og tidsskrifter, og et søk i Dagbladet vil innbefatte også Svenska Dagbladet siden begge avisene har Dagbladet i navnet sitt. Søketeksten utenfor parenteser løser problemet ved å spesifikt utelate Svenska Dagbladet.

tiklene og se hvilke som var spesielt egnet for hvilke typer analyse, og hva ved artiklene som gjorde dem interessante for mitt prosjekt.

Når tiden kom for å bruke utdrag fra materialet i analysekapitlet, ble det raskt klart at permen med alle artiklene ikke var en fullgod samling av materialet. Med så mange utdrag som jeg anvender, ville det vært unødvendig bruk av tid å skulle skrive av teksten manuelt fra utskriftene i permen. Isteden ville jeg kopiere direkte fra den originale kilden, for slik å sikre en korrekt gjengivelse av utdraget (jf. 3.3.1). Med bare permen og artikkellisten å gå ut fra, innebar dette å søke opp den aktuelle artikkelen på nytt i Atekst og kopiere derfra. For å unngå dette tidkrevende arbeidet hver eneste gang jeg skulle lime inn et nytt utdrag, gjorde jeg det jeg burde ha gjort ved første innsamling: Jeg samlet artiklene på rekke og rad i et langt dokument i tekstbehandleren OpenOffice.org Writer. Om jeg senere skulle trenge et utdrag, var det en smal sak å åpne dokumentet og søke opp ønsket artikkel.

Å ha alle artiklene samlet i ett og samme dokument hadde også andre tidsbesparende fordeler. Etter å ha bladd gjennom permen utallige ganger, fikk jeg etter hvert god kjennskap til artiklene. Ved mer enn én anledning erindret jeg en frase spesielt relevant for analysen jeg jobbet med, men husket ikke akkurat hvilken artikkel frasen sto i. Istedenfor å lese gjennom alle artiklene, gjorde dokumentet det mulig å søke frem riktig artikkel med få tastetrykk. Selv om fargekodingen i permen hadde effektivisert dette manuelle arbeidet betydelig, kunne det ikke måle seg tidsmessig med et digitalt søk.

2.3 Tilmærming til materialet

2.3.1 Mitt forhold til diskurspraktikerne

Å forske på avistekster er å forske på praksisene til faktiske mennesker. Dette legger visse føringer på arbeidet og vekker visse forskningsetiske spørsmål, og jeg skal nå drøfte hvordan jeg har imøtekommet disse.

«Menneskene» i mitt prosjekt vil i første rekke være tekstprodusentene – avismedarbeiderne som står bak artiklene. Journalistene er navngitte i artiklene og derfor i materialet, men innenfor denne oppgavens to permer blir ikke navnene gjengitt. Først og fremst grunngir jeg dette pragmatisk: Det er ikke journalistene som er fokuset mitt, men arbeidet tekstene deres gjør. Som det vil komme

frem av teorikapitlet (se 4.1 og 4.4), anser jeg tekstproduksjon som delvis styrt av konvensjoner, og det er disse konvensjonene jeg kommer til å peke på, ikke enkeltpersonene som følger og skaper dem. Siden jeg siterer ordrett fra artikler, vil det uansett være en smal sak for den interesserte leser å søke opp artiklene selv og derved finne ut hvem som er kreditert dem.

Det er et mål for meg å behandle mine forskningsobjekter, og derfor forfatterne bak dem, med respekt. Min forskningsinteresse for avisartiklene stammer ikke fra et syn på journalister som uvitende eller ignorante. Jeg er ikke ute etter å avdekke hva Dagbladet har gjort «feil». Når for eksempel noen artikler omtaler klimaendringene som fremtidige, mens andre hevder at de pågår nå (jf. 5.3), er ikke dette relevant for analysen fordi Dagbladet presenterer umuligheter, men fordi slike selvmotsigende fremstillinger stiller visse krav til leseren i menings-skapingsprosessen. Tekstprodusentenes evner og holdninger er ikke bare umulig for meg å si noe om. Med mitt fokus på leseren er de også irrelevante.

Srikant Sarangi (2006) drøfter ulike forskningsposisjoner innen anvendt språkvitenskap, og drar et skille mellom å forske utenfra kontra innenfra *diskurssamfunnet*, altså den kommunikasjonsarenaen hvor diskursen blir til⁴. Menneskene som tilhører dette diskurssamfunnet kaller Sarangi *diskurspraktikere*, og for avisdiskursens del finner vi i første rekke tekstprodusentene: avismedarbeiderne. Jeg står klart utenfor deres diskurssamfunn, da jeg verken har overvært selve tekstproduksjonen eller diskutert den med Dagbladets ansatte.

Antageligvis bør også avisleserne innlemmes i dette diskurssamfunnet. Selv om de ikke produserer noe i samme forstand, er de definitivt diskurspraktikere ettersom de leser, fortolker og anvender artiklene. Uten leserne hadde heller aldri artiklene eksistert. På lesersiden kan jeg vanskelig sies å stå helt utenfor. I analysene vurderer jeg hvordan ulike lesere kan komme til å nå visse tolkninger, og følgelig må jeg på sett og vis tenke meg inn i rollen som avisleser, og forske «innenfra». I dette arbeidet vil jeg uunngåelig også bygge på min egen erfaring som avisleser, ettersom det ville vært vanskelig å «tenke den bort». Jeg kan heller ikke se hvorfor det skulle være ønskelig.

Jeg støtter opp under Sarangis (2006) parole om at forskning innen anvendt språkvitenskap bør komme diskurspraktikerne til gode. Deborah Cameron mfl. (1992) opererer med en temmelig selvforklarende tredeling mellom å forske *på*, *for* og *med* diskurspraktikerne. Som tidligere nevnt har jeg jevnt over holdt avis-huset Dagbladet utenfor selve arbeidet med prosjektet mitt, likedan har jeg ikke

⁴For en gjennomgang av diskursbegrepet, se 4.4.

latt faktiske avislesere ta del i min studie. Jeg har altså i liten grad forsket *med* menneskene i diskurssamfunnet jeg studerer. Samtidig vil jeg fremholder at jeg ikke bare forsker *på* praksisen deres, ettersom jeg tror både avisprodusenter og -lesere kan få noe ut av prosjektet mitt. Hvilken legitimitet har jeg ellers for å forske innen *anvendt* språkvitenskap, om mine funn ikke får komme de aktuelle til gode?

2.3.2 En kvalitativ, språkvitenskapelig tilnærming

Etter å ha redegjort for hvordan jeg som forsker gjennom mitt arbeid vil forholde meg til de som har produsert materialet mitt, er det nå verdt å si noen ord om hvordan jeg vil behandle selve materialet, med andre ord hvordan jeg vil gå frem i analysen.

Analysene vil ta for seg medietekster fra et språkvitenskapelig perspektiv. Samme materiale kunne ha blitt behandlet annerledes av for eksempel en medievitte. I mine analyser er det den verbale kommunikasjonen som står i sentrum, og hvordan artiklene gjennom den faktiske språkbruken aktualiserer ulike kontekster, med et hovedfokus på klimadiskursen. Jeg legger for eksempel i veldig liten grad vekt på bildebruken i artiklene, og kommer ikke til å analysere verken fotografiernes betydninger i seg selv, eller samspill mellom bilde og tekst.

Jeg har valgt en kvalitativ tilnærming hvor jeg dybdeanalyserer enkeltutdrag fra materialet. Dette kan sees i kontrast til for eksempel de kvantitative fremgangsmåtene i Edda Stangs (2007) sosiologisk funderte innholdsanalyse av 118 avisartiklers fremstillinger av barnevernet, hvor hun blant annet kartlegger i hvor mange av artiklene fra Dagbladet og VG beskrivelsene av barnevernet er positive (Stang 2007:45ff).

Tallfesting kan være et nyttig verktøy for å spore tendenser i materialet. Ved å likevel konsentrere meg om *hvordan* posisjoneringene av leserne blir gjort, er jeg i større grad i stand til å vise og skape en bevissthet rundt denne prosessen. Jeg gir avkall på å kunne sjokkere deg med nøyaktig *hvor ofte* Dagbladet posisjonerer deg på en gitt måte. Isteden tilbyr jeg deg en dypere forståelse av hvordan helt ordinære avisartikler er med på å produsere og reprodusere forståelser av det samfunnet de opptrer i og er en del av.

Oppgaven tillater naturligvis ikke å analysere hele materialet på mikronivå. Jeg har derfor søkt å bruke utdrag som er representative for materialet som

helhet. Der hvor utdragene skiller seg fra det som er typisk for artiklene, har jeg oppgitt dette. Til en viss grad tar jeg derfor høyde for tendenser i materialet, men en svakhet ved å *ikke* kvantifisere dem, er naturlig nok at jeg ikke kan vise på samme måte at de *er* representative.

Et svar på en slik kritikk kan være at man også i en kvantitativ studie vil støte på samme utfordring: Også ethvert kvantitativt prosjekt vil ha en kvalitativ side. For eksempel har Stang vært nødt til å definere hva som utgjør en positiv eller negativ holdning, for så å vurdere hver enkelt artikkel for seg opp mot slike mål. For å godta Stangs tabeller, må jeg da først gå med på at hennes vurderinger har vært gode nok. Stang gir enkelte eksempler på hva hun mener utgjør ulike holdninger, men jeg kan intet annet enn å stole på disse eksemplene er representative for alle de 118 valgene hun har tatt.

2.3.3 Hvordan fange en diskurs

I gjennomgangen av diskursbegrepet i teorikapitlet (4.4), gjør jeg et skille mellom ulike nivå av klimadiskurs. På øverste nivå har vi å gjøre med klimadiskursen som samfunnets lange samtale om klimaendringene, enten den viser seg i bilen hjem fra barnehagen eller i debattpanel på direktesendt fjernsyn. I denne samlede forståelsen av hvordan vi kommuniserer om klimaendringene dominerer enkelte forståelser og uttrykksmåter, og blant hensiktene til denne oppgaven er å vise til hvilke som kan bli tatt for gitt.

Denne overordnede klimadiskursen er likevel kun tilgjengelig gjennom faktisk språkbruk, og samtaler eller tekster gir ikke nødvendigvis samme bilde av denne diskursen. Når jeg har valgt å studere klimadiskursen slik den ser ut i Dagbladet, er det med en visshet om at diskursen her kan komme til uttrykk på en annen måte enn i for eksempel Vårt Land eller i samtale med mine besteforeldre. Hva er det så jeg får tak i ved å studere Dagbladets artikler? På hvilket grunnlag kan jeg si at en artikkel drar veksler på «klimadiskursen»? *Hvilken klimadiskurs?*

Løsningen jeg har valgt ligger i at ulike tekster nettopp ikke er like. Det som blir forutsatt i én artikkel, kan stå svart på hvitt i en annen, også innenfor én avis som Dagbladet. Selv om artiklene er skrevet av forskjellige folk til forskjellige tider, og kanskje nettopp derfor forutsetter ulik informasjon, retter de seg mot samme leserskare, og de inngår i det vi kan kalle Dagbladets klimadiskurs. Når enkelte sammenhenger uteblir fra tekstene og overlates leseren, vil jeg i førs-

te rekke gå etter informasjon som er tilgjengelige i andre artikler i materialet. Et tydelig eksempel på dette vil du se i 5.4.1.2, når jeg i analysen av et artikkelutdrag konstruerer en argumentrekke ut fra informasjon tilgjengelig ellers i materialet.

Enhver artikkel i materialet mitt er et innlegg i diskursen om klimaendringer, slik de blir seende ut gjennom Dagbladet. Oppfatninger fra én artikkel kan danne grunnlag for senere artikler. Derfor går analysene på tvers av artiklene, og jeg bruker innholdet i materialet som helhet som bakgrunn å forstå enkeltutdrag fra. På sett og vis bruker jeg derfor materialet som bakgrunnsmateriale for materialet. Bare unntaksvis, og da mest fremtredende i 5.4.1.2, har jeg hatt behov for å gå utenfor selve materialet for å sannsynliggjøre eller forklare mine tolkninger. Jeg har da konferert med boken KLIMA. HVA SKJER? av miljøjournalisten Ole Mathismoen (2007), som på grundig vis redegjør for klimaendringene. Denne boken er et ganske annet innlegg i den samme store klimadiskursen, men ikke desto mindre gjør den det mulig for meg å se nettopp hva som sjelden eller aldri blir uttrykt med ord i Dagbladets spalter.

2.3.4 Oppgaveleseren og klimadiskursen

Med et forskningsprosjekt som angår Dagbladets posisjoneringer av sine lesere angående klimaendringene, er det i høyeste grad relevant å ta diskusjonen om hvordan *jeg* gjør dette med *mine* lesere. Samtidig som jeg studerer hva ved endringene avisen presenterer som allerede kjent, må jeg gjøre samme vurdering som Dagbladet har måttet gjøre: Hvor mye kjenner *du* til fra før?

Jeg forventer at denne oppgaven både får lesere som er dypt engasjert i miljøspørsmål, lesere som har sånn noenlunde kjennskap til klimaendringene, og lesere som verken har særlig innsikt i eller interesse av klimadebatten. Noen lesere er antagelig her utelukkende for det kommunikasjonsfaglige, og for deres del går det kanskje for det samme hvilket tema nyhetsartiklene tar for seg. Slik Dagbladet sikkert også gjør, har jeg forsøkt å tilrettelegge min oppgave for dere alle.

Det har vært viktig for meg at du skal kunne lese oppgaven enten du føler du har god eller dårlig oversikt i klimaspørsmål, og enten du har sluttet å fly for klimaets skyld eller mener hele klimahysteriet er noe opphausset vrøvl.

For å ta det første først: For mange av analysene er det i grunnen irrelevant hva du føler du forstår om klimaendringene; analysene skal kunne stå på egne

bein. Der hvor leseropplevelsen likevel vil kunne bli forringet, der hvor resonnementene kan bli vanskelig å følge hvis du ikke besitter visse forståelser, har jeg oppgitt i en fotnote den informasjonen jeg mener trengs.

Når det gjelder din *innstilling* til klimaendringene, vil jeg minne om at mitt prosjekt ikke er ideologikritisk: Jeg er ikke ute etter å avsløre noe eller noen, og kommer ikke til å dra konklusjoner av typen «derfor vet den jevne nordmannen altfor lite om klimaendringenes forferdelige konsekvenser». Hvorvidt du for eksempel anerkjenner klimaendringene som menneskeskapte skal jeg derfor ikke blande meg borti. Jeg skal bare vise deg hvordan artiklene i Dagbladet legger opp til at du gjør det.

Kapittel 3

Materialet

Det empiriske grunnlaget for arbeidet mitt er 127 avistekster hentet fra riksavisen Dagbladet, listet opp i vedlegg A. Felles for dem alle er at de direkte eller indirekte knytter seg til diskursen om klimaendringene.

I dette kapitlet skal jeg beskrive materialet på flere nivå, både det som kjenner tegner mitt materiale spesielt, og denne typen tekster generelt. Jeg vil starte veldig overordnet, med en diskusjon om hva nyheter er. Deretter går jeg videre inn på det som spesifikt karakteriserer *mitt* materiale. På veien tar jeg også opp hvordan materialet vil bli brukt og presentert i analysene.

3.1 Nyheter

Nyheter er hendelsesrapporter hvis «sosiale funksjon er å fortelle om et brudd på normalen og å oppdatere leserne på et (forholdsvis) dagsaktuelt tema» (Hågvar 2007:64). I denne delen skal jeg gå nærmere inn på hvordan jeg teoretisk forstår nyhetssakene jeg vil anvende i analysene.

3.1.1 Nyheter som konstruksjoner

Jeg forstår ikke nyhetsformidling som en ren speiling av virkeligheten. At jeg etter å ha lest en nyhetsartikkel sitter igjen med en objektiv sannhet om hendelsen nyheten forteller om, er et syn jeg vil utfordre på to punkter:

For det første er ikke nyhetsproduksjon en blåkopi av virkeligheten iført språklig drakt. Det vi kaller nyheter «er ikke de nyhetsverdige hendelsene i seg selv, men rapporten eller meldingen om disse hendelsene» (Eide 1992:113). Denne rapporten er ikke resultat av en passiv overføring av faktiske forhold til tekstlig form, men er en aktiv fortolkning, både gjennom hvilke deler av virkeligheten som er valgt ut, og hvordan disse er presentert (Eide 1992:29).

For det andre sitter det en aktiv fortolker i den andre enden: Liksom nyhetsprodusenten ikke kan unngå å tolke og forme den saken han ønsker å formidle, er ikke leseren en passiv mottager av medieinnhold. Innenfor medievitenskapen har den stadig voksende resepsjonsforskningen hatt som premiss at «mottakerne ikke er passive, umælende ofre for bestemte mediebudskap; de er selv aktive og kan tilføre medietekster mening i sitt møte med disse tekstene» (Eide 1992:14). Denne erkjennelsen av den aktive leserens rolle i forhandlingen om mening er en grunntanke også innenfor dialogismen, som er perspektivet på språk og kommunikasjon som ligger til grunn for denne oppgaven (se 4.1).

En slik underliggende tanke strider mot at nyheter er virkelighetsavspeilinger som er meningsbærende i seg selv. Jeg har forsøkt å vise hvordan nyheter – fra hendelsen frem til leseren – er gjenstand for forhandling og fortolkning i (minst) to ledd, og i så måte er det riktiger å omtale nyheter som *konstruksjoner*. I en slik meningskonstruksjon møtes avis og leser på midten, og begge parter blir delaktige i meningsskapingen.

En nyhet kan dermed bety eller innebære forskjellige ting for forskjellige lesere, ut fra de kontekstene leserne tolker nyheten i. Jeg kan umulig si for sikkert hvordan en gitt leser vil forstå tekstutdragene jeg presenterer. For eksempel kan jeg vanskelig anslå de slutningene leserne drar, all den tid ulike erfaringsbakgrunner kan fordre ulike slutninger hos leserne. Det jeg derimot *kan* gjøre, er å peke ut hvor i teksten leserne må tolke med grunnlag i egne oppfatninger (Brown & Yule 1983:266). Gjennom bruk av relevanst teori (se 4.2) vil jeg forsøke å *sannsynliggjøre* visse tolkninger av avistekstene, og i forlengelsen av det si noe om hvilke antagelser som leseren må aktualisere for å nå en slik tolkning.

Hvilke implikasjoner har det å akseptere nyhetsartikler som innrammede fortolkninger av virkeligheten, hvor selve meningen først skapes i en forhandling mellom avisen og leseren?

Først og fremst rokker dette ved vår forståelse av nyheter som objektive, nøytrale fremstillinger. I forbindelse med det han kaller «faktakontrakten», sier Martin Eide (1992:30) at «[i] tråd med objektivitets- og offentlighetsideal skal publi-

kum gis faktaorientert informasjon for å kunne gjøre seg opp sin mening og delta i den politiske og kulturelle offentlighet.» Formålet med en nyhetsartikkel er altså å gi leseren *faktaorientert informasjon*, fremsatt på en *objektiv* måte, men hvilken tilgang har leseren til de harde fakta annet enn gjennom journalistens egen formulering av dem?

Journalister har notorisk dårlig tid, og strebenen etter objektivitet går ikke godt overens med en påtrengende deadline når alle mulige fakta må sjekkes. Ved å presentere fakta gjennom en kildes uttalelser, kan isteden journalisten viderebringe det faktum at en påstand ble gjort, mens det blir kilden, og ikke journalisten, som må stå inne for faktisiteten for selve utsagnet (Miller & Riechert 2000:50). Likedan er det vanlig praksis å bevare objektiviteten ved å sørge for en balansert fremstilling ved å la flere sider av saken – og da gjerne motstridende parter – få komme til orde og utspille seg mot hverandre (Wilson 2000:207). Slik blir det fortsatt kildene som kommer med «fakta», samtidig som artikkelen oppfattes mer nøytral og balansert ved at flere stemmer slipper til.

For denne oppgaven er imidlertid ikke det vesentlige om det som står i avisartiklene faktisk er «sant» eller ikke, men derimot hvordan artiklene fremstiller slike «fakta» som noe alle leserne kan enes om. Om denne «oversettelsen» av virkeligheten sier Aslaug Veum:

Verkemiddelet er å tilpasse skildringane av verda, slik at dei kan høve for flest mogleg lesarar. Ideen om journalistisk objektivitet høver dårleg med erkjenninga av at det eksisterer mange moglege tolkningar av røyndommen (Veum 2002:140).

Skildringene av verden som avisartikkelen fremsetter, er altså ment å kunne passe for flest mulig, og for en riksavis som Dagbladet blir det da et mål å relatere seg til en nasjonal virkelighetsoppfatning, i den grad man kan snakke om noe slikt:

Då Dagbladet og VG ble landsdekkjande, blei målet å skape eit røyndomsbilette som hadde brei appell, til både fiskaren i Lofoten og aksjemeklaren på Oslo Børs. Om det tidlegare hadde vore rom for individuelle tolkningar av verda i desse avisene, blei hovudprosjektet no å konstruere ein felles "norsk røyndom" (Veum 2002:141).

Det vil være umulig for Dagbladet å komme utenom slike «individuelle tolkninger av verda», selv om alle leserne hadde vært aksjemeglere. Likevel er dette idealet av interesse for mitt prosjekt, for ettersom forsøket på å konstruere og

vedlikeholde en felles norsk virkelighet er en underliggende del av avisartiklene, er det *ideen* om denne virkeligheten vi kan lese implisitt ut fra artiklene. Derfor blir jeg i stand til å kunne snakke om hva den gjengse nordmann ifølge Dagbladets artikler kan om klimaendringene, og i sin tur hva nordmannen i så henseende bør foreta seg.

3.1.2 Artikler om miljø og klimaendringer

[J]ournalists do not report environmental risk; they report news.

(Miller & Riechert 2000:47)

Jeg har nå snakket en del om nyhetsartikkelens funksjon og min forståelse av hva nyheter er, alt på et veldig generelt plan. Nyhetsartikler kan imidlertid deles inn i flere underkategorier, slik man for eksempel lett kan skille en sportsartikkel fra en artikkel fra økonomiseksjonen i avisen. Som vi nå skal se, har det også blitt vist at nyhetsartikler med miljøtematikk har sine fellestrekk.

Dette delkapitlet ble innledet med et sitat fra Miller og Riechert. Sitatet illustrerer hvordan redaksjoner i utgangspunktet behandler miljø saker på lik linje med andre saker; det er nyhetsverdien som er det sentrale. For at et miljøproblem skal komme på dagsordenen, må det ifølge Hannigan (2006:76) være unikt, relevant for den gjengse innbygger, gjenkjennelig, og det må være visse holdninger til stede fra publikum angående stedene, folkene eller artene som er i fare. En enkeltstående flom i Bangladesh oppfyller i beste fall bare punktet om at saken er gjenkjennelig, og vil sannsynligvis ikke bli slått opp stort i media her i Norge, med mindre veldig mange omkommer eller det er nordmenn i området. I det hele tatt kan det være utfordrende å gjøre klimaendringene relevante for Ola Nordmann, nettopp fordi de er et globalt anliggende vi ikke så lett kan ta og føle på i våre egne liv. Dette kan illustreres med følgende utdrag, som er fra en nyhets sak om Sosialistisk Venstrepartis misnøye med eget valgresultat i kommune- og fylkestingsvalget i 2007:

Andre spør seg: Er klimaspørsmålet egnet for lokalvalgkamp?
(...)

- Vi kan gjerne snakke om at isen på Nordpolen smelter, men hva angår det folk her i Sør-Trøndelag, sier Huke, og understreker at partiet nå skal evaluere hva som gikk galt i valgkampen.

(1) 11.9.07: SV-ledere åpner for statsrådsbytte

En annen utfordring med miljøproblemer er at de kan være særdeles komplekse, både med hensyn til årsaker, omfang og konsekvenser. Kris Wilson (2000:206) omtaler de globale klimaendringene som en av de mest kompliserte nyhetssakene i vår tid. Det trengs ikke et panel med 2 500 eksperter for å komme frem til om Newcastle vant 2–0 over Chelsea. Å formidle en sak som henger seg på diskursen om klimaendringene krever noe helt annet av journalisten enn å rapportere fra en fotballkamp. Det er da verdt å merke seg at «de færreste [norske] aviser har journalister med klima som sitt spesialfelt, [og derfor] sier det seg selv at utvalget av journalister med denne typen erfaring er meget begrenset i Norge» (Ryghaug 2006:203).

Journalisters mangel på inngående kjennskap til stoffet kan gi uheldige utslag, forteller Wilson (2000:201f), og eksemplifiserer med avisoverskriften «Scientists say there's no greenhouse effect». Ingen troverdig forsker ville kommet med en påstand om at drivhuseffekten ikke finnes, sier han, ettersom teorien om drivhuseffekten som sådan er svært innarbeidet¹. En *menneskeskapt* eller *økt* drivhuseffekt blir da noe ganske annet.

Hannigan (2006:86) understreker at det ikke bare er det vitenskapelige aspektet som kan gjøre miljøsaker vanskelige å håndtere. Sakenes mangslungne tematikk bidrar også til kompleksiteten, fordi de har så mange ulike sider ved seg. Hannigan eksemplifiserer dette med en journalist som omtalte den typiske miljøsaken som en «business-medical-scientific-economic-political-social-pollution story». Under hvilken seksjon i avisen hører så en slik sak hjemme?

I det hele tatt ser vi at klimaendringene er et komplekst fenomen som er utfordrende å omtale i dagspressen. Dette har sine implikasjoner for den jevne nordmann, om vi aksepterer at det er mediene som er premissleverandører for allmennhetens kunnskap om klimaendringene, slik Wilson hevder:

Most world citizens will not learn about climate change research directly from the cautious lexicon in scientific journals, however, but rather from the mass media. Increasingly it is the media's responsibility to translate complex, scientific concepts to the 'lay audience'. For the public, the reality of science is what they learn from the media (...). Research confirms this is especially true with the science of climate change (Wilson 2000:201).

Ryghaug (2006:203) bekrefter dagsavisenes posisjon i dette, når hun sier at «mye tyder på at den trykte dagspresse fortsatt er den primære nyhetskilde innenfor

¹Den naturlige drivhuseffekten er effekten av at atmosfæren «holder igjen» noe av innstrålingen fra solen som Jorden reflekterer tilbake. Uten drivhuseffekten hadde middeltemperaturen på Jorden vært om lag $-18\text{ }^{\circ}\text{C}$, og ikke $+14\text{ }^{\circ}\text{C}$ slik den er i dag (Mathismoen 2007:30).

området av nyheter og reportasjer som formidler vitenskap». Hvis dagspressen så er å forstå som den mest sentrale aktøren i å opplyse nordmannen om klimaendringer, blir det interessant å studere hvordan avisene omtaler disse endringene. Her er det naturlig å forvente at Dagbladet skiller seg fra fagtidsskrifter som *Klima* eller *Miljøjournalen*, fordi miljø saker – som nevnt innledningsvis i dette delkapitlet – blir behandlet i avisene som nyhetssaker for øvrig, etter nyhetsverdi:

Often what are portrayed in the media are not carefully worded scientific findings, but rather dramatic, eye-catching, entertaining stories that attract audiences but do little to enlighten them about the risks associated with climate change (Wilson 2000:201).

Wilson underbygger sin uttalelse med å peke på hvordan journalistenes balanserte fremstillinger kan føre til at formidlingen av vitenskapen «forstyrres» når en motstridende part slipper til orde: «Controversy is great for ratings and circulation, but obviously constrains effective climate change reporting and public education» (Wilson 2000:211).

Dette synet later Hannigan (2006:87) til å dele. Han skriver at siden den typiske nyhetsartikkelen ikke gjør noe forsøk på å avklare hvem som har «rett», kan det bli vanskelig for miljøvernerne og forskerne som uttaler seg å overbevise publikum om at en «sak» faktisk er et «problem».

Kort oppsummert kan vi si at nyhetsartikler som berører klimadiskursen følger konvensjonene til nyhetsartikler for øvrig, noe som kan ha visse konsekvenser for hvordan de (til tider motstridende) vitenskapelige og politiske påstandene i diskursen blir presentert.

3.2 Mitt materiale

Nå som jeg har diskutert nyhetssaker generelt og klimaendringssaker spesielt, er tiden inne for en kort presentasjon av mitt eget materiale.

Materialet består av 127 nyhetsjournalistiske avistekster fra Dagbladets papir- og nettutgave, publisert enten i 2002 eller 2007. Alle avistekstene er direkte eller indirekte en del av diskursen om klimaendringene, og er skaffet til veie ved hjelp av mediearkivet Atekst (se for øvrig 2.1 MATERIALINNSAMLING).

	2002	2007	I alt
Nyhetsartikler	16	98	114
Notiser	1	12	13
I alt	17	110	127

Tabell 3.1: Materialet i nøkkeltall.

Som tabell 3.1 viser, er det i hovedsak snakk om nyhetsartikler (slik de vil bli beskrevet i 3.2.1), men også noen få notiser. Materialet har dessuten en klar overvekt av stoff fra 2007, som følge av at globale klimaendringer da var mye mer fremtredende i nyhetsbildet enn i 2002.

3.2.1 Artiklenes utforming

Nyhetsartiklene i Dagbladet er utformet på stort sett samme måte enten de er publisert i papir- eller nettutgaven, i 2002 eller 2007. Jeg vil nå gå gjennom artiklenes oppbygning, og derved introdusere en del begreper som er vanlige i mediekretser for å beskrive de ulike delene av artiklene.

Som gjennomgangseksempel vil jeg bruke artikkelen KAN BERGE REGNSKOG TOLV GANGER NORSKE UTSLIPP. Figur 3.1 på neste side viser hvordan artikkelen fremsto over en dobbeltside i Dagbladet 10.12.07. Artikler har i sin oppbygning både faste og noen mindre faste elementer, og jeg har valgt akkurat denne artikkelen fordi den bærer med seg de aller fleste av de delene jeg nå skal gå gjennom.

Alle nyhetssaker har en **overskrift** som både skal vekke leserens interesse og danne forventninger om artikkelens innhold, altså hva saken handler om. Som oftest består overskriften av én (gjerne ufullstendig) setning, slik den her er Kan berge regnskog tolv ganger norske utslipp, men det forekommer også at der er flere setninger, som i saken BLÅSER OPP TIL DYRERE FORSIKRING: NATURSKADER FOR 415 MILLIONER I 2006 (17.1.07).

Selv om idealet er en tydelig og poengtert overskrift, er det begrenset med plass til å skissere sakens kjerne der. Videre følger derfor en **ingress**. I fete typer og/eller med stor tekst presenterer ingressen typisk en utdyping av overskriften (van Dijk 1977 i Dor 2003:697). Mer presist og detaljert enn overskriften

Figur 3.1: Kan berge regnskog tolv ganger norske utslipp, 10.12.07

skisserer dermed ingressen hva artikkelen skal handle om. Overskriften Kan berge regnskog tolv ganger norske utslipp sier for eksempel ingenting om hvem som kan gjøre dette, men ingressen forklarer oss at dette dreier seg om hvordan Norge skal redde regnskog for tre milliarder årlig.

Dernest kommer artikkelens **brødtekst**, som presenterer saken som overskrift og ingress har forespeilet. Brødteksten er, om man følger tradisjonelle journalistiske konvensjoner, bygget opp etter prinsippet om fallende viktighet (Hågvær 2007:64). Dette prinsippet sier at det viktigste skal komme først i artikkelen, og at mindre sentrale – men fortsatt relaterte – elementer først introduseres lenger ut i artikkelen. I gjennomgangseksemplet vårt kan dette illustreres med at artikkelen først grundig legger frem det som er fokus i overskriften; hvordan Norge skal redde regnskogen og hvilke utslippsmengder det tilsvarende. I artikkelens siste spalte skifter fokuset til hvorvidt Norge behøver å kutte noe hjemme da, hvis vi internasjonalt kan bidra med CO₂-reduksjoner i denne størrelsesordenen. Det er fortsatt en kobling til sakens opprinnelige utgangspunkt, men vi befinner oss ikke lenger ved sakens kjerne.

Slike sidesaker kan også slås ut i egne **undersaker**, slik vi i figur 3.1 har de tilhørende sakene VEKKER INTERNASJONAL OPPSIKT og BORTE BRA – HJEMME BEST, plassert henholdsvis under og til høyre for hovedsaken. Undersaker følger de samme konvensjonene som hovedsaken de tilhører; også disse er bygget opp med overskrift og brødtekst, og gjerne også ingress.

Prinsippet om fallende viktighet eksisterer av produksjonsmessige årsaker: Når avissidene skal brekkes², hender det at artikler må kuttes i lengde for å passe inn på sidene. Det er da svært tidsbesparende å bare kutte artikkelen bakfra, og er artikkelen skrevet etter nevnte prinsipp skal da det minst viktige ryke først.

Selv om denne praksisen ikke blir den samme ved publisering på Internett, er denne måten å skrive artikler på en så innarbeidet del av journalistenes arbeidsmåte at det er nærliggende å anta at også nettartikler følger samme mønster. Jeg har ikke utført noen undersøkelse av dette, men har i min omgang med materialet heller ikke fått inntrykk av noe annet.

Brødteksten brytes opp i mindre blokker ved hjelp av **mellomtiter**, som fungerer som underoverskrifter. Likedan kan artikkelen ha en **stikktittel** som gjerne kontekstualiserer artikkelen inn i en pågående serie av saker. I KAN BERGE REGNSKOG TOLV GANGER NORSKE UTSLIPP er stikktittelen Den norske klimagaven, en illustrerende merkelapp som antyder at artikkelen tilhører klimadiskursen. Som oftest er stikktitlene enda kortere og mer generelle enn dette, som for eksempel bare Klima.

Med enkelte artikler følger også en **faktaboks**, typisk fremstilt slik den blir i KAN BERGE REGNSKOG TOLV GANGER NORSKE UTSLIPP. Faktaboksene opptrer gjerne i artikler om komplekse tema, eller artikler som er ledd i en lengre kjede av artikler om en sak. Funksjonen til en faktaboks kan være å forklare forhold i teksten, komme med bakgrunnsinformasjon som letter forståelsen av artikkelen, eller en oppsummering av saken frem til nå. Faktaboksene i mitt materiale forklarer ofte begreper som artiklene bruker eller fenomener de omtaler, slik faktaboksen i figur 3.1 forklarer koblingen mellom avskoging og globale CO₂-utslipp.

Eventuelle bilder i artiklene er ofte akkompagnert av en **bildetekst**, en kort tekst som enten forklarer bildet, eller som bildet skal fungere som illustrasjon

²Å brikke en avisside vil si å lage sidens grafiske uttrykk, og dermed også å plassere bilder og tekst. I denne prosessen blir det tydelig om teksten må skjæres ned i lengde, og hvilke bilder som blir med på trykk i hvilken størrelse.

til. Gjengitt nedenfor er den fulle bildeteksten til det store hovedbildet i KAN BERGE REGNSKOG TOLV GANGER NORSKE UTSLIPP:

AVSKOGING: Regnskogen raseres. Dette eksempelet er fra Sumatra. Nyheten om regjeringens regnskogssatsing blir godt mottatt blant norske miljøorganisasjoner på Bali. Daglig leder i Regnskogfondet Lars Løvold og lederen i Norges Naturvernforbund, Lars Haltbrekken, sier de norske milliardene kan være begynnelsen på en internasjonal pengerulling for å redde verdens regnskoger. – Det kan bety at vi er i gang med en stor redningsoperasjon for verdens regnskoger, sier Lars Løvold til Dagbladet.

(2) 10.12.07: *Kan berge regnskog tolv ganger norske utslipp*

Bildetekster innledes med et **inngangsord**, gjerne med store bokstaver og fete typer. Inngangsordet er gjerne med på å «plassere» artikkelen, ved å fungere som stikkord for hva dette dreier seg om. Slik ser vi at inngangsordet i (2) rammer inn både bilde og bildetekst ved å fortelle oss at dette dreier seg om avskoging.

En annen funksjon med bildeteksten er at den bidrar til overskriften og ingresses arbeid med å gi deg forventninger om hva artikkelen handler om. Som oftest byr derfor bildeteksten bare på informasjon du også finner i selve artikkelen. (2) er i så måte et høyst uvanlig eksempel, ettersom de norske miljøorganisasjonene som omtales der ikke blir nevnt ellers i artikkelen, og de to kildene Lars Løvold og Lars Haltbrekken blir bare sitert her i bildeteksten. Kanskje bidrar denne tilleggsinformasjonen til at denne bildeteksten er lengre enn bildetekster flest.

3.2.2 Avvik for notiser

Notisen er på mange måter en kondensert nyhetsartikkel. Den skiller seg fra artikkelen (som beskrevet i 3.2.1) først og fremst gjennom at den er langt mindre omfattende, både i lengde og innhold. Som oftest består notisen av bare en overskrift og en kort brødtekst. Bilder kan forekomme.

3.3 Anvendelse av materialet

For å gjøre det lettere å følge analysene, kommer jeg til å sitere hyppig fra avistekstene jeg analyserer. Jeg vil nå gå gjennom hvordan jeg viser frem ma-

teriale i oppgaven. Jeg har allerede fulgt dette mønsteret i 3.1.2 og 3.2.1, men jeg føler det er på sin plass med en poengtering av malen jeg har valgt, samt grunngeving for valgene som er tatt. Forhåpentligvis vil dette forhindre eventuell forvirring, samt gjøre deg mer fortrolig med hvordan materialet mitt vil bli presentert.

3.3.1 Formatering av materialutdrag

Eksempler fra materialet vil bli formatert med en felles stil. Et utdrag fra materialet vil kunne se ut slik som dette:

- Ting tyder på at gasskraftverk begynner å bli et belastet ord, sier Lars Haltbrekken, leder i Fellesaksjonen mot gasskraftverk til Dagbladet.no. Han mener språkbruken til regjeringen er både komisk og latterlig.

(3) 7.1.02: *Gasskraftverk ble «energianlegg»*

I likhet med utdrag fra vitenskapelige artikler, er disse sitatene uthevet fra den øvrige teksten i en egen, smalere tekstblokk, og også disse sitatene har mindre skriftstørrelse og linjeavstand. Imidlertid er alle siteringer fra avisartiklene gjort med en annen skrifttype.

Utdragene er kopiert digitalt enten fra Atekst eller Dagbladet.no, og eventuelle skrivefeil skal derfor også være et produkt av avisen selv. Skrivefeil vil følgelig ikke bli markert på noen måte. I det hele tatt har jeg forsøkt å gjengi tekstene så likt originalene som overhodet mulig. Noen formateringsendringer har det likevel blitt. Både skrifttype og spaltebredde er naturlig nok endret fra originalutgaven, og ettersom Atekst-databasen ikke har støtte for fet skrift eller kursivering, har slik formatering ikke blitt med i mitt materiale. Fet skrift i utdragene indikerer isteden ingress eller mellomtittel.

Jeg vil også kunne utelate noe tekst fra utdragene. Dette blir markert med «(. . .)». Tidvis vil jeg dessuten operere med understreking. Understreking vil kunne forekomme i analyser hvor jeg ønsker å sette særlig søkelys på bare deler av utdraget, men hvor hele utdraget likevel bør gjengis for at du skal kunne se hvilken sammenheng det relevante sto i. Understreking er en praksis Dagbladet ytterst sjelden selv fører, foruten i hyperlenker i nettartiklene. Slike lenker har jeg utelatt fra mine utdrag. Eventuelle understrekinger vil følgelig alltid være mine egne.

Når jeg siterer kort fra materialet i oppgaven for øvrig, vil jeg ikke bruke anførselstegn, men isteden bruke samme skrifttype som i materialutdragene. For eksempel kan jeg her referere til utdraget ovenfor, ved å gjengi at Lars Haltbrekken omtaler regjeringens språkbruk som både komisk og latterlig.

3.3.2 Henvisning til materialet

For at siteringene (og derav også analysene) skal være mest mulig etterprøvbare, vil ethvert nytt utdrag bli markert med datoen artikkelen ble publisert, samt artikkelens overskrift.

3.3.3 Henvisning til utdragene

Alle eksempler har et unikt nummer som står på samme linje som artikkelens tittel og publiseringsdato. Dette nummeret vil kunne brukes senere i teksten for å referere til eksemplet. Jeg vil da slutte meg til konvensjonen om å oppgi nummeret i en parentes. Om jeg nå skulle ønske å henvise til utdraget over, ville jeg bare skrive (3). For å tydeliggjøre at dette ikke er en vanlig parentes, er tallet skrevet med samme skrifttype som materialutdragene.

Kapittel 4

Teori

I dette kapitlet skal jeg legge frem teoretiske perspektiv som jeg vil anvende i analysene. Simultant med å presentere teoriene, vil jeg redegjøre for hvordan jeg vil gjøre bruk av dem.

Jeg starter veldig overordnet med å drøfte mitt dialogiske syn på språk og kommunikasjon i 4.1, før jeg drøfter videre teorier som har sine implikasjoner for hvordan jeg behandler mitt materiale.

4.1 Dialogismen

Til grunn for denne oppgaven ligger et dialogisk perspektiv på kommunikasjon. Basert hovedsakelig på Scheuer (2005) vil jeg i det følgende skissere kort hva som for meg fremstår som kjerneelementer innenfor dialogismen, og hvilke implikasjoner de har for min studie av avisartiklene i Dagbladet.

Sentralt i dialogismen står fokuset på selve interaksjonen. Til forskjell fra det vi kan kalle en monologisk tankegang, anser ikke dialogismen kommunikasjon som overføring av informasjon fra en avsender til en mottager. Meningen til en ytring er ikke gitt av ytringen selv, men oppstår først i interaksjonen, i en forhandling mellom deltagerne. En avisartikkel i seg selv byr dermed bare på menings*potensialer*, da en og samme artikkel kan fortolkes og forstås på forskjellige måter av forskjellige lesere. Hva en gitt leser sitter igjen med etter å ha lest en nyhetssak, trenger ikke være i nærheten av hva redaksjonen hadde i tankene da artikkelen ble til. For dialogistene er det heller ikke viktig. Vi

har ikke tilgang til tankene til de vi samtaler med, og vi kommer ikke nærmere deres intensjoner enn det som måtte manifestere seg i interaksjonen.

For å kunne si noe om en artikkels meningspotensialer, må jeg derfor drøfte dens mulige kontekster. Samme ytring kan bidra til ulik mening i ulike kontekster, og i leserens tolkningsarbeid er hun i dialog med disse kontekstene, slik de også kan sies å være i dialog med hverandre. I dialogismen er ikke kontekst en statisk bakgrunn, men en mangefasettert og dynamisk størrelse som kan innebære både det omkringliggende tekstlige for ytringen (ko-teksten), deltagerens antagelser om hverandre, deres bakgrunnskunnskap og forståelse av kommunikasjonssituasjonen (Linell 1998:128ff). Slik har ikke en avisartikkel en fast, konkret kontekst, men snarere et konglomerat av *kontekstuelle ressurser* leseren kan gå i dialog med.

Dynamikken mellom interaksjonen og dens kontekster gjenspeiler seg også i dialogismens syn på forholdet mellom den enkelte interaksjon og den kjeden av lignende kommunikative aktiviteter den inngår i. Gjensidigheten mellom disse kan vi kalle dialogismens *doble dialogisitet*: I en gitt interaksjon starter vi ikke med blanke ark, men handler dels ut fra eksisterende konvensjoner, i for eksempel valg av ord og uttrykksmåter. Samtidig er ikke disse konvensjonene naturgitte eller upåvirkelige, de er kulturelt skapte og som sådan åpne for forhandling. Slike konvensjoner eller rutiner blir etablert ved at tilbakevendende oppgaver blir løst på lignende måte, og slik kan de forandre seg over tid, gitt at de blir utfordret og utviklet i faktiske interaksjoner.

Selv om en gitt avisartikkel om klimaendringene er påvirket av en praksis etablert gjennom tidligere artikler om samme tema (så vel som f.eks. nyhetssjangeren i seg selv), er altså ikke konvensjonene den følger statiske eller uforanderlige. De har tross alt selv vokst frem av tidligere artikler (Linell & Thunqvist 2003:411). Slik er det hver enkelt artikkel, og hver enkelt interaksjon, som bidrar til å forme og videreutvikle konvensjonene.

Enhver ny artikkel om klimaendringene føyer seg med andre ord inn i en diskurs om klimaendringer (se 4.4), og tar gjerne visse forestillinger i denne løpende nyhetshistorien for gitt. Slik forutsetter artiklene at leseren kan trekke på sin forståelse av klimadiskursen som en kontekstuell ressurs. Hvordan artiklene gir hint til denne diskursen i meningsforhandlingen med leseren blir derfor særdeles viktig for denne oppgaven.

Samtidig som en ny artikkel blir påvirket av og bærer med seg stemmer fra lignende artikler, vil den enten reprodusere eller utfordre forståelser fra denne

klimadiskursen. Slik er derfor hver enkelt artikkel også med på å påvirke diskursen den blir påvirket av. Grunnet denne gjensidige avhengigheten vil det i dialogismen alltid være et potensial for forandring. Dette gjelder også mellom kommunikasjon og kulturen den opptrer i. Slik kommunikasjonen umiskjennelig er farget av kulturen, er også kulturen avhengig av at de kulturelle oppfatningene blir reproduisert gjennom kommunikasjon. Derfor er det min forventning at avistekstene i mitt materiale både er formet av en norsk kultur i form av nordmenns forhold til klimaendringene, men samtidig er med på å forme denne kulturen.

4.2 Relevansteorien

Min dialogiske tilnærming til materialet innbefatter at det er interaksjonen jeg ønsker å studere. Dette kan virke som en selvmotsigelse, ettersom jeg ikke bruker faktiske avislesere i min studie, men forholder meg utelukkende til avistekstene. På sett og vis kan man si at jeg «mangler» den ene samtalepartneren. Dette har jeg valgt å løse ved å se på artiklens meningspotensialer, altså hvilke tolkninger artiklene selv inviterer til, og hva leseren i så fall må legge til grunn. For å kunne sannsynliggjøre visse tolkninger fremfor andre, kommer jeg til å benytte meg av en teori innenfor pragmatikken som er gitt navnet relevansteorien.

Relevansteorien er et forsøk på å forklare menneskelig kommunikasjon gjennom kognitiv psykologi (Sperber & Wilson 1995:170), og ble lansert av Sperber & Wilson i 1986. Teoriens kognitive innfallsvinkel understrekes av et fokus på individuell intensjonalitet, noe som gjør at relevansteori intuitivt fremstår som ganske fjern fra dialogismen og dens interaksjonelle fokus. Jeg forstår likevel ikke relevansteori og dialogisme som fundamentalt forskjellige, men skal i det følgende vise hvordan jeg vil ta i bruk relevansteorien i et dialogistisk perspektiv, tross deres ulike fokusområder.

Som nevnt fremmer dialogismen at vi ikke har tilgang til tankene til den vi kommuniserer med, og derfor aldri kan vite dennes hensikter. Likevel mener jeg at vi i enhver interaksjon vil forsøke å danne oss en *forståelse* av hva vedkommende vil formidle, og altså tolke en tekst dels ut fra hva vi tror skriveren kan ha ment. Relevansteorien går i grove trekk ut på å forsøke å nærme seg en slik forståelse. Samme innsikt synes å ligge til grunn for Ragnar Rommetveits tanke om at vi leser på skriverens premisser, og at skriveren også har skrevet på premissene til sine antatte lesere (Rommetveit 1974). Leserens idé om skriverens premisser vil for meg kunne inngå i det dialogismen omtaler som kontekstuelle ressurser.

Disse ressursene ser igjen ut til å samsvare med det relevansteorien omtaler som «assumptions». Dette har jeg oversatt med «antagelser» og «oppfatninger», noe som ikke må forveksles med leserens *meninger*. Snarere er det snakk om leserens virkelighetsbilde eller forståelse av verden. Disse antagelsene, som leseren kan legge til grunn for sin tolkning, kan både være ulike fra leser til leser, og forandre seg over tid hos en enkelt leser, også på grunnlag av en enkelt avistekst. Slik forstår heller ikke relevansteorien leserens kontekstuelle ressurser som statiske.

Mine analyser vil altså dra vekslers på tankegods fra relevansteorien, men fortsatt ha en dialogisk tilnærming til grunn. I den kommende redegjørelsen for hvordan jeg vil bruke relevansteorien, vil jeg samtidig drøfte hvordan teorien lar seg anvende innenfor et dialogisk perspektiv. I denne diskusjonen viser jeg også hvilken jobb relevansteorien kan gjøre i mine analyser, og dermed hvorfor jeg berettiger den en plass i denne oppgaven.

4.2.1 Relevansprinsippet

Relevansteorien er tuftet på ideen om at meningsskapingen i en samhandling styres av en søken etter høyeste grad av relevans, altså at man forstår hverandres bidrag ut fra hva man til enhver tid oppfatter som den mest relevante tolkningen. Kjernen i relevansteorien er prinsippet om optimal relevans, som blir formulert slik av Mandy Simons (2005:228f):

Communicative principle of relevance

Every utterance conveys a presumption of its own optimal relevance.

Optimal relevance

An utterance is optimally relevant to an audience iff:

- ▶ It produces adequate contextual effects to be worth the audience's processing effort.
- ▶ It is the most relevant utterance, compatible with the communicator's abilities and preferences, for the production of those contextual effects.

Ut fra dette prinsippet forventer vi som språkbrukere at enhver ytring, skriftlig eller muntlig, er optimalt relevant for oss. Det er den, ifølge prinsippet, om vi klarer å skape mening av den som er relevant nok til å rettfærdiggjøre arbeidet det er å fortolke den. Samtidig må ytringen være formet på den mest hensiktsmessige måten for å oppnå en slik tolkning. Analytisk kan jeg derfor gå ut fra at

enhver del av enhver artikkel mitt materiale er (ment å være) optimalt relevant for leseren i den konteksten teksten opptrer i.

La meg ta artikkeloverskriften STATEN KJØPER KLIMAKVOTER FOR ANSATTE PÅ FLYREISE som eksempel. For at denne skal være optimalt relevant, noe relevans teorien sier at leseren vil forvente, skal overskriften åpne for en tolkning leseren opplever som relevant, gjennom å – med Sperber & Wilsons terminologi – produsere kontekstuelle effekter som rettferdiggjør prosesseringsinnsatsen. Hvis leseren så allerede er klar over at staten kjøper klimakvoter for sine ansattes flyreiser, vil dette generelt ikke by på særlige «kontekstuelle effekter» for ham, siden konteksten – hennes antagelser – allerede rommer oppfatningen overskriften bærer med seg¹.

Bedre blir det imidlertid ikke om leseren kjenner for *lite* av innholdet fra før: Hvis leseren ikke har noen anelse om hva en klimakvote er, vil hun sannsynligvis ikke føle at hun sitter igjen med en forståelse av hva saken dreier seg om, og kanskje heller ikke at saken er relevant for henne. Vi kan da se for oss en mer utdypende overskrift STATEN VEIER OPP FOR KLIMAGASSUTSLIPP SOM FLYREISENE TIL STATENS ANSATTE FORÅRSAKER, VED Å GI PENGER TIL MILJØPROSJEKTER I UTVIKLINGSLAND. En slik overskrift prøver kanskje å få frem det samme som den opprinnelige, men vi vil ikke oppfatte den som særlig bedre. Hvorfor ikke? Relevansprinsippet, slik det er gjengitt ovenfor, krever også at for at en ytring skal være optimalt relevant, må den i tillegg til å åpne for en relevant tolkning ha den mest hensiktsmessige utformingen for å bane vei for den tolkningen. Antagelig er slett ikke denne nye overskriften «kompatibel med avisens evner og valg», ettersom den nok er for plasskrevende for overskrift å være. For en leser som har en forståelse av «klimakvote» som noenlunde sammenfaller med beskrivelsen i den forlengede overskriften, vil dessuten ikke denne overskriften «gi» noe mer enn den opprinnelige. Fordi denne leseren må ta inn mer informasjon enn det som strengt tatt er nødvendig for henne, er ikke ytringen formulert på den mest hensiktsmessige måten hvis den like godt kunne ha vært STATEN KJØPER KLIMAKVOTER FOR ANSATTE PÅ FLYREISE. Dette poenget virker kanskje enda tydeligere om du tenker deg en tredje overskrift hvor også klimagassutslipp, flyreiser og staten blir utbrodert.

Siden leseren i det lengste vil forvente at ytringen *er* formulert mest hensiktsmessig, vil leseren typisk ikke komme til en konklusjon om at ytringen ikke er det. Isteden vil slike ytringer lede leseren til å lete etter andre tolkninger som

¹Den «kontekstuelle effekten» som *kan* inntreffe her, er at antagelsen leseren allerede har om at staten kjøper klimakvoter blir styrket, siden den blir reproduisert i overskriften.

gjør at ytringen fremstår som mest hensiktsmessig formulert:

(...) people hope that the assumption being processed is relevant (or else they would not bother to process it at all), and they try to select a context which will justify that hope: a context that will maximise relevance (Sperber & Wilson 1995:142).

En forlenget overskrift som i eksemplet ovenfor vil derfor kunne gi leseren et inntrykk av at det nettopp er en grunn til at det ikke bare står «klimakvoter», og tolke overskriften deretter. Kanskje vil leseren forstå det som at denne støtten til miljøprosjekter i u-land går *utenom* klimakvotesystemet?

Hvor bruken av begrepet «klimakvoter» kan hindre relevansen for en som ikke kjenner begrepet, kan altså det å isteden unngå begrepet kunne villedde de som kjenner det. Eksemplet viser dermed også hvordan det kan variere mellom ulike lesere hvorvidt en tekst slik den står faktisk *blir* optimalt relevant.

Følgelig kan jeg ved hjelp av relevansteorien diskutere *hvem* artiklene er optimalt relevant *for*, altså hvilke lesere artiklene på sett og vis blir beregnet på. I tilfellet STATEN KJØPER KLIMAKVOTER FOR ANSATTE PÅ FLYREISE kan vi si at lesere som ikke kjenner begrepet «klimakvote», faller utenfor. Slik ser vi at det bak selv bare en avisoverskrift ligger en forventning om leserens oppfatninger Dor (2003).

Kanskje synes dette veldig fjernt fra dialogismen. Simons' omformulering av prinsippet til Sperber & Wilson har eliminert en del av den omstendelige originale terminologien, men fortsatt gjenstår en del begreper som umiddelbart ikke hører hjemme innenfor et *dialogisk* rammeverk. Som blir tydelig gjennom formuleringer som «effects», «processing efforts», «abilities» og «preferences», baner Sperber & Wilsons kognitive fokus vei for diskusjon om mentale prosesser hos både skriver og leser. I utgangspunktet er dette klart utenfor et interaksjonelt anliggende. Imidlertid har vi sett at også dialogismen drøfter hvilke tolkningskontekster som kan være tilgjengelig for leseren, og derfor indirekte tar for seg kognitive prosesser. Den største forskjellen, slik jeg ser det, er at Sperber & Wilson funderer hele sin teori på dette, mens for dialogismen er de kognitive prosessene noe man aksepterer at foregår, men ikke teoretiserer i særlig grad.

4.2.2 Relevansteorien og språkets flertydighet

I likhet med dialogismen forkaster relevansteorien ideen om språket som entydig. Hvis meningen i en ytring var gitt ut fra ordvalg og ordsammensetning, hadde det ikke vært nødvendig å skulle lete etter høyeste grad av relevans, da det ikke hadde vært behov for tolkning i det hele tatt.

Også relevansteorien fremholder altså *tolkningen* som sentral for meningsdanningen, hvor leserens eksisterende oppfatninger vil kunne være utslagsgivende for hvilken tolkning som finner sted. Menneskers ulike erfaringsbakgrunn fører til at tolkninger med nødvendighet blir individuelle:

(...) all humans are constrained by their species-specific cognitive abilities in developing their representation of the world, and all members of the same cultural group share a number of experiences, teachings and views. However, beyond this common framework, individuals tend to be highly idiosyncratic. Differences in life history necessarily lead to differences in memorised information (Sperber & Wilson 1995:16).

Her åpner relevansteorien for ulike tolkninger av samme ytring, ut fra lesernes individuelle erfaringsbakgrunner. Våre erfaringer og forståelser vil gjerne overlappe noe, for eksempel som følge av vår tilhørighet til felles kulturelle grupperinger. Sperber & Wilson er her klare på å ikke snakke om delt *kunnskap*, men delte *tilgjengelige antagelser*. At antagelser om verden er tilgjengelige for meg, definerer Sperber & Wilson (1995:46) som at de er «a set of assumptions which the individual is capable of mentally representing and accepting as true.» Nøkkelordet her er «capable». Min forståelse av begrepet «klimakrise» er tilgjengelig for meg ikke bare når jeg leser om eller tenker på klimakrisen (og den derfor er i det Sperber & Wilson vil kalle min aktive kontekst), men så lenge jeg er i stand til å hente frem denne forståelsen. Slik kan vi si at antagelsen om klimakrisen er tilgjengelig for meg selv om jeg aldri har hørt begrepet før, men kjenner til klimaendringene, aksepterer at de kan forstås som en krise, og har erfaring med andre språklige nyskapinger i media².

Tanken om delte tilgjengelige antagelser som sådan er ikke fremmed for dialogismen: Mine tilgjengelige oppfatninger om verden, virksomhetstypen, kommunikasjonspartneren etc. er en uttalt del av samlingen av de kontekstuelle ressursene jeg ifølge dialogismen har til rådighet i kommunikasjonen (se Linell 1998:128ff).

²Antagelsen om klimakrisen blir diskutert videre i 5.1.1.1 på side 58.

Ulikheten mellom dialogismen og relevansteorien er her i første rekke at dialogismen først blir interessert i slike delte tilgjengelige oppfatninger når de manifesterer seg i interaksjonen, som i et midlertidig delt forståelsesrom (Rommetveit 1974). Oppgaven i mitt prosjekt blir å sannsynliggjøre hvilke oppfatninger som kan tenkes aktuelle, ut fra hvilke antagelser leseren må være i stand til å gjøre for å nå en optimalt relevant tolkning. Da er det mindre viktig om man kaller det delte tilgjengelige antagelser eller kontekstuelle ressurser i kulturen.

4.2.3 Relevansteorien og kontekst

Både relevansteorien og dialogismen opererer med en bred kontekstforståelse, om den enn arter seg litt ulikt. Dialogismen snakker om kontekster på ulike nivå, fra det sansbare (det som nettopp er sagt, samt de fysiske omgivelsene) til det som ikke er sansbart (deriblant viten og antagelser om virksomhetstypen, verden og språk). Relevansteorien definerer kontekst slik:

A context is a psychological construct, a subset of the hearer's assumptions about the world. It is these assumptions, of course, rather than the actual state of the world, that affect the interpretation of an utterance (Sperber & Wilson 1995:15).

Forskjellen i ordleggingen kan skyldes forskjellen i fokus: hvorvidt man snakker om konteksten for interaksjonen eller konteksten for deltagerens tolkning. At dialogismen legger frem de fysiske omgivelsene som en kontekst, bryter i så måte ikke med relevanst teoriens oppfatning av kontekst som en psykologisk konstruksjon: til grunn for dialogismen ligger også konstruktivistiske ideer om at vi kun har tilgang til verden gjennom vår oppfatning av den. Dermed er «de fysiske omgivelsene» i dialogismen det samme som å si «våre psykologiske konstruksjoner av de fysiske omgivelsene» innenfor et relevanst teoretisk rammeverk.

Relevanst teorien skiller ikke mellom kontekstene ut fra innholdet i dem, slik det gjøres i dialogismen. For relevanst teorien går det for det samme om avisleserens antagelse er om artikkelens overordnede tema, om nyhetsartikkelen som sjanger eller om et begrep som er brukt i artikkelen. Rangeringen går isteden på hvor lett tilgjengelig antagelsen er, altså hvor lite arbeid som trengs fra avisleserens side for å hente frem antagelsen. Relevansprinsippet (jf. 4.2.1) diskuterer optimal relevans blant annet ut fra effekt kontra innsats; størst mulige effekt for minst mulige innsats. Her skårer den lokale konteksten, ko-teksten, bra:

(...) the context used in interpreting a given utterance generally contains information derived from immediately preceding utterances (Sperber & Wilson 1995:16).

Fordi det nettopp sagte typisk ligger i den aktive tolkningskonteksten, er dette lett tilgjengelig, og det krever følgelig lite innsats (eller «processing effort») for å legge dette til grunn for tolkningen. La oss ta en test: Hvordan forstår du for eksempel andre forekomst av Stoltenberg i artikkelutdraget nedenfor?

- Jens Stoltenberg har åpnet store havområder for oljevirkosomhet og sagt ja til forurensende gasskraft. Men hvis Stoltenberg er tøff nok, kan han halvere Norges klimagassutslipp innen 2020, sier Bård Lahn, leder i Natur og Ungdom.

(4) 1.1.07: *Staten kjøper klimavoter for ansatte på flyreise*

Både dialogismen og relevansteorien kan argumentere for at den mest nærliggende tolkningen vil være at Stoltenberg i Men hvis Stoltenberg er tøff nok refererer til Jens Stoltenberg snarere enn for eksempel Thorvald Stoltenberg. Innenfor et dialogistisk rammeverk kan man si at «Jens Stoltenberg» – som den eneste Stoltenberg som er nevnt i artikkelen – er i den fysiske konteksten fordi han nettopp har blitt omtalt. Relevansteorien vil fremme «Jens Stoltenberg» som den mest relevante tolkningen av Stoltenberg fordi det er da man oppnår mest effekt for minst innsats. Kanskje ville den «kontekstuelle effekten» vært større om man tolket det som Thorvald Stoltenberg, nettopp fordi det er mer oppsiktsvekkende og følgelig gjør en større forskjell. Denne tolkningen får likevel ikke støtte i relevansteorien, fordi det skal mer til for å hente inn Thorvald fra leserens tilgjengelige antagelser enn å bruke Jens som jo allerede er i den aktive konteksten. Hadde det vært intensjonen til avisen at vi skulle forstå Stoltenberg som «Thorvald Stoltenberg», burde dessuten ytringen vært formulert annerledes, jamfør relevansprinsippet som sier at ytringen for å være optimalt relevant må være formet på den mest relevante måten for å fremme den tolkningen skriveren ønsker. Å bare si Stoltenberg når «Jens Stoltenberg» er den mest nærliggende tolkningen, gjør ikke ytringen optimalt relevant hvis den er ment å formidle «Thorvald Stoltenberg». Siden leseren ifølge relevansprinsippet vil forvente at enhver ytring er optimalt relevant, vil derfor relevansteorien – i likhet med dialogismen – gi sin støtte til tolkningen «Jens Stoltenberg».

Man kan selvfølgelig tenke seg andre forekomster av Stoltenberg hvor «Thorvald» vil være en mer relevant tolkning enn «Jens». Dette understreker at også

relevansteorien behandler kontekst som en dynamisk størrelse. Heller ikke her er konteksten å forstå som noe fast eller noe som er gitt av teksten:

(...) the determination of a context is seen a matter of choice and as part of the interpretation process itself (Sperber & Wilson 1995:141)

Selv om det sentrale i relevansteorien er leserens jakt etter skriverens kommunikative intensjon, sier teorien også at verken skriver eller leser kan være sikre på at de har et riktig bilde av kommunikasjonspartnerens aktive kontekst, eller med andre ord hva som oppfattes som mest relevant for vedkommende:

(...) intuitions of relevance are relative to contexts, and there is no way of controlling exactly which context someone will have in mind at a given moment (Sperber & Wilson 1995:119).

Relevansteorien er selv med sitt kognitive tyngdepunkt ikke fritt for betraktninger vedrørende det interaksjonelle aspektet ved kommunikasjon. Dialogismen anvender Ragnar Rommetveits 1974 tanke om at vi leser på skriverens premisser og vice versa. Likedan ser vi her hvordan skriveren ifølge relevansteorien må innrette seg sine lesere:

A speaker who intends an utterance to be interpreted in a particular way must also expect the hearer to be able to supply a context which allows that interpretation to be recovered. A mismatch between the context envisaged by the speaker and the one actually used by the hearer may result in a misunderstanding (Sperber & Wilson 1995:16).

Det blir da opp til skriveren å tilrettelegge for at leseren vil legge til grunn det som trengs for å skape en mening av teksten som er i overensstemmelse med skriverens kommunikative intensjon. Dette er noe relevansteorien hevder at vi kan lese av hvordan teksten ser ut:

Choice of style is something that no speaker or writer can avoid. In aiming at relevance, the speaker must make some assumptions about the hearer's cognitive abilities and contextual resources, which will necessarily be reflected in the way she communicates, and in particular in what she chooses to make explicit and what she chooses to leave implicit (Sperber & Wilson 1995:218).

Som vi så i 4.2.1 i eksemplet med klimakvote-overskriften, blir ikke teksten nødvendigvis mer relevant jo mer eksplisitt den er. Dess mer som forklares som

leseren allerede vet og ikke trenger å bli minnet på, dess tyngre blir teksten å lese, og dess mindre relevant vil den bli oppfattet som. Ut fra en forestilling om sine lesere vil derfor skriveren vurdere hva som må gjøres eksplisitt i teksten, og hvilke forhold som kan behandles som kjent:

A speaker aiming at optimal relevance will leave implicit everything her hearer can be trusted to supply with less effort than would be needed to process an explicit prompt. The more information she leaves implicit, the greater the degree of mutual understanding she makes it manifest that she takes to exist between her and her hearer. Of course, if she overestimates this degree of mutual understanding, there is a risk of making her utterance harder or even impossible to understand. It is not always easy to strike the correct balance: even a slight mismatch between speaker's estimate and hearer's abilities may make what was merely intended to be helpful seem patronising or positively offensive to the hearer. What is important, however, is that the speaker must choose some form in which to convey her intended message, and that the form she chooses cannot but reveal her assumptions about the hearer's contextual resources and processing abilities. There is no entirely neutral style (Sperber & Wilson 1995:218).

Selv om teksten altså kan gi et innblikk i hva skriveren anser for å være delte tilgjengelige antagelser, er relevansteorien klar på at leseren aldri kan vite hvilke tankeprosesser som ligger bak teksten han leser (Sperber & Wilson 1995:65). Derfor vil relevansteorien i beste fall snakke om en tolkning som fremstår for leseren som mest relevant, og ikke en tolkning som er mest «riktig». Selv om denne teoriens mål i meningsskapingsprosessen er å nærme seg skriverens intenderte mening (les: å lese teksten på skrivers premisser), ligger det fortsatt til grunn at man ikke har noen garanti for å få det til, og at man aldri kan vite om man faktisk har greid det.

4.2.4 Oppsummering

På et generelt plan oppfatter jeg forholdet mellom relevanst teori og dialogisme slik: Det meste relevanst teorien fremsetter er betraktninger som en dialogist ikke nødvendigvis vil motsette seg, de ligger bare utenfor hans fokusområde.

Hvorfor vil jeg da, i den grad jeg betrakter meg som dialogist, innlemme relevanst teori i mine analyser? Denne oppgaven tar som sagt mål av seg til å finne ut hva nyhetsartikler forutsetter som allerede kjent for leserne, uten at jeg tar i bruk mennesker som studieobjekter. Jeg vil derfor ikke ha tilgang til direkte eksempler på hva faktiske lesere ikke skjønner med artiklene, hvor de føler de kommer til kort, osv. Isteden har jeg valgt å studere avisartiklene i seg selv, for

å se hvilket bilde de konstruerer av leserne, med tanke på deres antagelser om klimaendringene, deres handlingsmuligheter og deres handlingsvilje.

Tekster er imidlertid ikke meningsbærende i seg selv, og det er først i møte med faktiske lesere at de ulike meningsskapingprosessene trer i kraft. Jeg må altså delvis gå inn i rollen som avisleser, på tross av at ingen lesere er like. Dette paradokset kan relevansteorien hjelpe meg med å løse, gjennom sin beskrivelse av hvordan lesere angriper en tekst med som mål å forstå hva den forsøker å formidle. Derved blir jeg i stand til å drøfte hvordan leserne vil kunne skape mening av avisartiklene, gjennom hvilke antagelser som kan legges til grunn for at artiklene skal bli optimalt relevante.

Hvorvidt vi mener at kommunikasjon går ut på å avdekke tekstprodusentens intenderte mening er egentlig mindre viktig, så lenge vi går med på at en avisleser tross alt vil forsøke å forstå hva det er avisen prøver å formidle. Relevansteorien kan – selv anvendt i en dialogistisk oppgave – etter mitt skjønn bli brukt analytisk for å diskutere hvilken meningsdanning artiklene legger opp til.

4.3 Posisjonering

Denne oppgaven tar for seg hvilket bilde avisartiklene tegner av sine lesere. For å beskrive dette bildet, kommer jeg til å bruke begrepsapparat fra posisjoneringsteori. Derfor vil jeg nå raskt presentere hva jeg legger i posisjoner og posisjonering.

Posisjoneringsteorien (se f.eks. van Langenhove & Harré 1999) tar for seg hvordan deltagere i språklig samhandling plasserer seg selv og hverandre i et sosialt landskap. Å tilskrive noen eller noe en posisjon i dette landskapet kan vi kalle å posisjonere.

En posisjon er et samling av rettigheter, muligheter og plikter, som sammen beskriver et handlingsrom (van Langenhove & Harré 1999:1). Slik avgrenser posisjonen handlingsmuligheter, i det at den gjør handlinger tilgjengelige i ulik grad. Innenfor alle prinsipielt mulige handlinger, kan det skilles mellom grader av passende, upassende, påbudte og forbudte handlinger (Andenæs 2007, Harré & Slocum 2003). Eksempelvis vil det å posisjonere noen som ekspert på klimaendringer legitimere at de uttaler seg om endringene, i større grad enn at andre gjør det. Samtidig blir uttalelsene til hans posisjonert i lys av at de kommer fra en «ekspert», og ikke for eksempel en lekmann.

Som eksemplet med forsker og lekmann er tegn på, står en posisjon alltid i relasjon til andre posisjoner. En ytring posisjonere både skriveren, leseren og tema for ytringen. Da jeg i 2.3.4 forsøkte å posisjonere deg med tanke på *din* oppfatning av klimaendringene, posisjonerte jeg samtidig klimaendringene som et stort og innfløkt tema, og meg selv om en som forventes å kunne fremstille temet på en så ryddig måte at du kan henge med på oppgaven.

Posisjoner er dynamiske. En og samme person kan bli posisjonert på flere måter, og veksle mellom dem. Et tydelig eksempel på dette i de koemmende analysene er miljøvernminister Erik Solheims vandring mellom posisjonene som politiker og privatperson i 5.5.3.2. Akkurat hva ved oss som gjennom posisjoneringene til enhver tid blir gjort relevant og ikke, er av stor betydning for hvordan bildet av oss blir konstruert i interaksjonen.

4.4 Diskursteori

Navnet på denne oppgaven er AVISLESEREN OG KLIMADISKURSEN, men hva legger jeg egentlig i begrepet «klimadiskursen»? Som begrep er diskurs mangslungent, i den forstand at det blir behandlet på utallige måter innen ulike fagdisipliner. Her nøyer jeg meg med å redegjøre for hvordan begrepet blir anvendt i denne oppgaven, basert på blant annet Hågvar (2007) og Fairclough (1992).

En diskurs er et sett av kulturelt skapte forståelsesmåter som legger føringer for hvordan vi kommuniserer i ulike sammenhenger (Hågvar 2007:18). I tråd med et dialogisk perspektiv (jf. 4.1) er diskurser foranderlige, så samtidig som vi reproduserer tankesett fra en diskurs, er vi med på å påvirke den diskursen. Selv om vi kan si at diskursene eksisterer forut for f.eks. en ny nyhetsartikkel, må forståelsesmåtene likevel «gjøres» i artikkelen, diskursen må bli tatt i bruk for å leve videre. Skjebnen for en diskurs er på denne måten prisgitt språkbrukerne, som dermed kan endre diskursen over tid.

Samlet forstår jeg klimadiskursen som et overordnet begrep for de rammene vi samtaler om klimaendringene innenfor. I denne diskursen ligger ulike måter å omtale klimaendringene på, hvor enkelte er mer dominerende og foretrukne enn andre. Likedan vil også visse verdier og holdninger være mer fremtredende. Sentralt for denne oppgaven er det derfor å avdekke hvilke forståelsesmåter som er gjennomgående og gjentagende vedrørende klimaendringene, og følgelig synes å fremstå som selvsagte innen klimadiskursen.

Samtidig er ikke en diskurs noe håndfast. Det går ikke an å sette endelige grenser for den eller klart definere dens innhold selv til en gitt tid. Siden det bare er gjennom faktisk språkbruk diskursen manifesterer seg, vil min forståelse av «samfunnets lange samtale om klimaendringer» avhenge av hvilke opptredener av språkbruk jeg har tilgang til. For min oppgave anser jeg det som nødvendig å snakke om klimadiskursen på tre nivå.

Som mitt vindu inn i *den overordnede klimadiskursen* har jeg valgt nyhetssakene i Dagbladet. Som bare én av mange kommunikasjonsarenaer, vil ikke nødvendigvis klimadiskursen se lik ut i Dagbladet som for eksempel på kontoret til Norges Naturvernforbund. Likevel vil det være mulig for meg å studere hvordan den store klimadiskursen konkret kommer til uttrykk gjennom Dagbladets artikler. Slik vil jeg i hovedsak snakke om *klimadiskursen slik den fremtrer i Dagbladet*.

Denne oppgaven er ute etter hva Dagbladet forutsetter at leseren kjenner til om klimaendringene fra før. Dette kan vi omformulere til en undersøkelse av hvilke forståelsesmåter fra klimadiskursen leseren forventes å kunne trekke på i tolkningen av artiklene. På et tredje diskursnivå kan jeg derfor også snakke om *leserens forståelse av klimadiskursen*.

Kapittel 5

Analyse

Tiden har kommet for å ta i bruk materialet og forsøke å finne svar på mine forskningsspørsmål. I analysene i dette kapitlet vil du få mange og varierte innblikk i avistekstene i mitt materiale. Ved hjelp av disse skal jeg vise deg hvordan Dagbladet posisjonerer leseren, først med tanke på hvilke forestillinger vedrørende klimaendringene som fremgår av artiklene som kjent for henne, og til slutt hvor artiklene posisjonerer henne i forhold til endringene. Er leseren av Dagbladet et hjelpeløst offer, eller har hun all verdens mulighet til å ta saken i egne hender?

De globale klimaendringene er et komplekst fenomen, noe som også gjenspeiler seg i nyhetsartiklene om dem (jf. 3.1.2). Å analysere artiklenes posisjoneringer av leserens forhold til endringene, blir derfor et komplekst arbeid. For å gjøre analysene så ryddige som mulig, har jeg strukturert dem tematisk, og forsøkt å behandle ett aspekt om gangen.

Tematikken har jeg inndelt ved hjelp av spørreord. Analysene vil starte veldig overordnet, med klimaendringenes **hva**, som tar for seg leserens kjennskap til fenomenet generelt og hva de faktiske værforandringene består i. Tilknyttet dette finner vi endringenes **hvor** og **når**, som angår hvor i verden – og når – klimaendringene gjør seg gjeldende.

Jeg fortsetter med klimaendringenes **hvorfor**, som ser på hva leseren vet om drivkreftene bak endringene. Derfra går ferden til det siste spørreordet; klimaendringenes **hvem**, hvor jeg går nærmere inn på aktørene i klimadiskursen. I den tilhørende tredelte analysen av klimaendringenes «skurker, helter og ofre», vil hver del bli avrundet med en analyse av hvor i dette landskapet leseren blir

plassert. Hvor resten av analysekapitlet først og fremst adresserer underproblemstilling 1 (jf. 1.3), er det hovedsakelig i denne avsluttende delen underproblemstilling 2 blir behandlet.

I arbeidet med å besvare disse forskningsspørsmålene, var planen at det ville bli et sentralt poeng i analysene hvordan svarene artikler fra 2007 la opp til skilte seg fra artikler fra 2002. Analysene gjorde det imidlertid snart klart at ulikheten mellom de to årene, bedømt ut fra mine forskningsspørsmål¹, ikke var merkbart større enn forskjeller mellom artikler innenfor hvert av årene. I de kommende analysene blir de to årene bare en sjelden gang sammenlignet, dette fordi jeg finner det unødvendig å kontinuerlig repetere at «heller ikke her fant jeg nevneverdige forskjeller». I analyser hvor forskjellen mellom de to årene ikke blir kommentert, kan du altså gå ut fra at de to materialene ikke skilte seg vesentlig fra hverandre.

5.1 Klimaendringenes *hva* – hva er de?

Jeg starter analysene med å stille spørsmålet om hva klimaendringene er. Dette delkapitlet skal altså se på hvorvidt leseren blir forventet å kjenne til klimaendringene. Finnes de? Hva *er* de, i så fall, hvordan ser de ut? Er endringer noe positivt eller negativt?

5.1.1 Betegnelser på forandring

Først av alt skal jeg se på de ulike betegnelse Dagbladet bruker i nyhetsartiklene sine for å referere til de globale klimaendringene. Endringene går under mange forskjellige navn i materialet, blant annet varianter med forstavelsen «klima», som klimatrussel, klimaproblem og klimakrise, ulike variasjoner av global oppvarming, og i mindre grad drivhuseffekt. Ulike betegnelser blir brukt også innenfor samme artikkel.

At bruken av referenter varierer, er relevant for denne oppgaven fordi det kan fortelle oss noe om hvilke tolkningsressurser leseren blir forventet å besitte angående klimaendringene, dersom hun skal forstå de ulike betegnelse som uttrykk for samme fenomen.

¹Den diskursive endringen som *har* funnet sted mellom 2002 og 2007, blir tatt opp i drøftingskapitlet, mot slutten av 6.1.1.

Dette poenget vil jeg belyse med å analysere et utdrag fra artikkelen SYNGER FOR KLIMAFORANDRINGER, som forteller om bakgrunnen for konsertserien Live Earth:

De hvitmalte stammelederne var de første av 150 artister som skal opptre på ni konserter for å spre oppmerksomhet rundt klimaendringene, skriver AP.

Oppvisningen ble fulgt av en videohilsen fra USAs tidligere visepresident Al Gore, som har organisert konsertene som skal tvinge global oppvarming på den internasjonale politiske agendaen.

- Takk for at dere kom i dag, og takk for at dere er de første som tar disse skrittene mot en løsning av klimaproblemene, sa Gore.

(5) 7.7.07: *Synger for klimaforandringer*

I disse tre avsnittene alene blir det brukt tre betegnelser med referanse til klimaendringene: klimaendringene, global oppvarming og klimaproblemene. I tillegg kommer artikkeloverskriftens klimaforandringer.

Endringer er i de fleste sammenhenger synonymt med forandringer, så denne forbindelsen mellom klimaforandringer og klimaendringene er antagelig nok til at de fleste leserne vil tolke disse som del av samme referentkjede. Hvis leseren gjør denne sammenkoblingen, vil hun samtidig dra en parallell mellom å «synges for klimaforandringer» og å holde konsert for å spre oppmerksomhet rundt klimaendringene. Denne doble poengteringen av bakgrunnen for konsertene blir gjort en tredje gang i artikkelens bildetekst:

«**LIVE EARTH**»: Konsertserien som skal sette fokus på klimaendringer, åpnet i Sydney i dag.

(6) 7.7.07: *Synger for klimaforandringer*

Insisteringen på oppmerksomhet rundt klimaendringer som hovedpoeng med konsertene, danner grunnlaget for å forstå global oppvarming i andre avsnitt i (5) som nok en referent i samme kjede. Å spre oppmerksomhet rundt noe kan være beslektet med å tvinge det på den internasjonale politiske agendaen, og begge deler blir oppgitt som noe konsertene er ment å gjøre, for henholdsvis klimaendringene og global oppvarming.

Ut fra relevansteorien vil leseren forvente at avsnittet – som ethvert annet – har den mest hensiktsmessige utformingen for det det vil formid-

le, og leseren vil tolke avsnittet deretter. Hvis global oppvarming er å forstå som en helt annen sak enn klimaendringer, burde dette for entydighetens skyld vært presisert. For eksempel kan vi se hvilken jobb bare ordet «også» kunne gjort i denne sammenhengen, slik at vi i (5) isteden hadde fått konsertene som også skal tvinge global oppvarming på den internasjonale politiske agendaen. Det hadde da blitt betydelig lettere å tolke global oppvarming som noe som kom *i tillegg til* klimaendringer. Så lenge artikkelen bruker klima-betegnelsene og global oppvarming om hverandre som noe konsertene skal skape blest om, uten at det er noen oppgitte motsetninger mellom disse referentene, vil leseren – som typisk velger den mest nærliggende tolkningen – forstå alle disse begrepene som uttrykk for samme sak.

For å understreke dette poenget, ber jeg deg om å lese (5) på nytt, men bytt denne gangen ut global oppvarming med «avtalefestet pensjon».

Om du ikke aksepterer avtalefestet pensjon som en sentral og selvsagt del av klimaendringene, vil du merke at teksten ikke blir koherent. Dette er en følge av at det blir snakket om klimaendringene og klimaproblemene rett før og rett etter, og å ta opp et annet tema imellom vil være et brudd på tekstens logiske sammenheng. Sagt ved hjelp av relevansteorien: Skulle vi forstå Gores utsagn som at det peker til bare det første avsnittet i (5), og altså klimaendringene og absolutt *ikke* global oppvarming, kommer ikke informasjonen i det vi vil oppfatte som den mest relevante rekkefølgen. Derfor vil vi anta at det Gore enn ønsker å tvinge på agendaen er uløselig knyttet til klimaendringene.

Med litt fantasi går det nok an å gjøre avtalefestet pensjon relevant for klimaendringene, men igjen: Skulle en serie konserter sette søkelyset på begge deler, ville nok ikke artikkelen om konsertene ta denne koblingen for gitt på samme måte som det blir gjort her.

Det er derfor trygt å si at avisen forventer at leseren går med på at alle de fire nevnte betegnelsene kan passere som uttrykk for samme sak. Ellers vil hun rett og slett ikke oppfatte artikkelen som optimalt relevant utformet. Dette innebærer at avisen går ut fra at å omtale klimaendringene både som klimaproblemene og global oppvarming er i overensstemmelse med leserens oppfatninger.

5.1.1.1 En forandring inntar bestemt form

Selv bare den grammatiske formen av betegnelsene kan avsløre noe om leserens forespeilede kjennskap til klimaendringene. Jan Svennevig (2001:204ff) sier om

referenter at når de først er innført i en tekst, kan skriveren regne dem som kjente og vise tilbake til dem. Dette kaller han en *anaforisk referanse*. En anaforisk referent kan være «endringene», om vi tidligere har innført referenten «klimaendringer». Det er her den bestemte formen «endringene» som antyder at referansen er kjent, og som dermed vil lede leseren til å forstå «endringene» som de samme endringene som «klimaendringer». Denne erkjennelsen av at bestemte former indikerer kjent informasjon kan vi også finne hos Brown & Yule (1983:169ff).

Jeg vil hevde at man også kan referere til en referent som ikke står tidligere i teksten, men som står *i tidligere tekster*. Slik intertekstuell referentkobling opptrer ganske hyppig i mitt materiale, især med nettopp endringene som referanse. I dette delkapitlet skal jeg vise hvordan slike referentkjeder kan gå på tvers av artikler, og hvordan dette kan si noe om leserens antatte eksisterende oppfatninger.

Som eksempel vil jeg bruke artikkelen SNØEN KOMMER I SØR. Denne ble publisert 17.1.07, etter en frem til da særdeles snøfattig og mild vinter. Brødteksten starter slik:

Joda, det er snø det du ser på utsiden av vinduet hvis du er i sørøst eller på kysten av Trøndelag, Lofoten og Troms. I sør kan et lite snøteppe bli liggende hele uka fram til onsdag, så langt metereologene kan se i sin nypussede glasskule.

- (...) Så begynner det [å snø] igjen seint natt til lørdag, sier vakthavende metereolog Børje Johansson ved Metereologisk institutt til Dagbladet.no.

- Så klimakrisen er avlyst?

- Nei det, kan ikke jeg garantere. (...)

(7) 17.1.07: *Snøen kommer i sør*

Verken referenten *klimakrise* eller noe annet som direkte knytter saken til klimadiskursen har blitt nevnt tidligere i teksten, heller ikke i ingress eller bildetekst. Det har utelukkende vært en beretning om et snøfall. Den bestemte formen av «klimakrise» indikerer likevel, også for leseren, at denne krisen er ment å være kjent stoff. Denne anaforiske referansen må derfor peke utover teksten selv. Hvilket innhold som da skal fylle begrepet, blir dermed i stor grad en forhandlingsprosess mellom teksten og den enkelte leser, hvor leserens tidligere antagelser vil veie tungt.

Spørsmålet journalisten har stilt meteorologen om hvorvidt klimakrisen er avlyst, er ikke relevant for leseren hvis hun ikke er med på at det går an å snakke om en klimakrise i en eller annen forstand. At denne krisen presenteres i bestemt form uten videre introduksjon, er et tegn på at dette omhandler noe leseren allerede skal kjenne til. Selv en leser som aldri har hørt begrepet «klimakrise», blir derfor invitert til å forsøke å kontekstualisere begrepet på en måte som vil hjelpe henne å skape mening av det. Kanskje er leseren kjent med fenomenet klimaendringer, og er av den oppfatning at disse endringene er kritiske. Siden klimakrisen lettest tolkes som en krise som har noe med klimaet å gjøre, og hun allerede har en oppfatning av en krise som springer ut av klimatiske forhold, vil jeg ut fra relevansteorien forvente at denne leseren drar slutningen at denne øyensynlig kjente klimakrisen er den samme som hun kjenner som «klimaendringene». Ingenting i teksten ser ut til å imøtegå en slik slutning, noe som gjør tolkningen relativt uproblematisk. Leseren kan altså fundere sin forståelse av klimakrisen på sin egen oppfatning av klimaendringene som alvorlige og uheldige.

Slike formuleringer, hvor fenomenet blir omtalt første gang i bestemt form, og ofte uten noen form for utdyping, er på ingen måte sjeldne i materialet. Hva selve referenten er, kan som vi har sett variere, men enten fenomenet blir introdusert som klimatrusslene² eller den globale oppvarmingen³, sier bruken av referenter i bestemt form oss det samme: Klimaendringene har ifølge Dagbladet blitt et så allment kjent konsept at de ikke nødvendigvis trenger forklaring. Å bare nevne endringene ved et av sine mange navn, kan være mer enn nok. Resten innfører leseren selv.

5.1.2 «Nå må det bli helt slutt på å diskutere om klimaendringene eksisterer»

Dette delkapitlet skal ta for seg hvordan Dagbladet forutsetter en konsensus rundt klimaendringenes eksistens. Bruken av referenter i bestemt form, slik denne er beskrevet i 5.1.1.1, er i seg selv er en form for anerkjennelse for at endringene eksisterer. Slik den nevnte klimakrisen presenteres som en selvsagt sak i (7), åpner ikke referentbruk som trusselen fra klimaendringene for muligheten for at klimaendringene ikke finnes.

Dette avhenger selvsagt av den omkringliggende konteksten for referenten,

²Jf. BLE INSPIRERT AV GORE (10.12.07).

³Jf. VARMESTE VINTER NOENSINNE (15.3.07).

for om klimakrisen er avlyst eksisterer det jo ingen klimakrise. Men når USAs president i en tale snakket om trusselen fra klimaendringene, redusere budsjettunderskuddet, redusere helsekostnadene (LITE APPLAUS FOR BUSH, se 5.1.4.1), er det like selvsagt at vi har å gjøre med klimaendringer som budsjetter og helsetjenester.

Presupposisjonen om endringenes eksistens er ikke nødvendigvis tilknyttet begrepsbruken. Den kan også fremstå gjennom leddsetninger som denne:

At det globale klimaet endres, er så bekymringsfullt at FN har satt temaet helt øverst på sin dagsorden.

(8) 18.12.07: *Vebjørn Sands isbru er ferdig*

Her blir det tatt for gitt at det finnes et globalt klima som er i endring. Dette er den selvsagte bakgrunnen som FNs tiltak skal forstås ut fra. Både (7) og (8) er symptomatiske for mitt materiale: Mens det blir skrevet mange spalte-meter om klimaendringene, blir det aldri stilt spørsmål ved deres eksistens som sådan.

At det *kan* foregå diskusjon på dette punktet, blir berørt i to artikler, men begge ganger for å posisjonere en slik debatt som ufruktbar og noe vi må slutte med. I eksemplet nedenfor er det Gro Harlem Brundtland som står for denne stemmen. Utdraget kommer umiddelbart etter at leder Rajendra Pachauri i FNs klimapanel har uttalt et ønske om at så mange som mulig får vite om klimaendringene og hva som må gjøres:

Slutt med tøv

Gårsdagens klimadag falt sammen med 20-årsjubileet for Brundtland-kommisjonens rapport «Vår felles framtid». Gro slo fast at det er tid for handling.

- For 20 år siden kunne man med en viss rett si at man var usikre på de vitenskapelige fakta. Men det kan vi ikke i dag. Jeg er glad for at folk slutter å snakke tøv, og konsentrerer seg om å gjøre noe, sa Gro.

(9) 5.6.07: *-Ikke umoralsk å kjøpe kvoter*

Å betvile dagens vitenskapelige rapporter om klimaendringene blir gjennom Brundtlands utsagn likestilt med å snakke tøv⁴. Utsagnet hennes presupperer at dette har folk begynt å slutte med. Mange *har* altså sluttet, og de som

⁴Se for øvrig 5.5.1.1 på side 106 for en analyse av hvordan Dagbladet ved hjelp av forskning posisjonerer klimaendringene som menneskeskapte.

fortsatt betviler vitenskapelige fakta, er antagelig også på vei til å gi det opp. Det blir derfor en selvsagt forventning at enhver person ikke (lenger) vil forsøke å hevde at klimaendringene ikke eksisterer.

Også leder Lars Haltbrekken i Norsk Naturvernforbund forfekter at man bør støtte seg til vitenskapen og akseptere at klimaendringene finnes, men også hans utsagn avslører at ikke alle gjør dette *ennå*, selv om de *bør*. Da FNs tredje store klimarapport ble lagt frem 2.2.07 avholdt Dagbladet.no et nettmøte med Haltbrekken, og følgende sto i introduksjonen:

- Dette er en skremmende rapport som slår fast med sikkerhet at mennesket er i ferd med å endre klimaet. De siste femti år har vi i betydelig grad bidratt til endringer i klimaet.

Han mener denne rapporten bør åpne alles øyne.

- Nå må det bli helt slutt på å diskutere om klimaendringene eksisterer. De som hevder det melder seg helt ut av samfunnet, mener Lars Haltbrekken.

(10) 2.2.07: «Blir det levelig på jorda i 2060?»

Her kan det se ut som om Haltbrekken i den siste setningen mener at det er de som hevder at klimaendringene eksisterer, som melder seg ut av samfunnet. En slik tolkning er imidlertid ikke sannsynlig om leseren tar i betraktning yttingens kontekst, ettersom en slik forståelse av utsagnet strider klart mot alt det andre Haltbrekken står for i artikkelen: Selv tidligere i (10) sier han at mennesket er i ferd med å endre klimaet. Han er med andre ord blant dem som mener at klimaendringene eksisterer. Med en ordrett tolkning er han dermed også blant dem han selv kritiserer og mener melder seg helt ut av samfunnet. En slik form for selvkritikk burde virke besynderlig for de fleste, og upassende for en som opptrer som ekspert i et nettmøte, for ikke å snakke om som leder i et forbund som er prominent i samfunnsdebatten om klimaendringene.

Det er med andre ord nok forhold leseren kan legge til grunn for å forstå utsagnet som at det er de som hevder *noe annet* enn at klimaendringene eksisterer, som melder seg ut. Altså må det bli helt slutt på å diskutere om klimaendringene eksisterer, fordi det er innlysende at de gjør det.

Utsagnene i både (9) og (10) antyder ganske riktig at klimaendringenes eksistens er eller har vært oppe til debatt. De utfordrede formaningene til Brundtland og Haltbrekken er imidlertid bare med på å understreke hvor selvsagt det er at klimaendringene er en faktisk problemstilling, som leseren er best tjent

med å ta innover seg. Også disse utsagnene bidrar derfor til det som i mitt materiale er en entydig posisjonering av klimaendringene som reelle.

5.1.3 Hva består endringene av?

Nå som jeg har slått fast at det i Dagbladet er selvsagt at klimaendringene finnes og at leseren kjenner til dem, er tiden kommet for å se nærmere på hvordan nyhetsartiklene forutsetter kjennskap til hva klimaendringene er. I løpet av dette delkapitlet skal jeg vise eksempler på hvordan leseren selv kan bli nødt til å tilføre fenomenet klimaendringene reelt innhold.

Som vi skal se, tar artiklene gjerne for gitt hva klimaendringene faktisk er. Likevel gjelder ikke dette *alle* artiklene i mitt materiale. Innimellom kommer artikler som nevner eksplisitt hva som kan utgjøre en klimaendring, og noen få artikler er sågar dedikert en slik formidling.

Eksempler på sistnevnte er SLIK PÅVIRKES NORGE og KLIMAET BLIR VARMERE OG VILLERE⁵, begge publisert 2.2.07, samme dag som FN's klimapanel la frem sin tredje delrapport. I disse to artiklene blir leseren presentert for en rekke konkrete klimaendringer, hvor jeg her bare gjengir et lite utvalg: Vinteren blir mildere / Det blir mindre snø og is / flere smelte- og fryseperioder / mer flom / ekstreme nedbørmengder [vil] opp-
tre oftere / Økningen i havnivå i det 21. århundre vil være mellom 19 og 58 centimeter / Den gjennomsnittlige globale temperaturøkningen i det 21. århundre vil ligge mellom 1,0 og 6,3 grader Celsius.

Selv i disse artiklene er det imidlertid enkelte formuleringer som avslører at leseren er forventet å kjenne til *noe* om klimaendringene fra før. Når for eksempel KLIMAET BLIR VARMERE OG VILLERE slår fast at Den globale gjennomsnittstemperaturen forsetter å øke, er ikke fokuset at vi har å gjøre med en global temperaturøkning. Dette er gammelt nytt. Nyhetspoenget ligger i at denne økningen ikke ser ut til å ta slutt.

Artiklene knytter dessuten observerte værforhold til klimaendringene, og gir dermed eksempler på hvordan klimaendringer kan se ut. I utdraget nedenfor,

⁵ KLIMAET BLIR VARMERE OG VILLERE ble publisert med enkelte forandringer også i nettutgaven, da som DETTE SKJER MED KLIMAET. Eksemplene brukt her er fra begge versjoner.

hentet fra FRONTLINJA I KLIMAKRIGEN (22.10.07), blir enkelte værforandringer sagt å være en del av den overordnede endringen, her omtalt som oppvarmingen av atmosfæren:

Avskoging er nest etter utslippene fra fossilt brensel, den største kilden av klimagassutslipp.

Klarer verden å stanse hoggingen av regnskogen vil dermed mye være gjort for å bremse oppvarmingen av atmosfæren. De katastrofale følgene har allerede har begynt å vise seg med ismeltingen i Arktis, spredningen av Sahara-ørkenen og hyppigere ekstremvær: Få har glemt orkanen Katrina som raserte New Orleans.

(11) 22.10.07: *Frontlinja i klimakrigen*

Her blir det slått fast at blant allerede observerbare følger av oppvarmingen er ismelting og ørkenspredning. Som eksempel på at ekstremvær har begynt å vise seg, trekker artikkelen frem orkanen Katrina som raserte New Orleans, og dermed blir det implisitt sagt at denne orkanen var et resultat av klimaendringer (gitt at vi forstår oppvarmingen av atmosfæren slik, jf. 5.1.1). Det er mulig å argumentere for at orkanen Katrina her bare er ment som eksempel på en *type* ekstremvær som vil forekomme hyppigere. Dette vil være i tråd den vitenskapelige oppfatningen av at det er umulig å si om et *bestemt* uvær skyldes klimaendringer, men at uvær av den *typen* vil opptre oftere grunnet klimaendringer (Mathismoen 2007).

Likevel er det lett å forstå (11) som at denne bestemte orkanen er en direkte konsekvens av klimaendringer. Katrina er her i en referentkjede med hyppigere ekstremvær, hvor vi kan si at Katrina blir en delmengde av referansen til dette uværet (det finnes jo annet ekstremvær enn Katrina). Denne referentkjeden starter imidlertid ikke med ekstremværet, men enda et hakk opp i hierarkiet hvor vi finner De katastrofale følgene av oppvarmingen av atmosfæren. Fra denne overordnede referenten kan vi dermed spore en større referentkjede hvor ismeltingen og ørkenspredningen er hver sin delmengde, det samme er ekstremværet som igjen har *sin* delmengde: orkanen Katrina. Fordi referentkjeden indikerer at denne bestemte orkanen var en følge av klimaendring, og teksten ikke legger opp til alternative tolkninger, synes denne tolkningen mest relevant.

Hierarkiet mellom hva som er en klimaendring og hva som er en *konsekvens* av klimaendring, er akkurat i (11) gitt av formuleringen De katastrofale følgene. Jevnt over i materialet er imidlertid et klart skille vanskeligere

å trekke, for når klimaendringene engang går under så mange navn (jf. 5.1.1), kan det være vanskelig å si akkurat akkurat hva ved klimaendringene artiklene henviser til. Ta for eksempel notisen BRINK TIL MOLDE, som tar for seg neste års Bjørnsonfestival i Molde:

Neste års tema, vandringer, er en videreføring av årets tema - klima. Folkevandringene er blant konsekvensene av klimaendringene, og festivalen vil ta for seg hvilke følger vandringer kan få.

(12) 9.12.07: *Brink til Molde*

BRINK TIL MOLDE tar ikke for gitt tilknytningen folkevandringer har til klima, men bruker plass på å si at vandringer er en av flere konsekvenser av klimaendringene. Likevel blir det ikke sagt noe om *hvorfor* dette er slik, eller *hva* ved klimaendringene som leder til folkevandring. Antageligvis er det ikke en temperaturendring på noen grader celsius i seg selv som får folkemengder til å flytte. Snarere er det de værmessige konsekvensene av denne endringen, som for eksempel ekstreme nedbørmengder, som vi i sin tur kan anta har konsekvensen mer flom. Forstår leseren det slik, blir folkevandring en konsekvens av en konsekvens av en konsekvens av den globale oppvarmingen. Dette kan tyde på at klimaendringene brukes som en slags paraplybetegnelse, slik at mens hyppigere ekstremvær i (11) er en følge av oppvarmingen av atmosfæren, kan kanskje både ekstremvær og oppvarming inngå under betegnelsen *klimaendringene*, selv om det ene er en konsekvens av det andre.

Denne praksisen kan gi leseren en forventning om at begrepet klimaendringer kan, i det minste innenfor Dagbladet, være uttrykk for mye forskjellig, på mange ulike nivå. Blir ikke begrepet forklart, kan det like gjerne som flom innebære motsatsen tørke, og angå temperaturøkning over hele Jorden så vel som høyere tregrense i Norge.

De fleste artiklene vil riktignok gi leseren visse indikasjoner på hvilke antagelser hun har som synes relevante i sammenhengen. For eksempel vil leseren av (12) kunne anta at flom eller tørke fører til folkevandring i større grad enn høyere tregrense gjør det. Like fullt er dette et eksempel på at leserens forutgående oppfatninger blir spesielt sentrale i artikler hvor klimaendringene forblir uforklart.

Dette poenget blir kanskje enda tydeligere i artikler som ikke nevner endringene overhodet, men som opererer med utstrakt bruk av klima-begreper. Nettartikkelen TRE MILLIARDER HVERT ÅR TIL REGNSKOGEN (9.12.07) kan fun-

gere som et eksempel på dette. Artikkelen forteller at den norske regjeringen etter forhandlinger om klimaforlik har besluttet å årlig bruke tre milliarder for å redusere avskoging. Statsministeren forklarer at dette kan gi store, raske reduksjoner i utslippene av klimagasser til lave kostnader. Videre reagerer miljøbevegelsen, representert ved Lars Haltbrekken, positivt på tiltaket:

Miljøbevegelsen fornøyd

- Jeg er fantastisk glad, dette er virkelig gledelig, sier Lars Haltbrekken i Naturvernforbundet til Dagbladet.no.

- Dette kan få stor betydning for det globale arbeidet for å stanse avskogingen, sier Haltbrekken.

Naturvernforbundet har sammen med Regnskogfondet vært pådrivere av at norske myndigheter skulle ta sin del av klimaansvaret.

(13) 9.12.07: *Tre milliarder hvert år til regnskogen*

I tillegg til å være en populær forstavelse, er klima også oppgitt som emneord for artikkelen. Emneord i artiklene på Dagbladet.no er klikkbare og fører leseren til en liste over andre artikler med samme emneord. Emneordet klima antyder dermed at artikkelen skal leses i sammenheng med andre klimarelaterte artikler, hvor utvalget ikke overraskende er artikler om klimaendringer. Fremfor et tenkt emneord som «regnskog», foreslår valget av emneord at trærne i regnskogen ikke fortrinnsvis vernes for trærnes egen skyld, men for noe som har med klimaendringer å gjøre.

Selv omtaler ikke artikkelen endringer. Avisen fremstiller det som viktig å redusere klimagassutslippene, men sier ikke hva som skjer verken om vi gjør det eller om vi lar være. Det er derfor en forutsetning at leseren skjønner seg på hvorfor det er viktig å kutte utslippene, noe jeg behandler nærmere i 5.5.3.2. En slik forutsetning innbefatter imidlertid også visse oppfatninger om hva klimaendringene er, noe vi i dette delkapitlet har sett kan være en hel del.

Denne artikkelen forventer dermed at leseren selv kan legge til grunn oppfatninger som rettfærdiggjør å bruke en ikke ubetydelig sum på tre milliarder kroner på å la trær stå i fred. Når artikkelen fokuserer på verdens CO₂-utslipp snarere enn trærne i seg selv, antyder også dette at å verne regnskogen betyr noe i en større sammenheng. Om leseren imidlertid ikke allerede besitter oppfatninger om klimaendringer hun kan ta i bruk i tolkningsprosessen, vil hun få problemer med å skape en særlig konkret forståelse av denne verdien av å verne regnskogen. Heller ikke klima-forstavelsene vil da være til noen hjelp

i meningsforhandlingen, fordi de legger opp til en kontekstualisering av regnskogvernet som leseren ikke er i stand til å gjøre. Om du ikke har noen idé om hva som foregår med klimaet, hvordan skal du da forstå hva som ligger i klimaansvaret?

Selv om artikler som dette *kan* bygge opp under en forståelse av at det er viktig å redusere klimagassutslippene, vil ikke en leser uten begrep om hva klimaendringer er få noen dypere innsikt i hvorfor dette er viktig. Dette gir indikasjoner på at slike artikler, på samme måte som notisen BRINK TIL MOLDE, retter seg mot lesere som allerede har en forståelse av hva klimaendringene går ut på, og nå er interessert i hvilke følger de får.

5.1.4 «De dramatiske klimaendringene»

Klimaendringene blir posisjonert som alvorlige på flere måter i artiklene, og dette delkapitlet tar for seg hvordan og i hvilken grad artiklene gjør dette. Dette punktet er av analytisk interesse fordi det ikke er gitt at klimaendringer eller global oppvarming er noe negativt. Kan det ikke like gjerne være *positivt* at Årlig middeltemperatur i Norge forventes å stige med mellom 2,5 og 3,5 grader celsius de neste hundre årene⁶?

Jeg starter med en diskusjon rundt hvordan det blir naturliggjort at klimaendringene er eller bør være en viktig politisk sak, før jeg viser hvordan de konstrueres som viktige også på andre arenaer.

5.1.4.1 «Velkommen til innsats for å redusere klimaproblemene»

Allerede i 5.1.3 så vi hvordan en artikkel tok for gitt at det å verne regnskog har noe å gjøre med å ta «klimaansvar», og fraværet av kritiske stemmer i artikkelen antyder at å bruke tre milliarder kroner til dette formålet er en god politisk avgjørelse. Artikkelens fremstilling hviler på en oppfatning av at klimaendringene er en viktig sak på den politiske dagsordenen, en oppfatning som i mitt materiale også kan bli stadfestet tydeligere, som når Norges statsminister omtaler dem som klimaproblemene:

Overfor Dagbladet avviser statsministeren på det sterkeste Frp's påstander om at Jens Stoltenberg skal ha rappet store deler av Frp's klimaretorikk.

⁶Jf. SLIK PÅVIRKES NORGE (2.2.07).

- Det er en meningsløs påstand. Frp har helt fram til nå reist tvil om klimaproblemene overhodet er et problem. Carl I. Hagen har snakket om klimaproblemene som skremselspropaganda.

Dessuten har Frp programfestet at de er usikre på om vi i det hele tatt har et klimaproblem. Hvis de nå har ombestemt seg, er jo det bra. Da ønsker jeg dem velkommen til innsats for å redusere klimaproblemene, sier Stoltenberg.

(14) 25.4.07: *Vær-Siri blir Klima-Siri: I går startet hun med kaffebesøk hos Jens*

I statsministerens ord er det bra at nok et parti anerkjenner klimaproblemene. Som en forlengelse av Gro Harlem Brundtlands utspill i (9) i 5.1.2, tyder (14) på at også politikere er i ferd med å tro på at klimaendringene finner sted, og i tillegg at disse er et problem. I utdraget nedenfor blir politikernes bevissthet om dette alvorret poengtert desto mer eksplisitt:

Det er bred politisk enighet om alvorret i klimaendringene og FNs rapport. Også miljøpolitisk talsmann i Høyre, Børge Brende, understreker at det er nødvendig med både nasjonale og internasjonale tiltak.

- Klimaendringene krever politisk lederskap. FNs klimapanel har avgitt en nådeløs konklusjon. Nå er det opp til politikerne å levere resultatene som kreves for å bremse utviklingen før det er for sent, sier han.

(15) 2.2.07: *-Det haster med tiltak*

Både (14) og (15) posisjonerer klimaendringene som dramatiske og alvorlige, men byr ikke på en forklaring. Dette blir dermed noe som tas for gitt.

Vel så vanlig er imidlertid at posisjoneringen av endringene som alvorlige blir gjort langt mer implisitt. Dette kan vi se spesielt i de sakene som ikke fortrinnsvis har med klimaendringene å gjøre. Jeg skal i følgende vise dette ved hjelp av noen artikler hvor klimaendringer fremstår som noe som sittende og (potensielt) blivende statsledere er opptatt av.

Først vil jeg vise et utdrag fra artikkelen LITE APPLAUS FOR BUSH. Artikkelen forteller om en tale USAs president George W. Bush holdt for Kongressen. Artikkelen tar for seg hvilke tema Bush brukte tid på, og hvordan Kongressen reagerte på det han sa. Det er i omtalen av Demokratenes reaksjoner at klimaendringene blir referert til:

Applausen kom i hovedsak fra [Bushs] partifeller, mens demokratene holdt seg i ro, kikket i taket, så ned, ristet på hodet eller skulte på Republikanere som ga stående applaus. Irak, Irak, Irak... Noen få ganger kom det også klappsalver fra Demokratene. Det var da han snakket om trusselen fra klimaendringene, redusere budsjettunderskuddet, redusere helsekostnadene for vanlige folk, redusere bensinforbruket, og satsing på alternativ energi.

(16) 25.1.07: *Lite applaus for Bush*

Artikkelen avslører ikke hva det var Bush faktisk sa om trusselen fra klimaendringene, så dette blir noe leseren må danne seg et bilde av ut fra antagelser om Demokratenes syn, ettersom det Bush sa utløste applaus også hos dem. At han i det hele tatt drøftet denne trusselen indikerer imidlertid at saken er viktig. Bildeteksten kan avsløre at denne talen er eneste gang en president møter Kongressen i løpet av et helt år, og da er det rimelig å anta at han forbeholder talen for sentrale tema. Sammenstillingen med budsjettunderskudd og helsekostnader understreker dette, og applaus også fra personer med annen politisk orientering indikerer kanskje at klimaendringene som politisk sak har bred appell også i USA.

En lignende fremstilling som i LITE APPLAUS FOR BUSH finner vi et par uker senere i OBAMA ERKLÆRER SEG SOM PRESIDENTKANDIDAT. Som tittelen antyder omhandler nyhetssaken at Barack Obama erklærer sitt kandidatur til det amerikanske presidentvervet, og derfor som Bushs etterfølger. Artikkelen rapporterer fra talen hvor kandidaturet ble erklært, hvor han samtidig presenterte sine kjernesaker i kampen om velgerne:

Den 45 år gamle senatoren lovte også å trekke USA ut av Irak og å bedre kårerne for fattige amerikanere i talen til flere tusen ivrige tilhengere i Springfield.

(...)

Videre lovte han å styrke kampen mot klimaendringene og å sikre helsetjenester til alle amerikanere.

(17) 10.2.07: *Obama erklærer seg som presidentkandidat*

Sammenligner vi med (16), ser vi at klimaendringene begge steder blir nevnt sammen med Irak og helsetjenester. Konteksten for de to talene er imidlertid ikke den samme. Mens Bush allerede er president, ønsker Obama å bli det, men først må han få tilstrekkelig mange amerikanske velgere på sin side. Når Obama så erklærer sine kampsaker, kan leseren i enda større grad forvente at disse

berører tema som oppleves som viktige. Akkurat hvordan man best skal styrke kampen eller møte trusselen fra klimaendringene får vi ikke lese, men når klimaendringene fremstår som viktige nok for Kongressen og den amerikanske velgermassen uten at dette blir gjort et videre poeng ut av, kan det tyde på at et engasjement i dette spørsmålet er å forvente fra værende og blivende statsledere.

Dette poenget begrenser seg ikke bare til USA. I materialet finnes også eksempel på selvsagt engasjement hos den kommende statsministeren i Storbritannia⁷. Hva skjer så om en høytstående politiker *ikke* har dette engasjementet? En notis om misnøye med den australske statsministeren går langt i å antyde at man da ikke har noen stor politisk karriere foran seg:

Etter flere år med intens tørke vil australske velgere kvitte seg med John Howard som lenge avviste klimatrusselen og nekter å undertegne Kyoto-avtalen.

(18) 23.11.07: Howard på vikende front

Her er det tørken som blir oppgitt som direkte grunn til at australierne ikke lenger ønsker John Howard som overhode. Ifølge relevansprinsippet (jf. 4.2.1 vil leseren likevel forvente at klimatrusselen (og Kyoto-avtalen) er nevnt av en grunn, og av en grunn relevant for leserens tolkning. Leseren vil derfor gjøre en kobling mellom disse og flere år med intens tørke, med mindre hun har oppfatninger av klimatrusselen og Kyoto-avtalen som sterkt imøtegar en slik kobling. Mener leseren at disse ikke har noen relevant forbindelse med tørke, kunne setningen for en slik leser like gjerne vært Etter flere år med intens tørke vil australske velgere kvitte seg med John Howard som ikke kan å knytte skolisser. En slik formulering kan vanskelig sies å være den mest relevante ytringen for å meddele at australierne vil ha Howard avsatt grunnet tørke, fordi den ekstra informasjonen om Howards evne til å knytte skoene sine ikke bidrar på noen relevant måte til å forstå resten av ytringen. Leddsetningen vil bidra til mer arbeid for leseren, og det vil hun forvente at det er en grunn til. Den mest nærliggende grunnen er at tørke og klimatrussel på et vis er sammenkoblet.

Leseren blir her forventet å være tilbøyelig til å knytte sammen disse to, og dermed også at hun følger resonnementet om at det å avvise klimaendringene som en politisk viktig sak, kan føre til misnøye hos velgerne. Dette kan si oss

⁷Jf. TONY BLAIRS ETTERFØLGER (11.5.07).

noe om hvorfor potensielle nye ledere posisjonere klimaendringene som viktige, som vi så i (17), for ellers vil kanskje velgerne snu ryggen til?

Den jevne leser av Dagbladet har stemmerett verken ved amerikanske eller australske valg. Når saker som dette likevel finner veien inn i Dagbladet, sier det oss at de blir behandlet av Dagbladet som nyhetsverdige også for et norsk publikum. Leseren vil da kunne tolke tekstene ut fra hvordan ting vi bryr oss om i Norge blir behandlet ute i verden. Selv om innenriks helsetjenester i USA nok ikke er noe som angår nordmenn flest, er det noe vi kan identifisere oss med. Også Norge har helsetjenester. Likedan har også vi politikere som uttaler seg om klimaendringene; politikere som gjennom artikler som dette blir posisjonert opp mot sine utenlandske kolleger. Når det fremstår som en selvfølge at klimaendringene opptar statslederne i store land vi liker å sammenligne oss med, bidrar det til en forståelse av hvordan klimaendringene skal behandles også på norsk jord. Omtalen av hvordan disse utenlandske politikerne forholder seg til klimaendringene som noe viktig, er derfor med på å også posisjonere klimaendringene som viktige for *leseren*.

5.1.4.2 En krig på mange fronter

En forventning om at leseren oppfatter klimaendringene som viktige, begrenser seg ikke til politiske artikler, og heller ikke til artiklene fra 2007. Dette delkapitlet tar for seg hvordan klimaendringene blir posisjonert som selvsagt viktige også utenfor politikken, og til andre tider.

Jeg starter med nyhetsartikkelen SPILLER GRATIS I LA, publisert julaften 2002. Den forteller om en forestående gratiskonsert med rockebandet The Rolling Stones som skal skape blest rundt den globale oppvarmingen:

Rolling Stones har aldri deltatt på noe veldedighetsarrangement, men nå har de funnet et verdig formål. Du kan vinne gratis billetter.

6. februar spiller de gratis i Los Angeles for å vekke folks oppmerksomhet mot den globale oppvarmingen, melder de på sin hjemmeside, rollingstones.com.

Arrangør er NRDC, the Natural Resources Defense Council, og det noe aldrende bandet skriver at de vil ha oppmerksomhet mot drivhuseffekten og på hvilke muligheter som finnes til å rette opp problemet nå. – Innsatsen til The Rolling Stones vil være med på å bygge opp støtten til NRDCs innsats for å bekjempe den globale oppvarmingen, sier president John H. Adams i NRDC.

(19) 24.12.02: *Spiller gratis i LA*

Ingressen antyder at grunnen til at The Rolling Stones aldri har deltatt på noe veldedighetsarrangement, er at de ikke har funnet et verdig nok formål. Før nå. Dette indikerer to ting. For det første legger artikkelen opp til at vi skal forstå den omtalte konserten som et veldedighetsarrangement, og dermed å vekke folks oppmerksomhet mot den globale oppvarmingen som et verdig formål. Det andre ingressen indikerer, er en forlenget av det første punktet. Å rette oppmerksomheten mot oppvarmingen blir konstruert som et *spesielt* verdig formål for et veldedig arrangement, i hvert fall ut fra dømmekraften til The Rolling Stones. Dette posisjonerer global oppvarming ikke bare som en viktig sak, men som viktig også sammenlignet med mange andre viktige saker man kan se for seg veldedighetsarrangement for, som for eksempel Live Aid-konserten på 80-tallet som artikkelen nevner senere. En leser som husker at Live Aid skulle samle inn penger til sultrammede i Etiopia får dermed noe å måle verdigheten av oppmerksomhet mot klimaendringer opp mot.

Å skaffe oppmerksomhet mot den globale oppvarmingen blir med andre ord et viktig foretagende, og inkluderer også som vi ser oppmerksomhet mot hvilke muligheter som finnes til å rette opp problemet nå. Både endringene i seg selv, og å gjøre noe med dem, blir slik posisjonert som viktig, og det blir tatt for gitt og som en kjent sak at endringene er et problem.

I det øvrige materialet fra 2002 er imidlertid ikke klimaendringene like underforstått som et problem. Artikkelen SMÅ KLIMAENDRINGER KAN TRUE TORSKEN (23.8.02) poengterer til sammen hele seks ganger i ingress og brødtekst at Naturen blir påvirket av endringer i klimaet. Overskriften sier direkte at dette kan utgjøre et problem for torsken, og lederen for et forskerteam oppsummerer deres undersøkelse av torskens levekår i Barentshavet slik:

- Det viktigste poenget er at vi ikke på forhånd kan forutsi hva som skjer, men vi vet at det skjer endringer. Derfor vil det være fornuftig å holde seg til 'føre var'-prinsippet slik at vi unngår endringer i klima, sier han.

(20) 23.8.02: *Små klimaendringer kan true torsken*

Her blir det sagt eksplisitt at endringer i klima er noe vi vil unngå, fordi vi ikke på forhånd kan forutsi hva som skjer med naturen og dyreartene når endringene inntreffer. Når klimaendringene blir slått fast som et problem

på denne måten, blir ikke dette tatt for gitt på samme måte som det ble i artikkelen SPILLER GRATIS I LA.

Det finnes også eksempler fra 2002 på at unormal varme ikke regnes som et problem i det hele tatt. Artikkelen STEIKE FOR EN SOMMER! (7.8.02) er en gladsak om at middeltemperaturen for Norge som helhet har vært 1,9 grader over normalen i perioden mai- juli, og fremstillingen er utelukkende positiv. Her er det ingen som snakker om urovekkende temperaturer eller tegn på klimaendringer. Isteden er artikkelen fylt av positive verdiladninger:

- Herlig! jubler badende, isspisende og øldrikkende trøndere, som i går kunne nyte årets 47. sommerdag (dager med en makstempertur på over 20 grader).

- Det har vært en veldig spesiell sommer. Vi har gått i shorts helt siden i vår, smiler Camilla Herstad, som koste seg med datteren Mari (1) i Ringvebukta i Trondheim.

(...)

Men varmen i juli og begynnelsen av august kan like gjerne bety at september blir kaldere som at finværet holder seg. Så da er det bare å håpe.

(21) 7.8.02: *Steike for en sommer!*

Denne fremstillingen skiller seg kraftig fra hvordan unormalt varme værforhold blir omtalt i artiklene fra 2007. Ingen av de aktuelle artiklene i mitt materiale kan på noen måte regnes som gladsaker. For de fleste artiklene er dette gitt av at de stammer fra vinterhalvåret⁸, hvor varme betyr dårlige forhold for skisport. Selv ikke en temperaturmessig veldig spesiell sommer trenger å være en gladsak i 2007, noe artikkelen ADVARSEL: SUPER-GIFTIGE MANETER! er eksempel på. Her blir det samme badelivet i den varme 2002-sommeren rekonstruert fra idyllen den var i STEIKE FOR EN SOMMER! til å bli en farlig affære:

Hvis vi får en varm sommer, risikerer vi å få besøk av maneten *Muggiaea atlantica* langs kysten av Sør-Norge, forteller den prisbelønte marinbiologen Jan Helge Fosså ved Havforskningsinstituttet i Bergen. Siste gang den ble observert i norske farvann, var sommeren 2002.

- Den sommeren fikk vi mange meldinger fra badeglade folk som fortalte at de ble brent da de badet, forteller Fosså.

(...)

⁸Ta for eksempel VARMESTE VINTER NOENSINNE (15.3.07).

I løpet av seinsommeren 2002 tok manetene knekken på 1000 tonn oppdrettsfisk langs kysten.

(...)

Dersom årets sommer blir så varm som klimaekspertene spår, er det grunn til å tro at denne maneten vil ta seg en tur inn i norske farvann igjen, forteller biologen.

(...)

Temperaturstigningen i norske farvann har gitt nye arter [maneter] mulighet til å etablere seg langs norskekysten.

(22) 29.6.07: *Advarsel: Super-giftige maneter!*

Unormalt varmt havvann er ikke lenger en kime til isspising og bading fra jublende nordmenn, men danner grunnlaget for nye fastboende arter med giftige maneter. At Temperaturstigningen i norske farvann er uønsket, gjør artikkelen ganske klart ved å bare presentere ulemper ved at norskekysten dermed kan få nye innbyggere. Koblingen til klimaendringer er imidlertid bare til stede for den leseren som tolker temperaturstigningen som et resultat av global oppvarming. Den anaforiske referansen (stigningen) antyder imidlertid at temperaturøkningen er kjent, og med kjennskap til klimadiskursen, hvor oppvarming står særdeles sentralt, er sannsynligheten overhengende for at leseren vil se denne artikkelen i en slik sammenheng (jf. f.eks. 5.1.3).

Vanligere i artiklene fra 2007 er det imidlertid at koblingen opp mot klimadiskursen er tydelig, mens det er mer utydelig akkurat *hvorfor* klimaendringer er et *problem*. Gjerne starter det allerede i benevnelsen av endringene, som når BLÅSER OPP TIL DYRERE FORSIKRING: NATURSKADER FOR 415 MILLIONER I 2006 kaller dem de dramatiske klimaendringene. Et annet eksempel er artikkelen POSITIVE PETTER, som handler om lanseringen av den svenske rapperen Petters nye album. Her dukker klimaendringene opp som et tema som gjør seg gjeldende i tekstene hans, og endringene blir da omtalt som en trussel:

Petter melder friskt på morsmålet. Han er samfunnsengasjert, og er lite glad for det stadig mer upersonlige Sverige.

Han rapper og synger om vold, de stadig større samfunnskløftene, om klimatrusselen og storpolitikk.

(23) 22.10.07: *Positive Petter*

Selv om en betegnelse som klimatrusselen blir brukt uten utdyping, er dette fortsatt med på å reproducere forståelser av klimaendringene som et alvorlig problem. Hvor begrepet klimaendringene alene forutsetter en kjennskap til

hva endringene går ut på (jf. 5.1.1.1), vil bruken av begrepet klimatrusselen i tillegg legge opp til at leseren aksepterer disse endringene som en trussel. Det samme ser vi om vi igjen henter frem SNØEN KOMMER I SØR, og journalistens spørsmål til meteorologen:

- Så klimakrisen er avlyst?
- Nei det, kan ikke jeg garantere.

(24) 17.1.07: *Snøen kommer i sør*

Som jeg diskuterte i 5.1.1.1, vil ikke spørsmålet synes relevant for leseren om hun ikke er med på at det går an å snakke om en krise vedrørende klimaet. I den anledning er det verdt å nevne at enten meteorologens svar hadde vært ja eller nei, uttrykker det en aksept for presupposisjonen om eksistensen av en klimakrise. Om leseren lar meteorologers utsagn veie tungt når det er snakk om klima, vil (24) derfor kunne være med på å skape eller styrke antagelsen om en faktisk klimakrise.

Samme jobb kan også bli gjort av de omkringliggende ytringene rundt benevnelsene av endringene. For eksempel så vi i (17) under 5.1.4 at Barack Obama lovt å styrke kampen mot klimaendringene. Gjennom denne formuleringen blir det presupponert at det finnes en slik kamp, som i det minste betyr at *noen* anser endringene som uønskede.

Slike metaforer, som antyder en strid hvor klimaendringene er hovedfienden, opptrer ofte i materialet. Her er noen eksempler på hvordan artiklene bruker ord som er assosiert med krigføring for å konstruere klimaendringene som et problem:

Miljøvernbevegelsen har lenge ment at ExxonMobil saboterer arbeidet for å stoppe den globale oppvarmingen, i tospann med president Bush.

(25) 2.2.07: *Ville betale forskere for å svekke klimarapporten*

- Jeg prøver å være allminnelig miljøvennlig, men det viktigste jeg som politisk leder kan gjøre er å være med på det kraftttaket det er å mobilisere tilstrekkelig politisk vilje til å bekjempe klimatrusslene, sier Solheim.

(26) 10.12.07: *Ble inspirert av Gore*

Under Nobelforedraget sammenliknet fredsprisvinner Al Gore klimakrisen med krig.

- Vi må finne en raskere måte å mobilisere hele verden på og det må skje på en så rask og samordnet måte som vi tidligere bare har sett når land mobiliserer til krig. Slike kamper har blitt vunnet i 11 time fordi lederne fant ordene som folk trengte for å våkne og samle seg. Klimatrusselen er virkelig. Den øker og den er universell. Nok en gang er vi inne i 11 time, sa fredsprisvinneren.

(27) 10.12.07: -Vi er inne i ellevte time

Enten det er gjennom begrepet trussel eller formuleringer som å mobilisere til kamp, ser vi at artiklene kan dra veksler på en krigsdiskurs for å beskrive vårt forhold til klimaendringene. Slik språkbruk er med på å nøre opp under dramatikken Ryghaug (2006) mener kjennetegner det journalistiske fokuset i nyhetshistorien om klimaet. For leseren kan språkbruken forsterke oppfatninger av at klimaendringene er et alvorlig problem vi må få bukt med, selv om mange artikler sier lite om hvorfor.

Her er imidlertid variasjonen mellom artiklene stor. Artikkelen **-VI ER INNE I ELLEVTE TIME** forklarer etter utdrag (27) for eksempel klimakrisen blant annet gjennom at Dr. Pachauri tror klimaendringene vil føre til færre vannressurser, mer underernæring på sørlige breddegrader og til dårligere helsetilstand for millioner av mennesker, **samt** irreversible konsekvenser for det biologiske mangfoldet på jorda. Tross en forventning tidligere i artikkelen om at noe av dette er kjent stoff, gjennom innføringen innledningsvis av referentene klimakrisen og klimatrusselen, blir det altså her gjort rede for noe av krisen.

Det ble det som vi husker fra (7) og (24) ikke i **SNØEN KOMMER I SØR**, hvor den eneste maten leseren får til begrepet klimakrisen er at mangel på snø i Norge i januar kan være et tegn på eller en del av denne krisen. Sammenligner vi med underernæring på sørlige breddegrader osv. fra **-VI ER INNE I ELLEVTE TIME**, virker det naivt å skulle tro at et snøfall i Norge skulle bety at en slik krise er avlyst. Bærer leseren av **SNØEN KOMMER I SØR** med seg informasjon av typen skissert i **-VI ER INNE I ELLEVTE TIME**, kan journalistens spørsmål sågar fremstå som smakløst.

Artiklene som er omtalt i dette delkapitlet forutsetter en oppfatning av klimaendringene som et problem. Med en bred nok erfaring med slike artikler, vil leseren kunne forvente denne behandlingen av fenomenet i nye artikler. Når hun da

møter en overskrift som SYNGER FOR KLIMAFORANDRINGER (se 5.1.1), vil hun kunne aktualisere denne antagelsen i tolkningsarbeidet. Ut fra relevansteorien vil jeg kunne forvente at denne leseren ikke vil oppfatte overskriften slik hun ville oppfattet SYNGER FOR FRED, fordi *klimateforandringer* er å forstå som noe negativt, et problem, og det synger man normalt ikke *for*. Isteden vil leseren lete etter nærliggende alternative fortolkninger, og sannsynligvis antar hun at det dreier seg om å synge for å *sette søkelys på* klimaendringer, lenge før bilde-tekst og brødtekst bekrefter denne antagelsen.

Slik ser vi hvordan eksisterende oppfatninger hos leseren kan bistå i tolkningen av klimarelaterte artikler, og hvordan forventningen om slike oppfatninger tillater Dagbladet å effektivisere tekstene. Samtidig fungerer dette som eksempel på hvordan meningsskapingen kan bli tyngre for den leseren som *ikke* besitter de oppfatningene tekstene forventer. Uten en oppfatning av klimaforandringer som problematiske, kan leseren komme langt inne i brødteksten før hun aner at å synge for klimaendringer likevel ikke er i samme bane som å for eksempel synge for det nye året.

5.2 Klimaendringenes *hvor*

I 3.1.2 nevnte jeg at et miljøproblem som klimaendringene ifølge John Hannigan (2006:76) må kunne oppleves som relevant for leseren om problemet skal få spalteplass. Likedan finner vi blant de typiske nyhetskriterier at saken bør fremstå som vesentlig og identifiserbar for leseren. Jo fjernere saken er geografisk og kulturelt, jo mindre nyhetsverdig vil den i utgangspunktet være.

For mitt prosjekt er dette relevant av to grunner. For det første er det av interesse å studere hvordan avisen skaper og tar for gitt en forståelse av hvor klimaendringene er, ettersom dette er et aspekt ved leserens antatte eksisterende forståelse slik denne kommer til syne gjennom artiklene. For det andre er avisens lokalisering av endringene med på å også posisjonere leserens forhold til dem. Er klimaendringene et fjernt problem som tar knekken på isbjørner og afrikanere, eller er endringene en trussel som også henger over leseren? Ser artiklene ut til å trekke på en diskurs hovedsakelig om sympati for beboerne i de utsatte områdene, eller innbefatter diskursen også en advarsel til leseren om forestående hendelser i eget liv?

5.2.1 Norge – ditt nærmeste klimaland

De fleste artiklene presiserer ikke hvor klimaendringene de omtaler finner sted. Dette blir nok ikke utelatt fordi det skulle være uviktig informasjon, for som nevnt kan dette være sentralt for hvor viktig leseren vil oppfatte saken som. Heller tyder utelatelsen på en forventning om at leseren allerede har klart nok for seg hvor klimaendringene er aktuelle. Å likevel bruke plass på det, vil da være ødsling med spalteplass, noe som dessuten vil rokke ved tekstens relevans for leseren: Om teksten beskriver forhold som leseren allerede vet om og ikke trenger å bli minnet på, utgjør dette bare ekstra lesearbeid som ikke vil bidra til leserens meningsdanning.

Når artiklene utelater informasjon om «endringenes hvor», kan det tyde på at denne delen av klimadiskursen er så kjent eller har blitt så selvsagt at leseren ikke trenger å bli minnet på det. Utelatelsen baner imidlertid vei for flere meningspotensialer. Uten konkret stedfesting av klimaendringene blir det den enkelte lezers eksisterende oppfatninger som i dialog med teksten vil avgjøre hvilken forståelse leseren ender på.

Jeg sier «i dialog med teksten» fordi selv artikler som ikke presiserer sted kan åpne for enkelte tolkninger og gjøre andre mindre tilgjengelige. Begrep som global oppvarming legger for eksempel opp til en fortolkning av at endringen skjer globalt, altså over hele Jorden. Til sammenligning kan tolkningen bli betydelig mer åpen når artiklene bruker begrep som klimaendringene. Ta for eksempel artikkelen VI VIL IKKE FLY MINDRE. Denne presenterer en undersøkelse som avslører følgende:

Nordmenn vil ikke forandre vanene for å bedre klimaet.

(Dagbladet.no): Bare hver fjerde av oss er villige til å endre strømforbruk og kjøre mindre bil, til tross for at nordmenn bekymrer seg for klimaendringene.

(...)

Nesten halvparten av befolkningen mener det er uaktuelt å fly mindre, samtidig som 58 prosent av oss mener klimaendringene er menneskeskapte.

(28) 10.2.07: *Vi vil ikke fly mindre*

Artikkelen sier ingenting direkte om klimaendringene, men legger opp til at om nordmenn forandrer vanene sine, angivelig de som angår strømforbruk, bil og fly,

vil dette bedre klimaet⁹. Ettersom det altså er gitt at nordmenn kan bedre klimaet ved å endre oppførselen sin, er det nærliggende å anta at det er snakk om et nasjonalt problem. Leseren vil imidlertid kunne anse klimaendringene som mer vidstrakte enn som så. Teksten isolert legger ikke opp til at klimaet er i fare globalt sett, men vil heller ikke utfordre en slik oppfatning hos leseren.

Her er det verdt å bemerke at det heller ikke er uttalt spesifikt at klimaendringene i det hele tatt angår det *norske* klimaet. Det vil jeg imidlertid ved hjelp av relevansteorien forvente at en leser uten motstridende oppfatninger vil anta. Sett at klimaendringene i realiteten var begrenset til en fjelltopp i Nepal, men at leseren ikke vet dette. Enn så lenge artikkelen bare snakker om klimaendringene generelt, og leseren legger til grunn at også Norge har klima, er det norske klimaet lettere tilgjengelig for fortolkningen enn det nepalske. Dette følger av relevansteorien antagelse om at vi typisk vil velge den første tolkningen som slår oss og som ikke er i uoverensstemmelse med teksten. I en norsk avisartikkel om nordmenns vaner vil nok leseren anta at også resten dreier seg om Norge, slik vi vil forstå regjeringen i norske aviser som den norske regjeringen, så lenge ikke noe annet er oppgitt. Siden det er lettest for leseren å anta at det er snakk om norske forhold når hun ikke har grunn til å anta noe annet, sier relevansteorien at teksten ikke er optimalt relevant om den er ment å formidle noe annet uten at den oppgir dette. Av relevansteorien synes det derfor ikke nødvendig å trekke inn større forhold når ikke teksten inviterer til det.

La oss si at klimaendringene hadde vært utelukkende nepalske. En leser som var klar over dette hadde da *hatt* grunn til å anta noe annet enn at klimaendringene angår Norge. Likedan er det som antydning fullt mulig å forstå klimaet i (28) som det globale klimaet, om det gir mer mening for leseren. Poenget er nettopp at tvetydigheten i artikkelen medfører ulike meningspotensial, hvis realisering avhenger av leserens fortolkning, som igjen avhenger av leserens kjennskap til klimadiskursen. Her blir det langt på vei forutsatt at leseren selv kan lese inn hvor i verden klimaet er i fare. Det eneste øvrige lesere får å «jobbe med», er en svak antydning om at det i hvert fall gjelder Norge.

Andre artikler kan imidlertid være klare på at klimaendringene angår Norge. Ta for eksempel artikkelen SLIK PÅVIRKES NORGE (jf. 5.1.3), hvor vi forstår at selv om klimaendringene kanskje går ut over Norges grenser, kan det for vår del bli spesielt store konsekvenser:

⁹Under 5.4 og 5.5.1 finner du analyser av hva artiklene forutsetter av kjennskap til henholdsvis årsakene til klimaendringer, og menneskenes bidrag til disse.

FNs klimapanel anslår i den nye klimarapporten som nå presenteres i Paris at havet vil stige med mellom 19 og 58 centimeter i vårt århundre – kanskje enda mer. Og rapporten levner ingen tvil om at endringene er menneskeskapte.

På grunn av store regionale forskjeller må vi regne med at havnivået i norske farvann vil stige cirka ti centimeter mer. I verste fall kan vi regne med hele 20 centimeter ekstra.

Alvorligst vil det bli på Sør- og Vestlandet, fra Agder til Stadt.

Innerst i Oslofjorden vil kysten stige 40 centimeter i vårt århundre.

(29) 2.2.07: *Slik påvirkes Norge*

Sammenlignet med VI VIL IKKE FLY MINDRE, er SLIK PÅVIRKES NORGE veldig klar på hvorfor klimaendringene angår oss. En leser Innerst i Oslofjorden kan nok lett se for seg hvordan en havstigning på 40 centimeter vil slå ut for lokalsamfunnet, men heller ikke de leserne som bor langt unna kysten kan føle seg trygge:

– For å skjønne konsekvensene av klimaendringene må vi prøve å forestille oss hvordan de slår ut helt ned til det lokale nivå. Det er den enkelte kommune og bygd som vil merke forandringene og de vil slå ut svært forskjellig etter hvor de befinner seg. Norge er så langstrakt og mangfoldig at det nesten ikke gir mening å snakke om konsekvensene for hele landet. Kysten av Vestlandet og indre dalstrøk vil oppleve helt forskjellige følger av klimaendringene, sier forskningsleder Grete K. Hovelsrud ved Cicero, Senter for klimaforskning.

(30) 2.2.07: *Slik påvirkes Norge*

Leseren kan forstå av (30) at klimaendringene får følger over hele Norge, og at hvilke følger som gjelder for henne avhenger av hvilken kommune eller bygd hun befinner seg i. Ut fra SLIK PÅVIRKES NORGE vil en leser som forstår klimaendringene som en viktig politisk sak (jf. 5.1.4.1) også kunne forstå den som viktig for lokalpolitikken. I artiklene i materialet ligger politikken i all hovedsak på nasjonalt og internasjonalt nivå (Dagbladet er da også en rikssavis), men i etterkant av kommune- og fylkestingsvalget i september 2007 slipper fylkesleder Ola Huke i Sør-Trøndelag SV til for å kommentere det svake valgresultatet til partiet. Hans utsagn er ikke et man kunne forvente ut fra (30):

Nesten samtlige av de 14 fylkeslederne Dagbladet.no har lyktes å komme i kontakt med nevner regjeringsslitasje som en mulig forklaring på det svake valgresultatet.

(...)

Andre spør seg: Er klimaspørsmålet egnet for lokalvalgkamp? Spørsmålet kommer blant annet fra fylkesleder Ola Huke i Sør-Trøndelag.

- Vi kan gjerne snakke om at isen på Nordpolen smelter, men hva angår det folk her i Sør-Trøndelag, sier Huke, og understreker at partiet nå skal evaluere hva som gikk galt i valgkampen.

(31) 11.9.07: *SV-ledere åpner for statsrådsbytte*

Gjennom Hukes utsagn blir ikke klimaendringene å forstå som relevante for trønderen, fordi det som blir aktualisert ved klimaendringene her er issmelting på Nordpolen. Med bakgrunn i (30) og SLIK PÅVIRKES NORGE for øvrig kan leseren imidlertid forstå at klimaendringene likevel angår også folk her i Sør-Trøndelag.

Om leseren i tillegg skulle legge til grunn at det nettopp er hendelser som at isen på Nordpolen smelter som fører til at havnivået i norske farvann vil stige, vil det kanskje fremstå som åpenbart hva issmeltingen angår trønderen. Hvorvidt leseren sier seg enig i Hukes fremstilling av klimaspørsmålet, kan derfor se ut til å bero på hennes eksisterende oppfatning av nettopp hvor klimaendringene foregår.

5.2.2 Arktis, Afrika, Asia

Ofte, deriblant i nettopp nevnte SV-LEDERE ÅPNER FOR STATSRÅDSBYTTE, er det utydelig om klimaendringene har noe med Norge å gjøre. Slik politikerens utsagn i (31) legger opp til at leseren kjenner til at endringene foregår på *Nordpolen*, forbinder artiklene klimaendringene gjerne med fjerne og eksotiske strøk.

I artikkelen «BLIR DET LEVELIG PÅ JORDA I 2060?», det tidligere omtalte nettøttet med leder Lars Haltbrekken i Norsk Naturvernforbund, gir Haltbrekken to eksempler på hvor klimaendringene har slått til og vil slå til. Ingen av disse er i umiddelbar nærhet for nordmannen:

«(...) Før jul forsvant det en øy i Stillehavet, denne hadde det tidligere bodd 10.000 mennesker på. Store deler av Bangladesh forventes å bli oversvømt om vi ikke reduserer utslippene kraftig. Mange mennesker vil bli drevet på flukt pga endringene i været. Opp mot 200 mill anslås det av endel.»

(32) 2.2.07: «Blir det levelig på jorda i 2060?»

Haltbrekken klargjør ikke hvor menneskene som vil bli drevet på flukt kommer fra, og det er følgelig i utgangspunktet usikkert om nordmenn er blant disse millionene. Her kan vi anta at om nordmenn må flykte, er det en større sak for både Dagbladet, Haltbrekken og leseren enn at det samme skjer i Bangladesh. Siden bare fjerne steder som Bangladesh og Stillehavet er brukt som eksempler, er det derfor nærliggende å tro at det ikke er noen umiddelbar fare for å måtte flykte fra Norge.

Det er det heller ikke i artikkelen –VI ER INNE I ELLEVTE TIME:

Enkelte regioner vil trolig bli spesielt hardt rammet av klimaendringene. Disse er Arktis, Afrika, mindre øyer og megadeltaer i Asia og Afrika, skriver NTB.

(33) 10.12.07: -Vi er inne i ellevte time

At noen steder blir spesielt hardt rammet er selvsagt ingen garanti for at Norge ikke blir rammet. Tvert om presupponerer (33) at også andre steder enn de nevnte blir rammet av endringene. Hvilke steder dette kan være, og dermed hvor nære leseren klimaendringene er, er en slutning hun selv må ta.

Denne innsikten kan for øvrig også oppsummere den generelle analysen av hvor leseren blir forventet å legge til grunn at klimaendringene finner sted. Vi har på de foregående sidene sett flere eksempler på at artiklene stedfester endringene, enten det er hjemme i Norge, i Asia og Afrika, eller vanligere: i verden som helhet. Aller vanligst er det likevel at artiklene ikke berører klimaendringenes geografiske tilknytning, men overlater til leseren å anta eller gjette hvor de inntreffer, slik som i (28).

Få artikler i mitt materiale sier eksplisitt at endringene også vil berøre leseren direkte. Som vi har sett, er det eksempler også på artikler som sier det, som nevnte SLIK PÅVIRKES NORGE, men fremstillingene der er sjeldne i materialet som helhet. Ryghaug (2008) fant at deltagerne i hennes fokusgrupper ikke opplevde endringene som særlig påtrengende, men snarere som fjerne fra deres liv. Jeg har antydnet tidligere at det er langt flere artikler i mitt materiale som enten ikke stedfester endringene, eller som plasserer dem i fjerne områder som Arktis eller Afrika, enn det er artikler som påpeker at også nordmenn er utsatt. Artikler som overlater stedfestingen til leseren, vil dermed kunne bidra til å styrke oppfatninger av typen Ryghaug fant hos sine informanter, snarere enn

å utfordre disse oppfatningene. Alt avhenger av den enkelte lezers forståelse av klimadiskursen.

Dette forholdet mellom tekst og leser er i høyeste grad dialogisk, for samtidig som en artikkel kan påvirke oppfatningene leseren har, vil disse oppfatningene igjen farge forståelsen av enhver nyhetsartikkel som *ikke* sier noe om hvor klimaendringene er eller kommer. Derfor er hver artikkel viktig, fordi den enten reproducerer eller utfordrer leserens forståelse, og derfor er også forståelsen leseren allerede har viktig, fordi den er med på å ramme inn nye artikler for leseren.

5.3 Klimaendringenes *når*

Vel så sentralt som *hvor* klimaendringene slår til, er *når* de gjør det. Selv om en forsker skulle slå fast at grunnet klimaendringer vil elva på oversiden av huset ditt gå over sine bredder, er ikke denne informasjonen like relevant for deg om det ikke skjer i morgen, men om hundre tusen år. I delkapitlet skal jeg vise hvordan avisartiklene skaper en forståelse og en forventning av tidsperspektivet klimaendringene opererer innenfor.

Som med «klimaendringenes hvor» i 5.2 er det stor variasjon artiklene imellom, både i hvor eksplisitte de er, og hvilke svar de gir. Slik vi så at klimaendringene kan angå Norge så vel som Afrika, skal vi se at fremstillingene legger opp til forståelser av klimaendringene som både et nåværende og et kommende fenomen.

Igjen tar jeg utgangspunkt i benevnelsen på klimaendringene. Som nevnt i 5.1.1, er klimatrusselen blant referentene som blir brukt når artiklene henviser til klimaendringene. Å omtale endringene som en trussel er i seg selv et tegn på at endringene ikke har trådt i kraft, i det minste at det er noen konsekvenser av dem som vi ennå ikke har sett. Få vil oppleve det som riktig å si at en statsleder truer med krig hvis han allerede har erklært krigen, og en drapstrussel er bare en trussel så lenge den som blir truet fortsatt er i live.

Trusler er altså å forstå som varsler om noe som *kan* skje. Ergo skjer det ikke allerede; da er jo trusselen satt ut i live. I notisen KLOKKENE RINGER FOR KLIMAET, gjengitt i sin helhet nedenfor, er den tydeligste indikasjonen på *når* klimaendringene er aktuelle, nettopp omtalen av dem som en trussel:

Når klokkene i Trefoldighetskirken i Oslo ringer i dag, er

det for å varsle om klimatrusselen verden står overfor. Klokka 9.30 i dag, samtidig som FNs klimapanel (IPCC) legger fram sin rapport, vil det kime i klokkene, etter initiativ fra Kirkens Nødhjelp og Oslo domprosti. Hensikten er å varsle politikerne om den trusselen som klimaendringer representerer for vår verden og verdens fattige. Kirken krever at Norge må redusere utslippene av klimagasser straks, at norsk bistandspolitikkk må prioritere virkningene av klimaendringer i fattige land og at Norge må arbeide aktivt for en koalisjon av ansvarlige land som sammen forplikter seg til utslippskutt. (NTB)

(34) 2.2.07: *Klokkene ringer for klimaet*

Bruken av trussel-begrepet tyder på at klimaendringene *er* noe forestående, ytterligere tydeliggjort ved at de er en trussel verden står overfor, ikke en trussel verden kan stå overfor en gang i fremtiden. Kirken krever dessuten handling straks, men forståelsen av tidshorisonen vil avhenge av leserens oppfatninger rundt virkningen av å redusere utslippene av klimagasser, som hvor lang tid det tar og hvordan (eller hvorvidt) en slik reduksjon vil avverge trusselen (se for øvrig 5.5.3).

Så lenge en artikkel bruker klimatrusselen som begrep, og ikke byr på motstridende informasjon¹⁰, tegner den uansett et bilde av klimaendring som noe fremtidig. Denne posisjoneringen er mulig også uten bruk av trussel-begrepet. I BLÅSER OPP TIL DYRERE FORSIKRING: NATURSKADER FOR 415 MILLIONER I 2006 blir dette gjort gjennom formuleringen klimateforskerens dystre spådommer. Ved to anledninger plasserer artikkelen dessuten endringene eksplisitt i det noe vage framtida:

Foreløpige tall viser at stormen «Per», som herjet Norge for få dager siden, har forårsaket skader for opp mot 35 millioner kroner. Skal vi tro klimaforskerne, blir det flere liknende stormer i framtida.

Men de norske forsikringsselskapene nekter for at klimateforskerens dystre spådommer vil føre til økte forsikringspremier. Dagbladet har kontaktet talspersoner i If, Storebrand, Gjensidige og Vesta. Alle selskapene sier det ikke blir snakk om en premieøkning som følge av mer uvær i framtida.

Stein Håkonsen, informasjonssjef i Finansnærings hovedorganisasjon (FNH) ikke like avvisende som forsikringsselskapene.

- Dersom det kommer en premieøkning på naturskader, vil det ikke bli før om to - tre år, gitt at klimaet forverrer seg betraktelig, sier Håkonsen.

¹⁰Jamfør (18) på side 70, hvor klimatrusselen kobles til tørke de siste årene.

(35) 17.1.07: *Blåser opp til dyrere forsikring: Naturskader for 415 millioner i 2006*

Fremtiden er uoverskuelig lang, så formuleringer som mer uvær i framtida sier isolert sett lite om hvor langt unna klimaendringene er i tid. Artikkelen gir imidlertid indikasjoner på at endringene kan være like rundt hjørnet. I Stein Håkonsens utsagn i siste avsnitt i (35), ligger det en forutsetning om at klimaet *kan* «forverre seg betraktelig», og at dette kan skje på tre års tid. Muligheten for snarlige klimaendringer kommer også til syne tidligere i artikkelen, hvor det blir presentert som en kjent sak at klimaendringene har vært en trussel i minst tjue år allerede:

I forrige uke holdt formannen hos den britiske forsikringsgiganten Lloyd's, Lord Peter Levene, en tale i Washington der han formanet bransjen om å ta inn over seg de dramatiske klimaendringene.

- Selv om det er 20 år siden FN anerkjente klimaendringene som en katastrofal trussel mot jorda, ser det ikke ut som om forsikringsbransjen har tatt trenden alvorlig nok, Levene. Visepresident for kommunikasjonsavdelingen i Lloyd's, Thor Valdmanis, bekrefter at det betyr økte forsikringspremier. - Det må være samsvar mellom forsikringspremiene og risikoen, sier Valdmanis.

(36) 17.1.07: *Blåser opp til dyrere forsikring: Naturskader for 415 millioner i 2006*

At forsikringsgiganten Lloyd's øker sine forsikringspremier, blir legitimert med at risikoen har økt grunnet klimaendringer. Dette trenger ikke bety at klimaendringene er et eksisterende problem i dag, men at de er såpass overhengende at de allerede utgjør en risiko. Å rettferdiggjøre dyrere forsikring med at klimaendringer fører til større risiko for naturskader, innebærer dermed en forventning av at klimaendringene vil kunne bringe mer uvær i det minste innen levetiden til forsikringstakeren. Denne forventningen blir ikke utfordret i artikkelen, snarere kan vi lese at dette kan skje på bare to - tre år. Slik kan vi si at artikkelen fremstiller det som en ikke-kontroversiell påstand at klimaendringene ikke er langt unna i tid.

En del andre artikler hinner også mot en nær fremtid på lignende måter. FRONTLINJA I KLIMAKRIGEN gjør ikke det, men posisjonerer likevel leseren som en som har en *forventning* av at klimaendringene tilhører fremtiden snarere enn nåtiden. Dette ser vi gjennom bruken av ordet allerede:

Klarer verden å stanse hoggingen av regnskogen vil dermed mye være gjort for å bremse oppvarmingen av atmosfæren. De katastrofale følgene har allerede har begynt å vise seg med ismeltingen i Arktis, spredningen av Sahara-ørkenen og hyppigere ekstremvær: Få har glemt orkanen Katrina som raserte New Orleans.

(37) 22.10.07: *Frontlinja i klimakrigen*

Her ser vi at oppvarmingen av atmosfæren har begynt, og at ismelting og ørkenspredning er i gang. Svaret artikkelen vil gi på et spørsmål om når klimaendringene blir realisert, er derfor entydig at dette skjer *nå*. Når artikkelen sier at følgene av klimaendringer allerede har begynt å vise seg, avdekker dette imidlertid en antagelse om at følgene kommer før leseren forventet. På samme måte som om du som nyankommen gjest blir møtt av verten med «Er du her allerede?», legger (37) opp til at noe har skjedd tidligere enn antatt.

I (37) ligger det derfor en posisjonering av leseren som sier at hun antar at klimaendringene ennå ikke har inntruffet. Som vi har sett tidligere i dette delkapitlet er det ifølge Dagbladet rom for en slik antagelse i klimadiskursen, i og med at denne antagelsen selv ligger til grunn for andre artikler. Å forstå klimaendringene som fremtidige er med andre ord en legitim oppfatning. Likevel antyder altså (37) at endringene er i gang, men samtidig fremholder artikkelen at følgene bare har *begynt* å vise seg: Det er med andre ord følger å vente også i tiden fremover.

Når avistekstene berører «klimaendringenes når», er det vanligst at de inviterer til en forståelse av at klimaendringene foregår *nå*, som presisert i (37). I KREVENDE KUNST ser vi dette ved at endringene fører til at en isskulptørs verk bukker under:

Isskulptør Jamie Hamilton legger siste hånd på sine utendørskunstverk i South Bank i London. Kunstverkene – seks juletrær – krever sitt: Klimaendringer gjør at Hamilton regner med å måtte bygge dem opp igjen hver tredje dag ...

(38) 15.12.02: *Krevende kunst*

(38) bryter med en eventuell oppfatning av at klimaendringene bare hører fremtiden til. Det er *nå* Jamie Hamilton må bygge opp kunstverkene sine, det er *nå* klimaendringene gjør skade.

Andre artikler plasserer endringene i nåtiden gjennom omtalen av endringene. Et typisk eksempel er nevnte VI VIL IKKE FLY MINDRE, med følgende ingress:

Nordmenn vil ikke forandre vanene for å bedre klimaet.

(39) 10.2.07: *Vi vil ikke fly mindre*

Relevansteorien går ut fra at leseren vil legge til grunn for tolkningen de antagelser som ligger lettest tilgjengelig, og som samtidig baner vei for en tolkning som gir mening for henne. Eksempelvis nevnte jeg i 5.2.1 at leseren vil forstå «regjeringen» i en Dagbladet-artikkel som den *norske* regjeringen om hun ikke finner grunn til å anta noe annet. Likedan vil det som oftest være mest nærliggende å forstå enhver hendelse som nyhetsartiklene ikke tidfester, som temmelig fersk eller pågående. Om Dagbladet trykker en artikkel om en «OL-deltager» mens de olympiske lekene blir avholdt, vil nok ikke leseren umiddelbart gå ut fra at det er snakk om en deltager fra et *tidligere* OL. På samme måte er det *nå* nordmenn ikke vil forandre vanene for å bedre klimaet, og følgelig *nå* klimaet ikke er bra nok.

Det samme ser vi i artikler som –KAN IKKE GJØRE DE BILLIGSTE TINGENE FØRST (3.5.07), som omtaler nødvendige tiltak for å stoppe den globale oppvarmingen. En slik formulering gir ikke mening for leseren om hun ikke går med på at den globale oppvarmingen *er i gang*, for hvordan skal det ellers gå an å *stoppe* den? Samtidig som artikkelen altså forutsetter at oppvarmingen foregår nå, forutsetter den at oppvarmingen vil vedvare om ingen iverksetter tiltak. Selv om klimaendringene blir plassert i nåtiden, peker artikkelen dermed også frem i tid.

Vi har nå sett eksempler på artikler som posisjonerer klimaendringene som noe som kommer, og artikler som gir tegn til at endringene allerede foregår. I tillegg kommer majoriteten av artikler hvor leseren ikke kan dra noen slutninger på grunnlag av teksten, men må legge egne tidligere oppfatninger til grunn. Ettersom klimadiskursen i Dagbladet ikke er entydig angående tidshorisonten klimaendringene opererer innenfor, har leseren i møte med nye artikler antagelig ingen klar forventning til hvordan Dagbladet vil omtale dette. Slik legger også Dagbladet selv opp til ulike fortolkninger av de artiklene som ikke dveler ved «klimaendringenes når», fordi erfaringsbakgrunn fra tidligere tekster sannsynligvis vil være tvetydig. Dermed er kanskje mulighetene desto større for at ulike lesere vil skape ulik mening av disse artiklene.

Jeg vil avrunde denne diskusjonen med et utdrag som viser at det heller ikke

trenger å være noen motsetning for artiklene mellom å la klimaendringene tilhøre nåtid og fremtid. Artikkelen –DET HASTER MED TILTAK alene plasserer sågar endringene i både nåtid, fremtid og *fortid*:

Miljøminister Helen Bjørnøy fikk overlevert FNs klimarapport i Regjeringskvartalet i dag. Den er dyster lesning.

- Rapporten som vi har fått presentert litt av i dag, viser at det haster med handling, sa miljøministeren, som mener bevisene for det som er i gang er overbevisende.

- Eystein Jansen (ved Bjerknes senter for klimaforskning, red.anm.) beskriver overveldende bevis for hva som vil skje. Rapporten setter all tvil til side - det er våre utslipp av klimagasser som har ansvar for klimaendringene de siste 50 åra.

(40) 2.2.07: *-Det haster med tiltak*

Artikkelen stiller visse krav til leseren gjennom vage referenter som det som er i gang og hva som vil skje. Det er ikke tydelig hva disse peker på, så her må leseren selv dra slutninger som gjør at hun vil oppfatte teksten som koherent og relevant. Omtalen av FNs klimarapport burde pense en leser som er kjent med klimadiskursen inn på sporet av klimaendringene. I så fall ser vi at klimaendringene både er i gang og vil skje.

I tillegg avslutter (40) med en presupposisjon om at klimaendringene har foregått de siste 50 åra. Slik fremstår klimaendringene som et pågående fenomen som strekker seg inn i både fortid og fremtid.

De mange artiklene som ikke tidfester endringene overhodet, kan derfor i prinsippet bli forstått på mange måter, selv om leseren skulle bygge på erfaring med tidligere avisartikler. Enten hun forstår klimaendringene som kommende eller allerede eksisterende, er det imidlertid en klar forventning om at leseren ikke forstår dem som forhenværende. Eksempelvis vil de mange nyhetssakene om hva vi skal gjøre med klimaendringene (se for eksempel (13) på side 66) ikke være relevante om klimaendringene er et tilbakelagt kapittel.

Uansett hvor i tid artiklene plasserer endringene, er derfor følgende alltid forventet å være i overensstemmelse med leserens forutgående oppfatninger: Klimaendringene er ennå ikke over.

5.4 Klimaendringenes *hvorfor*

Hvorfor blir det klimaendringer? Som enhver annen endring vil vi forvente at de kommer som følge av noe. Om den globale middeltemperaturen øker, må dette være resultat av atter andre forhold. I 5.5 vil vi se at diskusjonen som står spesielt sentralt i klimadiskursen i Dagbladet er hvordan klimaendringene skal stoppes eller begrenses. I så måte blir spørsmålet om hvorfor endringene i det hele tatt inntreffer særdeles viktig. Dette delkapitlet skal vise hvorvidt nyhetsartiklene i Dagbladet besvarer følgende spørsmål, eller forventer at leseren allerede har svaret: Hva er de fysiske årsakene til klimaendringer?

Jeg presiserer de *fysiske* årsakene for å forbeholde analysen for hvordan artiklene forutsetter oppfatninger om hvilke fysiske mekanismer som baner vei for klimaendringer. Denne analysen tar med andre ord ikke for seg årsakene til at disse mekanismene ser ut til å være på plass. De kommer jeg tilbake til i 5.5 KLIMAENDRINGENES HVEM.

Jeg åpner denne analysen med å introdusere et utdrag fra IDRETTS-NORGE VIL HA MILJØ-ARBEIDER. Artikkelen forteller at Norges idrettsforbund ønsker å ansette en klima-koordinator som skal ha ansvar for å tenke miljø og klimavennlige tiltak. I utdypingen av koordinatorens arbeidsoppgaver berører artikkelen indirekte årsakene til klimaendringene:

Hovedspørsmålet koordinatoren vil få som oppgave å stille, er hva idretten i enhver sammenheng kan gjøre i kampen mot klimaendringene.

- Under helgas konkurranser i Granåsen hadde vi en ordning der kartongkubber (for eksempel melkekartonger, journ.anm.) fungerte som betaling for offentlig transport, nevner Berg som eksempel.

(41) 10.12.07: *Idretts-Norge vil ha miljø-arbeider*

Å la kartongkubber fungere som betaling for offentlig transport, blir her trukket frem som et eksempel på hva idretten (...) kan gjøre i kampen mot klimaendringene. Vi så i 5.1.4.2 at denne «kampen» er vunnet om endringene stopper, noe som forutsetter oppfatninger av hva det er som driver klimaendringene, altså hvilke bakenforliggende forhold som må til for at endringene skal fortsette. Kartongkubber som betalingsmiddel blir gjennom (41) et tiltak i kampen, og derfor et ledd i å unngå det klimaendringene trenger for å holde seg gående.

IDRETTS-NORGE VIL HA MILJØ-ARBEIDER sier ingenting om hvorfor. Hvilken jobb kartongkubbene gjør, er underforstått, og dermed blir det også underforstått hva som fører til klimaendringer. Det blir hevdet at kartongkubber som betalingsmiddel kan ha en rolle i kampen mot klimaendringene, men uten egne oppfatninger å legge til grunn for tolkningen er det vanskelig for leseren å avgjøre om det er hold i denne påstanden.

Jeg vil komme tilbake til (41), men ikke før vi har sett andre måter å forutsette kjennskap til mekanismene bak klimaendringene på. Igjen er det nemlig stor variasjon både i *hvor mye* artiklene forutsetter, og *hvordan* de gjør det. Kartongkubbebetalingen i (41) gir kanskje visse hint om drivkreftene bak klimaendringene, men de er ikke spesielt tydelige. Aner ikke leseren noe fra før om hvordan klimaendringer forekommer, vil ikke kartongkubber som tiltak gi henne svaret. Andre vage innblikk får leseren i disse to utdragene:

Næss konstaterer at hele åtte prosent av verdens regnskoger har gått tapt de siste ti åra - til tross for at verdenssamfunnet er fullt klar over hvilke enorme skadevirkninger det medfører for dyreliv, miljø, klima og folkene som bor der.

(42) 19.6.02: *Arne Næss vil vekke oss fra likegyldigheten:
-Regnskogen trenger deg*

Klimaendring er bare en av de skadelige effektene av at oljen er blitt så sentral i vår samfunnsstruktur. Filmen «Crude Impact», som settes opp av Oslo Dokumentarkino på Parkteatret i Oslo mandag 29. jan-uar, viser hvordan maten vi spiser, klærne vi bruker og kanskje vår eksistens er blitt avhengig av et stadig økende oljeforbruk.

(43) 25.1.07: *Vi er oljemisbrukere*

I (42) skader det klimaet at regnskogen forsvinner. I (43) er klimaendring en effekt av oljeforbruk. I verken (42) eller (43) får leseren svar på hvorfor. Selv om disse artiklene er eksplisitte på at regnskog og olje påvirker klimaendringene, fremstår det som selvsagt hvordan de gjør det. I (42) blir det sågar poengtert at verdenssamfunnet er fullt klar over dette, og i det ligger det kanskje en forventning om at dette også gjelder leseren, og dermed en iboende begrunnelse for å presupponere denne informasjonen?

Mekanismene bak klimaendringene blir presentert fra en litt annen vinkel i **-KAN IKKE GJØRE DE BILLIGSTE TINGENE FØRST**. Her er det i hovedsak ikke

spesifikk handling som oljeforbruk som blir omtalt, men utslipp av klimagasser. Brødteksten forteller om klimapanelets rapport som fokuserer på nødvendige tiltak for å stoppe den globale oppvarmingen. Bildeteksten omtaler rapportens fokus på en litt annen måte:

SNART KLAR: I morgen legger IPCC frem den tredje rapporten om klimaendringer. Her fokuseres det på tiltak for å redusere klimagassene. (...)

(44) 3.5.07: *-Kan ikke gjøre de billigste tingene først*

Bildeteksten kan sies å rekontekstualisere rapporten slik den fremsto i brødteksten. Fra å være en rapport om å stoppe global oppvarming, blir samme rapport i bildeteksten en rapport om å redusere klimagasser. Artikkelen ser ikke ut til å konstruere noen motsetning mellom disse to: Også i brødteksten kobles senere rapport og reduksjon av klimagasser sammen, når Rapporten slår fast at kvotehandel ikke er tilstrekkelig for å redusere utslippene av klimagasser. Med andre ord kobler artikkelen å stoppe den globale oppvarmingen sammen med å redusere [utslippene av] klimagassene, noe som skaper en forståelse av at det er klimagassene som sørger for global oppvarming.

5.4.1 Klimagassen CO₂ og andre drivhusgasser

Men hva er klimagasser? Hvis det er disse som er skyld i klimaendringene, blir det nødvendig å vite hva de er og hva de gjør for å forstå mekanismene bak klimaendringene.

Klimagasser generelt, og karbondioksid spesielt (gjerne gjengitt ved dets kjemiske formel CO₂), blir omtalt i svært mange av artiklene i materialet, både i 2002 og 2007. Artiklene i materialet gir med andre ord CO₂ en svært sentral plass i klimadiskursen, og danner som vi skal se et bilde av denne gassen som kjernen i hele problemet. Følgelig blir gassen av interesse også for mitt prosjekt, for hvis CO₂ er pådriveren av klimaendringene, er det vel også viktig at leseren forstår hvorfor? Dette delkapitlet skal følgelig dreie seg om Dagbladets konstruksjon av CO₂ og de andre klimagassenes rolle i klimaendringene.

Jeg fortsetter der jeg slapp med **-KAN IKKE GJØRE DE BILLIGSTE TINGENE FØRST**, som la opp til at klimagasser fører til global oppvarming. Både hydrogen og CO₂ blir nevnt i artikkelen – er begge disse klimagasser? Ingen av dem

blir engang spesifikt omtalt som gasser, så her må leseren dra sine slutninger på bakgrunn av annen informasjon. Hydrogen blir presentert som en av flere rene energiformer og som miljøvennlig teknologi, noe som – gitt at leseren forstår klimaendringene som et uønsket miljøproblem – burde revaske hydrogen i denne sammenhengen. CO₂ blir derimot direkte tilknyttet begrepet «utslipp» i setningen Det er et stort økonomisk potensial for å redusere CO₂-utslipp, noe som foreslår at CO₂ er å regne blant klimagassene.

Mot slutten innfører artikkelen også begrepet drivhusgassene:

FN-rapporten konkluderer med at drivhusgassene kan reduseres med så mye som 26 milliarder tonn innen 2030. Temperaturøkningen vil da bare bli på 2–3 grader celsius på verdensbasis.

(45) 3.5.07: *-Kan ikke gjøre de billigste tingene først*

Sammenstillingen med en global temperaturøkning foreslår at drivhusgassene og klimagassene er to referenter med felles referanse. Begge viser i hvert fall tilsynelatende til de som har skylden for global oppvarming. Selv om koblingen mellom begrepene ikke er like tydelig i artikler som bare benytter én av dem, kan begrepene også i seg selv gi leseren grunn til å knytte dem til klimaendringene. Om leseren går ut fra at dette er beskrivende betegnelser for gassene, blir det nærliggende for henne å anta at en klimagass i hvert fall har noe med klimaet å gjøre. Betydningen av «drivhusgass» burde også være klar om hun kjenner til drivhuseffekten (se 5.4.1.2).

Felles for både «klimagass» og «drivhusgass» er at de som oftest blir omtalt i flertall, slik vi ser det også i (44) og (45). Flertallsformen indikerer at det er ulike gasser inne i bildet. Som vi har sett, er det i *-KAN IKKE GJØRE DE BILLIGSTE TINGENE FØRST* bare CO₂ som ser ut til å passe en beskrivelse som klima- eller drivhusgass. Dette kan bety at leseren er forventet å vite hvilke andre gasser det er snakk om, men det kan også forstås som at de andre gassene ikke er like viktige i denne sammenhengen.

Ofte gis ikke faktiske eksempler på gasser i det hele tatt når artiklene omtaler utslipp, enten betegnelsen er klimagasser, drivhusgasser eller klimautslipp. Det blir da opp til leseren å anta hvilke gasser det er snakk om. En slik tolkning vil ta utgangspunkt i leserens forståelse av klimadiskursen, hvor CO₂ som nevnt står sentralt. En annen grunn til å anta at lesere vil kunne forstå CO₂ som klimagassen med stor K, er at en del artikler ikke i særlig grad åpner

for muligheten for andre gasser. Et eksempel på dette er AKSJONISTER STOPPER REGNSKOGSHOGST, hvor CO₂-utslipp og klimagassutslipp ser ut til å være nøyaktig det samme. En av artikkelens bildetekster ser slik ut:

STRE KLIMAGASSUTSLIPP: Man regner med at 20 prosent av verdens klimagassutslipp kommer fra avskoging.

(46) 30.10.07: *Aksjonister stopper regnskogshogst*

Samtidig står følgende i brødteksten:

Store klimagassutslipp fra skog

Det antas at 20 prosent av verdens CO₂-utslipp kommer fra avskoging.

(47) 30.10.07: *Aksjonister stopper regnskogshogst*

Avskoging står ifølge artikkelen antagelig for 20 % av både klimagass- og CO₂-utslippene. Dette kan legge opp til en tolkning av at disse 20 prosentene er de samme, og at CO₂ dermed er den eneste klimagassen.

Det er mulig for leseren å nå en annen tolkning på bakgrunn av teksten, *selv* om hun forstår CO₂-utslipp som bare *en form for* klimagassutslipp. Ta for eksempel følgende to setninger:

- ▶ Bunnpris står for 20 % av salget av epler i Trondheim.
- ▶ Bunnpris står for 20 % av salget av frukt i Trondheim.

Begge disse påstandene kan være riktige, selv om vi aksepterer at det finnes annen frukt enn epler. De to påstandene i (46) og (47) kan tolkes på lignende måte. Kanskje består for eksempel klimagassutslippet fra en annen kilde enn avskoging i liten grad av CO₂, mens en tredje kilde til klimagassutslipp nesten utelukkende slipper ut CO₂. Summa summarum kan utslippskvotienten for avskoging da tilfeldigvis bli på 20 % for både det totale klimagassutslippet og det totale CO₂-utslippet.

Når jeg likevel antar at de fleste leserne ikke vil forstå artikkelen på denne måten, er det på bakgrunn av at det krever betydelig mindre tolkningsarbeid å bare anse CO₂-utslipp som ensbetydende med klimagassutslipp. I likhet med de aller fleste andre artiklene i materialet, utfordrer ikke denne artikkelen en antagelse om at CO₂-utslipp og klimagassutslipp er det samme. Tvert imot synes

antagelsen å være nærliggende også for mange andre artikler, og dermed kan denne tolkningen sies å ha støtte i Dagbladets klimadiskurs.

Dette er et eksempel på hvordan en tolkning kan trekke på leserens forståelse av klimadiskursen, og hvordan diskursen samtidig blir påvirket av denne tolkningen. Sett at leseren av AKSJONISTER STOPPER REGNSKOGSHOGST, ut fra sin forståelse av klimadiskursen, basert blant annet på tidligere avisartikler, legger til grunn en oppfatning av klimagassutslipp som CO₂-utslipp, og at denne antagelsen baner vei for en tolkning som gir mening for leseren. Dette vil da styrke oppfatningen, som igjen legitimerer dens plass i diskursen for leseren. Ved neste anledning blir så oppfatningen desto lettere å trekke på for leseren, fordi hun har brukt den med suksess tidligere (Sperber & Wilson 1995:77).

Med andre ord synes CO₂ å fremstå som den virkelige klimagassen, også i artikler hvor bare et generelt uttrykk som «klimagassene» blir nevnt, nettopp fordi CO₂ blir omtalt i så mange *andre* artikler, og da gjerne – som vi så i AKSJONISTER STOPPER REGNSKOGSHOGST – uten å i særlig grad legge opp til at leseren trenger å inkludere flere gasser. Klimagassen metan, til sammenligning, dukker i mitt materiale opp én gang i forbindelse med klimagassutslipp, og heller ikke da er karbondioksidet langt unna:

Store endringer i ekstreme temperaturer er blitt observert i løpet av de siste 50 åra. Kalde dager, kalde netter og frost er blitt sjeldnere, mens varme dager, varme netter og hetebølger forekommer oftere.

Årsakene

Det er meget sannsynlig at det er utslipp av klimagasser som har forårsaket mesteparten av den globale temperaturøkningen de siste 50 åra.

Konsentrasjonene av karbondioksid og metan er nå 30 prosent høyere enn i noen annen periode i løpet av de siste 650 000 åra. Økningen siden 1750 skyldes hovedsakelig utslipp ved bruk av fossilt brensel (kull, olje), jordbruk og endringer i arealbruk.

(48) 2.2.07: *Klimaet blir varmere og villere*

(48) gir grunn til å tro at en økt konsentrasjon av klimagasser, her karbondioksid og metan, fører med seg klimaendringer, her global temperaturøkning. Samtidig åpner (48) for at det kan finnes andre årsaker i tillegg, siden klimagassene angivelig bare skal ha forårsaket mesteparten. Hva disse andre årsakene kan være, forblir usagt¹¹, og det samme gjelder *hvorfor* mer karbondi-

¹¹For mer om dette, se 5.4.2 ØKT SOLAKTIVITET.

oksid og metan betyr høyere temperaturer, og *hvor* konsentrasjonen av gassene i så fall må ha blitt høyere.

Likevel hører det til sjeldenhetene at artiklene er såpass detaljerte om mekanismene bak klimaendringene som det (48) er. Når artikler berører drivkreftene, er det gjerne ved å gjøre CO₂-utslipp relevant for klimaendringene, og selv da må som oftest leseren selv legge til grunn oppfatninger om klimagassenes funksjon som forklarer koblingen mellom utslipp og klimaendringer. Dette punktet vil jeg i det følgende utdype gjennom en analyse av hva leseren må anta om CO₂ i seg selv for å forstå forholdet mellom utslipp og klimaendring. Innfallsvinkelen er størrelsesforhold i CO₂-utslipp, men i fokus er fortsatt hva CO₂ i bunn og grunn har med klimaendringene å gjøre.

5.4.1.1 «100 kilo CO₂ ... er det mye eller lite?»

4. desember 2007 overvar jeg et energi- og klimaseminar i regi av Trondheim Energi. Under et foredrag av Nils A. Røkke fra SINTEF rakk en middelaldrende mann blant publikum hånden i været. Det han sa da han fikk ordet, utløste en rekke samtykkende nikk fra salen:

Du snakker om kilo og tonn CO₂, men hvor mye er det, da? Det står om slikt i avisene også, men det er helt umulig å få et grep om hvor mye eller lite det faktisk er, det er jo bare *tall*. Det er lettere å se for seg hundre kilo *stål*, for eksempel, men hundre kilo CO₂ ... er det mye eller lite?

Innspillet fra den frustrerte tilhøreren er som et ekko fra fokusgruppene i studien til Ryghaug (2008), hvor informanter karakteriserte faktainformasjonen de fikk gjennom media som mangelfull.

Også en del av artiklene i mitt materiale omtaler CO₂ målt i vekt, og i den kommende analysen skal jeg vurdere hva leseren må legge til grunn om *størrelsesordener* av CO₂ i sitt møte med artiklene. Som energiseminaret antydte, kan avisens behandling på dette området være kritisk for hva leseren opplever å sitte igjen med i etterkant.

Mengde CO₂ blir behandlet på forskjellige måter i artiklene, også mellom artikler publisert innenfor en kort tidsperiode, selv samme dag. En veldig vanlig praksis er å ikke drøfte mengde i det hele tatt. Artikkelen –LØFTEBRUDD er et eksempel på dette:

I går orienterte olje- og energiminister Åslaug Haga Stortinget om at byggingen av testanlegget på Mongstad blir ett år forsinket. I tillegg viser det seg at det vil bli for dyrt å deponere CO₂ som fanges opp ved testanlegget.

Det betyr at den farlige klimagassen slippes rett ut i atmosfæren igjen.

(49) 18.12.07: -Løftebrudd

Artikkelen stadfester ikke *mengden* CO₂ som skal fanges opp ved testanlegget. Når dette ikke blir oppgitt, blir det noe leseren selv må anta noe om, for denne mengden er slett ikke fullstendig likegyldig for leserens oppfatning av artikkelens relevans. Kort forklart vil leserens forståelse av den reelle faren ved at den farlige klimagassen slippes rett ut i atmosfæren kunne variere om han oppfatter utslippet som bitte lite eller kjempestort.

Selv om CO₂ i (49) riktignok blir kalt den farlige klimagassen¹², trenger ikke leseren nødvendigvis gå med på at CO₂ i seg selv uansett er farlig, for eksempel ved enhver mengde. Det er også opp til leseren å vurdere hvem gassen er farlig for, og på hvilken måte. I alle disse meningsforhandlingene spiller leserens eksisterende oppfatninger om gassen inn, og utfallene vil kunne variere deretter.

En leser som ikke har flere antagelser om CO₂ enn at hun vil forstå den farlige klimagassen som et uttrykk for CO₂, får ikke grunnlag av teksten til å tro noe annet enn at CO₂ kategorisk er farlig.

La oss sammenligne med en leser som til grunn for sin tolkning legger flere antagelser om CO₂, som at CO₂ finnes naturlig i atmosfæren, at plantenes fotosyntese avhenger av det, at kroppen hennes puster det ut, og at CO₂ i slike små mengder er ufarlige for mennesker. Aktualiserer leseren disse antagelsene om CO₂ i møte med (49), vil hun kunne ha en oppfatning av at gassen ikke er å regne som farlig i *alle* kontekster. For å kunne holde fast ved forventningen om at artikkelen er utformet på den mest relevante måten når den her velger å omtale gassen som farlig, kan tolkningen derfor gå i retning av at det må være være snakk om betydelige mengder av gassen.

Det blir da videre et spørsmål om hvor store «betydelige mengder» er, og ikke minst; betydelige i hvilken forbindelse?

¹²Ingen andre gasser enn CO₂ blir nevnt, så å tolke formuleringen som en referanse til CO₂ vil nok være mest relevant her.

Samme dag som Dagbladet publiserte –LØFTEBRUDD, kom også artikkelen VIL SLIPPE UT CO₂ FRA MONGSTAD om det samme testanlegget. Her ser vi derimot at den samme mengden karbondioksid *blir* tallfestet:

Det blir for dyrt å deponere CO₂ som fanges ved testanlegget på Mongstad. Avtalen som ble inngått for drøyt et år siden må derfor skrinlegges allerede nå, og klimagassen som fanges vil bli sluppet ut. (...)

I avtalen, og i Miljøverndepartementets utslippstillatelse for det kommende gasskraftverket, heter det at et testanlegg som skal fange 100.000 tonn CO₂ i året, skal være i drift samtidig som gasskraftverket/kraftvarmeverket starter opp i 2010.

Nå viser det seg at testanlegget ikke vil være ferdig før i 2011.

(50) 18.12.07: *Vil slippe ut CO₂ fra Mongstad*

Selv om det i (50) *blir* oppgitt hvor mye CO₂ det gjelder, vil ikke dette si leseren noe mer om hun ikke har noe å måle dette opp mot. VIL SLIPPE UT CO₂ FRA MONGSTAD tilbyr verken noen andre tall å sammenligne med, eller en redegjørelse for konsekvensen av at klimagassen som fanges vil bli sluppet ut. For å forstå (50) som optimalt relevant, må leseren derfor selv bidra med en antagelse om hvor mye 100 000 tonn av gassen utgjør, i form av hvor mye denne mengden tilsvarer, og hvilke konsekvenser et utslipp i den størrelsesordenen har. Om leseren legger til grunn at vanlig bruk av personbil betyr årlige CO₂-utslipp på ett kilogram, ett tonn eller en million tonn, vil dette selvsagt ha implikasjoner for hvor mye hun tolker de nevnte 100 000 tonn som.

Enten artiklene oppgir den aktuelle mengden CO₂ eller ikke, ser vi at leseren blir forventet å ha en forståelse av slike størrelser, enn så lenge sammenligningsgrunnlag ikke blir gitt. Artikler som opplyser om mengde CO₂ uten å kontrastere dette mot noe, forutsetter dermed at leseren allerede har et slikt grunnlag, og allerede besitter antagelser om konsekvensene av CO₂-utslipp og derfor om drivkreftene bak klimaendringene. Uten antagelser av denne typen vil ikke leseren kunne dra slutninger som baner vei for noen relevante konklusjoner, og da blir heller ikke artiklene optimalt relevante for leseren.

Til sist kommer den typen artikler som tallfester mengde CO₂, og kommer med sammenligningsgrunnlag. Disse opptrer parallelt med de to foregående typene, og det er kanskje en forventning om at leseren også har lest og husker slike artikler som gjør at denne informasjonen er presupponert andre steder. I utdraget nedenfor, hentet fra artikkelen ADVARER JENS MOT FEIGE KLIMAKUTT:

–HOLD SKOGEN UNNA, blir omtalen av tre millioner tonn CO₂ avrundet med to sammenligninger for å hjelpe leseren å forstå hvor mye det er snakk om:

Trær som vokser tar opp mer av klimagassen CO₂ enn de slipper ut, og hvert år binder veksten i skogen mellom 25 og 30 millioner tonn CO₂. Regjeringen vil i den kommende klimameldingen trolig bruke 3 millioner tonn CO₂ av denne skogsveksten i regnskapet over klimatiltak på hjemmebane. Det betyr at regjeringen kan la skogen gjøre jobben, i stedet for å innføre tiltak for å kutte utslipp tilsvarende 3 millioner tonn CO₂ fra andre kilder. Tre millioner tonn er det samme som utslippene fra 1,5 millioner privatbiler i løpet av et år, eller årlig utslipp fra to store gasskraftverk.

(51) 21.6.07: *Advarer Jens mot feige klimakutt:
–Hold skogen unna*

I (51), til forskjell fra både (49) og (50), blir leseren gitt en forklaring på hvor mye en gitt mengde CO₂ tilsvarer i utslipp på andre arenaer; her trafikk og strømproduksjon. Leserens blir dermed ikke på samme måte forventet å forstå tallfestede CO₂-utslipp. Tvert imot, om leseren på forhånd har overensstemmende antagelser om hvor mye 3 millioner tonn CO₂ er, vil ikke den siste setningen i (51) by henne på noe nytt. Artikkelen gir henne mer å lese, uten å gi henne mer tilbake for det enn eventuelt en grunn til å styrke antagelsene hun allerede har.

For at en artikkel skal bli optimalt relevant for en leser, må den som vi husker fra 4.2.1 klare balansegangen mellom å ta for mye for gitt til at leseren får noe relevant ut av den, og å by på for mye allerede kjent informasjon, noe som gjør teksten unødvendig lang og tunglest. I samsvar med dette kan vi si at ADVARER JENS MOT FEIGE KLIMAKUTT: –HOLD SKOGEN UNNA sikter seg inn på lesere uten antagelser av hva mengde av CO₂ vil si, mens eksempelvis VIL SLIPPE UT CO₂ FRA MONGSTAD forutsetter at leserne *har* det.

Mens det altså kan være vesensforskjeller mellom artikler publisert omtrent samtidig, ser det ikke i mitt materiale ut til at forskjellen er desto større mellom artikler fra 2002 og 2007. Når CO₂ opptrer i artiklene fra 2002, er det gjerne uten å drøfte mengde, da det gjerne angår hvorvidt gasskraftverk skal få tillatelse til å slippe ut gassen eller ikke. I én artikkel nevnes imidlertid CO₂ ved vekt, og akkurat som i VIL SLIPPE UT CO₂ FRA MONGSTAD fem år senere blir utslippet fra et gasskraftverk tallfestet uten noen videre forklaring:

– Min personlige favoritt er planene om en «energistasjon»

i Grenland. Det høres jo ut som en liten og totalt ufarlig transformatorstasjon, men det var jo snakk om et gasskraftverk som skulle slippe ut en million tonn CO₂ i året, sier gasskraftmotstander Lars Haltbrekken.

(52) 7.1.02: *Gasskraftverk ble «energianlegg»*

Om ikke mengden CO₂ i (52) blir målt direkte opp mot noe annet, setter Lars Haltbrekkens utsagn gasskraftverkets utslipp på en million tonn opp mot en liten og totalt ufarlig transformatorstasjon. Slik kan en million tonn karbondioksid bli å forstå som farlig. Hvem det er farlig *for*, i hvilken *grad* og på hvilken *måte*, er imidlertid i likhet med 2007-artiklene nevnt ovenfor noe leseren selv må dra en slutning om.

5.4.1.2 Drivhuseffekten

Det alle de omtalte artiklene i 5.4.1.1 har til felles, enten de oppgir bestemte mengder CO₂ eller ikke, og enten de i så fall oppgir sammenligningsgrunnlag eller ikke, er nettopp presupposisjonen om hva som gjør CO₂ farlig. Selv når CO₂ spesifikt får skylden for klimaendringene, som i (48) på side 94, unnlater avisen å forklare *hvordan* noen bestemte molekyler er i stand til å forårsake global temperaturøkning.

Presupposisjonen om det konkrete arbeidet CO₂ og de andre klimagassene gjør, følger også sammen med alle de artiklene som ikke nevner klimagassene i det hele tatt. Når for eksempel Barack Obama i (17) på side 69 lover å styrke kampen mot klimaendringene, uten at artikkelen sier noe mer om disse endringene, ligger det, som vist tidligere, til grunn en forutsetning om at vi kan stoppe endringene. Slik hviler artikkelen på antagelser om hva som holder liv i dem, og dermed på de mange antagelsene om klimagassutslipp som vi har sett er fremtredende i klimadiskursen. Disse antagelsene baserer seg igjen på antagelser om klimagassenes faktiske funksjon i atmosfæren, noe som *aldri kommer til uttrykk* i materialet.

Vi så i kapitlene om både klimaendringenes hva (5.1), hvor (5.2) og når (5.3), at det varierte kraftig om den enkelte artikkel var eksplisitt eller forutsatte oppfatninger om de aspektene ved klimaendringene som de respektive kapitlene tok opp. Det fantes alltid enkelte artikler som oppga det andre tok for gitt. Dette mønsteret gjentar seg ikke for «klimaendringenes hvorfor». En leser som er ute etter å komme til bunns i hva som er den fysiske årsaken til at klimaendringer

forekommer, vil ikke komme nærmere et svar enn at det har med klimagasser å gjøre, og da især CO₂.

Den faktiske informasjonen som «mangler», er en redegjørelse for *drivhuseffekten*. Begrepet blir brukt i tre artikler i materialet, én fra 2002 og to fra 2007, men blir ikke forklart. Likedan grunngir aldri artiklene hvorfor drivhusgass skulle være en passende betegnelse. De få artiklene som omtaler drivhuseffekten, synes å legge opp til en forståelse av effekten som nok en betegnelse på klimaendringene selv, som når (19) på side 71 omtaler den som et problem å rette opp. En slik forståelse skiller seg kraftig fra sammenfatningen til Mathismoen (2007:30f), som skiller mellom *naturlig* og *økt* (eller *menneskeskapt*) drivhuseffekt:

Drivhusgassene slipper altså igjennom mesteparten av energien som kommer fra solen, men bremser tilbakestrålingen fra jorden. Dette er drivhuseffekten – planetens evne til å holde på varmen den mottar. Solstråler slipper inn, luft og jord varmes opp, og atmosfæren, eller «glasstaket i drivhuset» (klimagassene), hindrer at all varmen forsvinner.

Uten denne naturlige drivhuseffekten ville jordkloden hverken ha vært grønn eller blå, den ville ha vært en gold og død planet. Idag er gjennomsnittstemperaturen på kloden ca 14 varmegrader – uten den naturlige drivhuseffekten ville den ha vært omtrent 18 minusgrader, som på månen. (...)

I klimadebatten brukes ofte begrepet «klimagasser» i stedet for «drivhusgasser». Men de to ordene betyr det samme. Årsaken til at klimagass-begrepet er iferd med å bli innarbeidet, er nok at det bærer i seg hele det dramatiske hendelsesforløpet – når mengden med drivhusgasser i atmosfæren øker, øker drivhuseffekten, det blir varmere og vi får klimaendringer.

Kanskje har Mathismoen rett i at klimagassbegrepet er ment å bære i seg hele hendelsesforløpet, ettersom hele forløpet ikke er representert i materialet. Flere artikler opplyser om at mengden drivhusgasser i atmosfæren øker eller har økt (skjønt dette presupponeres ofte gjennom at utslipp av gassene må «ned», «kuttet» eller «reduseres»), og enda flere opplyser om oppvarming og klimaendring. Imidlertid hopper samtlige 127 artikler over dette ene leddet; at økt konsentrasjon av drivhusgasser fører til økt drivhuseffekt og altså begrenset tilbakestråling fra jorden, og at det er *dette* som gjør CO₂ og kollegene til katalysatorer for klimaendring.

Jeg har i løpet av 5.4 vist hvordan artiklene på ulike nivåer forutsetter noe om mekanismene bak klimaendringene. Jeg vender nå som avtalt tilbake til utdraget som også introduserte kapitlet, nemlig saken om klima-koordinatoren og kartongkubbene:

Hovedspørsmålet koordinatoren vil få som oppgave å stille, er hva idretten i enhver sammenheng kan gjøre i kampen mot klimaendringene.

– Under helgas konkurranser i Granåsen hadde vi en ordning der kartongkubber (for eksempel melkekartonger, journ.anm.) fungerte som betaling for offentlig transport, nevner Berg som eksempel.

(41) 10.12.07: *Idretts-Norge vil ha miljø-arbeider*

På bakgrunn av diskusjonen i dette delkapitlet, skal jeg nå gi et eksempel på spesifikt hva (41) kan sies å forutsette. Under finner du en liste over oppfatninger leseren *kan* legge til grunn for å finne et relevant møtepunkt for kartongkubber og klimaendringer. Et viktig poeng er at alle disse antagelsene er i overensstemmelse med artikkelen for øvrig.

- ▶ klimaendringer er et resultat av økt drivhuseffekt
- ▶ drivhuseffekten øker hvis konsentrasjonen av drivhusgasser øker
- ▶ denne konsentrasjonen øker ved utslipp av drivhusgasser
- ▶ dette utslippet kommer bl.a. som følge av bruk av fossilt brennstoff
- ▶ denne bruken blir lavere ved gjenbruk av ressurser
- ▶ når kartongkubber blir brukt som betaling for offentlig transport, blir ikke denne kartongen kastet av den reisende
- ▶ arrangøren i Granåsen kommer til å sørge for resirkulering av innleverte kartongkubber
- ▶ ▶ arrangøren i Granåsen gjør noe i kampen mot klimaendringer

Det kan være verdt å merke seg at fra punktene i denne ikke uttømmende listen¹³, er ikke en eneste representert i (41). Alle disse punktene er derfor premisser som leseren kan anta at artikkelen legger til grunn.

Min liste over premisser er selvsagt ikke den eneste tenkelige. Man kan fint se for seg andre punkter danne en bro mellom kartongkubber og klimaendringer. For eksempel kan jeg hevde at det er sedler og mynter som på et eller annet vis fører til klimaendringer, og ved å isteden bruke kartongkubber som betalingsmiddel kan endringene unngås. Likedan kan leseren legge til grunn at det er offentlig transport som er synderen, og at gjennom å kreve kartongkubber fremfor penger vil slik transport bli så tungvinn at folk heller vil benytte andre former for transport, og derved bidra til å begrense klimaendringene.

¹³Listen kunne for eksempel vært utvidet ved å inkludere antagelser vi har vært gjennom i tidligere analyser, som hva klimaendringene er, osv.

Fordi (41) er så tvetydig og åpen for tolkning, vil den gi mening om leseren forsøker å forstå den på alle disse måtene. Slike tenkte premisser er imidlertid ikke tuftet på klimadiskursen, i motsetning til antagelsene i listen jeg presenterte. Alle punktene der er enten hentet fra materialet, eller er i overensstemmelse med klimadiskursen slik den fremstår av materialet. Fordi (41) tross alt knytter seg til klimadiskursen, gjennom å referere til klimaendringene og snakke om muligheter for å gjøre noe med dem, noe som er typisk for artiklene i materialet (jf. 5.5), vil leseren kunne forvente at informasjonen som artikkelen tar for gitt allerede er til stede i diskursen. Sedler har der ingen sentral rolle som pådriver for klimaendringer. Det har derimot utslipp av drivhusgasser. Premisser som kan ta leseren fra kartongkubber til klimaendring via drivhusgasser, kan derfor se ut til å bygge en sterkere bro, og følgelig bane vei for en mer relevant og sannsynlig tolkning for leseren.

Selv om det er et intervjuobjekt (og ikke avisen selv) som foreslår en kobling mellom kartongkubber og klimaendringer, unnlater avisen å utdype eller forklare denne koblingen, eller presentere motstridende syn. Dermed er artikkelen like fullt med på å legitimere den delen av klimadiskursen som leseren må trekke på for å skape mening av koblingen. Mangelen på forklaring er med på å understreke dette, fordi det presenterer koblingen som selvsagt og ikke-kontroversiell.

Gjennom journalistens anmerkning for eksempel melkekartonger får leseren hjelp til å forstå utsagnet i (41), men dette er en forklaring på begrepet kartongkubber, og ikke tilknytningen de har til kampen mot klimaendringene. Journalistens presisering gjør at det fremstår som en tilstrekkelig forklaring på denne tilknytningen at kartongkubber kan bety melkekartonger. At det er i *denne* enden av premissrekken leseren blir forventet å trenge forklaring, er kanskje ytterligere et tegn på hvor selvsagt leserens kjennskap til mekanismene bak klimaendringene er.

5.4.2 Økt solaktivitet

Vi husker fra artikkelen KLIMAET BLIR VARMERE OG VILLERE, representert ved (48), at utslipp av klimagasser ble sagt å bare ha forårsaket *mesteparten* av den globale temperaturøkningen. Dermed *kan* det finnes andre faktorer, på tross av at få artikler åpner for dette. Et konkret eksempel kommer i bare én artikkel, nemlig SOLA TRUER SATELLITTENE.

Dette er den eneste artikkelen i materialet som omtaler en naturlig oppvarming

som har lite å gjøre med klimagassutslipp. Artikkelen er et intervju med Paal Brekke ved Norsk Romsenter, og omhandler i hovedsak at solen er på vei inn i en ny syklus som fører til økt aktivitet, med de konsekvensene det har:

Når solas aktivitet øker, vil jorda treffes av en økt mengde ultrafiolett lys og flere røntgenstråler. Stormer av partikler og store skyer av gass vil også treffe jorda og atmosfæren.

Sårbarhet

- Atmosfæren vil bli varmet opp, det vil bli skapt mer turbulens der, og dette kan påvirke signalene fra jorda som styrer satellittene. Dermed kan en satellitt bli helt slått ut, eller snu seg, faktisk endre stilling i rommet, sier Brekke.

(53) 26.12.07: *Sola truer satellittene*

Brekke slår med sikkerhet fast at atmosfæren på Jorden blir varmere når solens aktivitet øker. Vi har sett tidligere hvordan det blir presentert som selvsagt at en oppvarming av atmosfæren vil lede til klimaendringer. I (53) kan vi lese at en slik oppvarming kan skyldes solen, og selv om utdraget fokuserer på konsekvenser for satellitter, kan artikkelen legge opp til en forståelse av solen som ansvarlig også for klimaendringene. En slik tolkning vil finne støtte i at koblingen mellom økt solaktivitet og klimaendringer blir gjort eksplisitt til slutt i artikkelen:

- Ved å studere sola kan vi også lære mer om hva økningen av temperaturen på jorda egentlig skyldes. I klimadebatten er det viktig å vite hvor mye av økningen som er menneskeskapt og hvor mye som skyldes den naturlige oppvarmingen, sier Brekke.

(54) 26.12.07: *Sola truer satellittene*

Brekkes utsagn skisserer en todeling i årsakene til klimaendringene, hvor skylden blir fordelt mellom mellom menneskene på den ene siden, og solen på den andre. Som jeg går nærmere inn på i 5.5.1.1, har den menneskeskapte temperaturøkningen utelukkende å gjøre med de mye omtalte klimagassutslippene. I resten av materialet har disse utslippene vært enerådende i å få skylden for klimaendringene. SOLA TRUER SATELLITTENE bryter med denne forståelsen.

Om leseren skulle ta i betraktning en naturlig oppvarming grunnet solen i tolkningen av andre artikler, kan dette rokke ved relevansen til disse artiklene,

ettersom disse typisk baserer seg på at oppvarmingen kommer som følge av utslipp av drivhusgasser. Hvis økt solaktivitet uansett gir oss klimaendringer, vil for eksempel å betale 100 kroner ekstra for flybilletten likevel ikke kunne redde klimaet¹⁴. Det blir ikke mulig å bekjempe klimatrusslene¹⁵, og det blir poenngløst å skulle styrke en kamp mot klimaendringene¹⁶ når denne kampen er tapt i utgangspunktet. Blir det uansett klimaendringer, kan likevel ikke disse unngås, stikk i strid med underliggende oppfatninger i artiklene¹⁷.

Mens det altså gjerne er underforstått at det er én bestemt grunn til klimaendringene, og at klimagasser da er den hemmelige ingrediensen, forteller SOLA TRUER SATELLITTENE en annen historie. Antagelsen om solens rolle i klimaendringene, slik den kommer til uttrykk i (53) og (54), er jevnt over ikke i overensstemmelse med de andre artiklene i materialet. Artiklene i Dagbladet ser oftere ut til å åpne for at «klimaendringenes hvorfor» har med drivhusgasser å gjøre. Oppfatninger om årsaker knyttet til andre himmellegemer snarere enn bare gassutslipp her hjemme, vil møte betydelig motstand i mange artikler, som eksemplene i forrige avsnitt viste.

Dette forteller oss to ting om klimadiskursen i Dagbladet. For det første favoriserer artiklene en oppfatning av klimagasser som opphavet for klimaendringene. For det andre ser vi at det likevel kan være rom i diskursen for solens rolle, slik denne blir nevnt eksplisitt i SOLA TRUER SATELLITTENE og slik den kan leses inn i KLIMAET BLIR VARMERE OG VILLERE (se (48) på side 94). Oppfatningen av solens rolle blir dermed legitimert i noen ytterst få artikler, og er i overensstemmelse med flere. Eksempelvis tar ikke KREVENDE KUNST (se (38) på side 86) på noe plan opp *hvorfor* det blir klimaendringer, og leseren kan derfor anta at solen er noe av årsaken, uten at noe strider imot en slik tolkning.

Likevel ligger solens rolle åpenbart *ikke* til grunn for mange artikler, som for eksempel de som snakker om å stanse klimaendringene ved å begrense klimagassutslipp. Selv i den ene artikkelen som faktisk spesifikt nevner solen, blir ikke solens rolle tatt for gitt. Som vi ser av (53) og (54) bruker artikkelen isteden plass på å forklare dette eksplisitt, noe som understreker at dette er forventet å kunne være nytt for leseren.

Når det gjelder mekanismene bak klimaendringene, er det altså aldri *solen* som tas for gitt. Når så mange av artiklene tvert om motarbeider en tolkning som

¹⁴Jf. EN HUNDRELAPP FOR LYNTOG (17.8.07).

¹⁵Jf. BLE INSPIRERT AV GORE i (26).

¹⁶Jf. OBAMA ERKLÆRER SEG SOM PRESIDENTKANDIDAT i (17).

¹⁷Jf. SMÅ KLIMAENDRINGER KAN TRUE TORSKEN i (20).

inkluderer solen, og ingen direkte forutsetter antagelser om solens rolle, er det ganske tydelig at leseren ikke blir forventet å legge slike antagelser til grunn. Alt dette tyder på at uavhengig av om vi forstår solaktiviteten som viktig for klimaendringene eller ikke, er ikke solen innarbeidet i klimadiskursen slik den trer frem i Dagbladet. Solen blir rett og slett ikke *gjort viktig* i artiklene.

5.5 Klimaendringenes *hvem*

Vi har nå kommet frem til siste analysedel, og dermed siste spørreord. I denne delen skal jeg ta for meg *hvem* som er aktørene i Dagbladets klimadiskurs. Siden materialet avslører at det er flere vidt forskjellige posisjoner å innta overfor klimaendringene, har det vært nødvendig for meg å sortere disse på et overordnet nivå, og dele de ulike posisjonene inn i egne analyser.

Her drar jeg veksler på Christian Fossens (2007) fremstilling av den typiske nyhetssaken: I det han kaller *den dramaturgiske trekanten* er det tre gjennomgående posisjoner: skurk, offer og helt. Fossens trekant synes å passe godt overens med mitt materiale. I denne kulturelle fortellingen, som leseren kjenner fra å ha lest et utall andre artikler som følger samme «dramaturgiske trekant», finnes som oftest noe som er et problem for noen. Disse aktørene kaller Fossen ofre. Noen må ha forårsaket problemet, og det er disse som utgjør skurkene i historien. Gjerne er også noen i en posisjon til å hjelpe ofrene, og disse blir nyhetshistoriens helter. Fossen presiserer at de tre posisjonene i trekanten ikke nødvendigvis trenger å tilskrives mennesker. I en sak om en pasient, kan like gjerne sykdommen selv være skurken, og likedan behandlingsformen bli heltene.

I mine analyser har jeg satt klimaendringene som selve kjerneproblemet. Dermed er «ofrene» de som klimaendringene går utover, «skurkene» er de som er skyld i endringene, mens «heltene» er de som forsøker å gjøre noe med situasjonen.

Dette kommer på tross av at mange av artiklene har et annet fokus. Eksempelvis trekker ØKER AVGIFTENE PÅ Å FLY på en forbrukerorientert diskurs (jf. 4.4) hvor problemet er økte flybensinavgifter. Sett gjennom slike briller, er det regjeringen som har fremmet forslaget som blir å anse som skurken. Forbrukeren, altså leseren, blir potensielt offer for høyere billettpriser, men heldigvis kommer flyselskapene flyvende inn og tar heltemodig alle de økte utgiftene på sin egen kappe.

Fordi *mitt* fokus er artiklens kobling til klimadiskursen, vil min innfallsvinkel likevel hovedsakelig være klimaendringene. I så måte snur posisjonene i nevnte artikkel: Hvis kjerneproblemet er klimaendringer, er det nettopp flyselskapene og deres kunder som blir skurkene, ettersom de bidrar til problemet. Isteden fremstår nå regjeringen som helten, i sitt forsøk på å redusere flytrafikken.

Hvilket fokus artiklene selv innbyr til, blir relevant i diskusjonen om hvordan artiklene kan være med på å påvirke leserens helhetlige oppfatning av klimaendringene. I første rekke skal jeg imidlertid fokusere på hvordan problemet *klimaendringene* trer frem i artiklene. Hvem blir plassert hvor i Fossens trekant, og hva gjør dem til skurker, ofre og helter? Hvilke av disse posisjonene er tilgjengelige for leseren?

5.5.1 Skurkene

Denne delen skal ta for seg hvilke oppfatninger som ligger til grunn i artiklene angående hvem som står bak klimaendringene, og følgelig er «skurkene» i klimadiskursen. Her er det i grove trekk nok å henvise til 5.4 KLIMAENDRINGENES HVORFOR, hvor vi så at klimaendringene tilnærmet alltid blir kreditert utslipp av drivhusgasser. Siden dette igjen er en følge av menneskelig aktivitet, bærer dette med seg en oppfatning av mennesket som den store skurken.

Jeg vil i det følgende understreke dette poenget gjennom å vise hvordan nyhetsartiklene i mitt materiale posisjonerer klimaekspertene og klimaforskere, og videre hvordan disse i en artikkel blir kontrastert opp mot den avvikende kategorien klimaskeptikerne. Denne analysen er ment å gi deg nok et innblikk i hvordan artiklene bygger opp under og anvender antagelsen om at klimaendringene skyldes menneskelig påvirkning.

5.5.1.1 Forskerne og ekspertene versus skeptikerne

Klimaforskere og klimaeksperter opptrer fra tid til annen i artiklene fra 2007. Kilder som får disse merkelappene fremstår som pålitelige og troverdige, for eksempel ved at deres syn ikke blir imøtegått av andre kilder.

Et tydelig eksempel på en slik ensidig presentasjon finner vi i nettartikkelen DETTE SKJER MED KLIMAET. Denne artikkelen skisserer innholdet i en fersk

delrapport fra FNs klimapanel, men ikke gjennom utsagn fra panelets medlemmer eller engang direkte sitater fra den såkalte klimarapporten. I stedet blir leseren møtt med blant annet en punktliste over værforandringer han kan forvente i fremtiden, som vist i utdraget under:

- Snø- og isdekket vil reduseres ytterligere i følge alle scenarier. Arktis vil være isfri om sommeren ved slutten av det 21. århundre i følge noen av scenariene. Siden slutten av det 19. århundre har det vært utstrakt nedsmelting av isbreer i mange fjellområder, og utbredelsen av sjøis har minket betydelig.
- Den gjennomsnittlige globale temperaturøkningen i det 21. århundre vil ligge mellom 1,0 og 6,3 grader Celsius.

(55) 2.2.07: *Dette skjer med klimaet*

Denne informasjonen om kommende værforhold blir ikke attribuert til klimapanelet annet enn ved at artikkelen innledningsvis sier at FNs klimapanel (IPCC) legger nå fram sin klimarapport. Selv om det kan være uklart om artikkelen for øvrig er parafrasering fra panelets rapport eller ikke, blir heller aldri alternative kilder oppgitt. I den forstand leseren forstår punktene som påstander som ikke er løsrevet fra artikkelens innledning, er den klart mest relevante tolkningen derfor at påstandene i artikkelen tilhører klimapanelet.

I avisartikler blir informasjon, især når den er kontroversiell, gjerne tilskrevet kilder gjennom for eksempel sitater. På den måten blir det kildene, og ikke avisen, som må stå inne for faktisiteten i påstandene som fremmes. **DETTE SKJER MED KLIMAET** skiller seg fra dette ved at artikkelen som nevnt ikke tydeliggjør at påstandene tilhører FNs klimapanel. Samtidig byr artikkelen på sikre prekontekstualiseringer, som når artikkelen gjennom ordet *vil i* (55) slår fast at snø- og isdekket kommer til å bli redusert. Unntatt når klimapanelets fremtidsutsikter blir kalt *scenarier* eller noe som «bare» er svært sannsynlig, blir panelets påstander behandlet som tilnærmet ubestridelige.

Artikkeloverskriften er i seg selv en måte å behandle innholdet som fakta, i det at den fastslår, løsrevet fra enhver kilde, at «dette» faktisk skjer med klimaet. En slik behandling av klimapanelets rapport tillegger denne særdeles stor vekt, i større grad enn andre mulige overskrifter som for eksempel **DETTE KAN SKJE MED KLIMAET** eller **FNS KLIMAPANEL: –DETTE SKJER MED KLIMAET**.

Posisjoneringen av denne artikkelens påstander som rene fakta blir også gjort gjennom en intertekstuell kobling. Nettartikkelen **SLIK PÅVIRKES NORGE** byr

leseren på en liste over andre artikler om klimaendringene publisert samme dag, og her er DETTE SKJER MED KLIMAET oppført. Alle de tre oppføringene har inngangsord som kontekstualiserer artikkeloverskriftene. Hyperlinken som leder leseren fra SLIK PÅVIRKES NORGE til DETTE SKJER MED KLIMAET har inngangsordet Fakta:

SVARTE LESERNE: «Blir det levelig i Norge i 2060?»
 FAKTA: Dette skjer med klimaet
 BJØRNØY: – Det haster med tiltak

(56) 2.2.07: *Slik påvirkes Norge*

Slike lister over potensielt relevante artikler foreslår at den gjeldende artikkelen kan leses i sammenheng med disse. Slik blir DETTE SKJER MED KLIMAET på sett og vis foreslått som en klargjørende samling av fakta som leseren kan konferere med for å forstå SLIK PÅVIRKES NORGE bedre.

Som vi har sett, behandler Dagbladet også innad i DETTE SKJER MED KLIMAET klimapanelets konklusjoner som fakta. Samlet fremstiller dette FNs klimapanel som særdeles troverdig. Antagelsen om klimapanelets suverene posisjon blir ytterligere befestet i artikkelens avrunding:

2500 klimaforskere er enige i at det er svært sannsynlig at klimaendringene er menneskeskapt. Det er altså ikke lenger noen tvil.

(57) 2.2.07: *Dette skjer med klimaet*

For en leser som allerede vet at klimarapporten hadde om lag 2 500 bidragsytere, vil det være nærliggende å tolke klimaforskere i (57) som FNs klimapanel. Øvrige lesere vil kanskje forstå teksten som at dette er forskere som sier seg enige med klimapanelet, men ikke er en del av det. For hvorvidt klimaendringene fremstår som selvsagt menneskeskapt, utgjør ikke dette noen stor forskjell: Det dreier seg like fullt om klimaforskere som hevder at menneskeskapt klimaendring er en alvorlig trussel. Når deres enighet er i stand til å feie all tvil av banen, slik (57) fastslår, er dette et tydelig uttrykk for (i alle fall disse) klimaforskernes pålitelighet og troverdighet.

Hvordan forholder så klimaforskerne seg til klimaekspertene? Som vi skal se, er ikke disse motsatser, en person kan gjerne tilhøre begge kategorier. Om vi går til artikkelen VILLE BETALE FORSKERE FOR Å SVEKKE KLIMARAPPORTEN, publisert samme dag som ovennevnte DETTE SKJER MED KLIMAET, ser vi at de

2 500 som står bak klimarapporten der blir omtalt ikke som klimaforskere, slik vi så i (57), men som klimaeksperter:

FNs klimarapport er skrevet av nær 2500 klimaeksperter og er anerkjent som den hittil mest fullstendige rapporten om jordens klimatilstand. Rapporten kommer til å ligge til grunn for internasjonale forhandlinger og utslippsmål i årene framover.

(58) 2.2.07: *Ville betale forskere for å svekke klimarapporten*

Klimaeksperterne er fremtredende stemmer i klimadiskursen grunnet deres innsikt i temaet, noe man kan si legitimerer å kalle dem eksperter. Omtalen som ekspert er igjen en grunn til å høre på hva vedkommende har å si. Hvem som kommer til orde som «eksperter» gir med andre ord tegn om hvilke uttalelser leseren blir forventet å tillegge særlig vekt. I ekspertenes uttalelser ligger det da en særlig sterk forventning om sannhetsgehalt, og dermed kan utsagnene til personer som omtales som eksperter si en hel del om hvilke sannheter leseren er antatt å vite.

Med det i mente er det et interessant funn at *hver eneste gang* merkelappene klimaforsker eller klimaekspert blir brukt i mitt materiale, er det om personer som hevder at klimaendringene både er reelle og (i hvert fall hovedsakelig) forvoldt av mennesker. Hvis du er ekspert på klima, er du med andre ord en som anser klimaendringene som menneskeskapte. De som måtte mene noe annet kan isteden bli omtalt som klimaskeptiske, som her:

(...) oljeselskapet støtter flere klimaskeptiske organisasjoner som avviser eller er skeptiske til at klimaendringene er menneskeskapte.

(59) 2.2.07: *Ville betale forskere for å svekke klimarapporten*

Denne artikkelens ingress lyder ExxonMobil-finansierte AEI tilbød penger for klimaskeptiske artikler. **Klimaskeptiske artikler blir to avsnitt senere utdypet som artikler som la vekt på usikkerhetsmomentene i klimarapporten. Å være klimaskeptisk synes dermed å innebære å være skeptisk (eller avvisende) til konklusjonene og spådommene i klimarapporten.**

I lys av at nyhetsartikkelen konstruerer denne rapporten som særdeles pålitelig, som vi ser av (58), kan det å være klimaskeptisk fremstå som useriøst.

Likevel er det ikke hvem som helst AEI ønsker skal skrive disse klimaskeptiske artiklene, for Brevene med pengetilbud ble sendt til forskere både i Storbritannia og i USA. Disse menneskene blir imidlertid ikke omtalt som klimaforskere, men med det mer rommelige begrepet forskere. Likevel må en forsker fortsatt kunne sies å konnotere en viss vitenskapelig tyngde og redelighet.

Leserens forståelse av disse klimaskeptiske forskerne kan bli påvirket av hennes antagelser om hvorvidt det er vitenskapelig redelig å ta imot penger for å komme med forhåndsbestemte konklusjoner. I tillegg kan leseren legge til grunn at man normalt ikke trenger å tilby folk penger for noe de likevel kommer til å gjøre. Hvis disse forskerne uansett har tenkt å svekke klimarapporten, hvorfor skulle man da gi dem penger for det? Og hvis de uten godtgjørelser ikke kommer til å gjøre det, hvor godt oppfyller slike forskere vitenskapelige objektivitetskriterier?

Artikkelen konstruerer dermed ikke en klimaskeptisk posisjon som tilgjengelig og samtidig legitim. Ingen faktiske klimaskeptiske *forskere* eller eksperter kommer til orde eller blir engang omtalt som sådan i artikkelen. Det nærmeste vi kommer er den *tidligere* forskeren Tad Murty, som blir introdusert i artikkelens siste avsnitt:

Mandag vil en annen ExxonMobil-finansiert organisasjon lansere en rapport som skal så tvil om FN-rapporten. Blant forfatterne er Tad Murty, en tidligere forsker som mener at menneskelig aktivitet ikke har noe å si for global oppvarming.

(60) 2.2.07: *Ville betale forskere for å svekke klimarapporten*

Klimaforskerne slipper imidlertid til. Begrepet blir i denne artikkelen brukt om forskere som åpenlyst gir sin støtte til det klimapanelet¹⁸ fremmer, og nettopp ikke AEI:

Klimaforskere som The Guardian har snakket med beskrev framstøtet fra AEI som et forsøk på å spre tvil om de de mener er overveldende vitenskapelige bevis for en unaturlig overoppheting av jordkloden.

- Det er et desperat forsøk fra en organisasjon som ønsker å villedde forskere for å oppnå sine egne politisk mål, sier

¹⁸Som vi så i (58), blir ikke FNs klimapanel omtalt som klimaforskere i denne artikkelen, men som klimaeksperter.

David Viner i klimaforskningsavdelingen ved det britiske universitetet University of East Anglia.

(61) 2.2.07: *Ville betale forskere for å svekke klimarapporten*

I (61) blir riktignok klimaforskernes påstander fremsatt som bare meninger. I det ligger en åpning for at klimarapporten ikke med nødvendighet er overveldende vitenskapelige bevis for en menneskeskapt oppvarming. Artikkelen sett under ett konstruerer likevel ikke klimaskeptikere som jevnbyrdige med klimaforskere. Den jevne fremstillingen i artikkelen, kanskje tydeligst understreket med (58), er at klimapanel, -forskere og -eksperter er pålitelige kilder som ønsker å fremme vitenskapelige bevis. Mens klimaforskerne støtter seg til den hittil mest fullstendige rapporten om jordens klimatilstand, blir skeptikerne posisjonert som en gruppe i stand til å ta imot betaling for å *ikke* gjøre det, og som dermed – i David Viners ikke imøtegåtte ord i (61) – lar seg villede.

At i tillegg organisasjonen som ønsker å villede forskere blir omtalt som desperat, støtter bare opp under artikkelen for øvrig: Det naturlige for en forsker eller en ekspert på klima er ikke å tvile på FN's klimapanels uttalelser om menneskeskapt klimaendring.

Hva kan så Dagbladets skille mellom forskere og skeptikere si om hvordan leseren blir posisjonert i forhold til klimaendringene?

Som ligger i både relevansprinsippet (4.2.1) og diskusjonen om avisartikler (3.1), vil en avis søke å være relevant for flest mulig av sine lesere. En artikkels konstruksjon av virkeligheten bør derfor ideelt sett bli oppfattet av leseren som ikke-kontroversiell, med andre ord være i overensstemmelse med og bygge på noen av leserens forutgående oppfatninger av verden. Om leseren for eksempel ikke er villig til å akseptere at klimaendringene engang er et reelt fenomen, vil striden om endringenes opphav, slik den blir beskrevet i artikkelen, oppleves som irrelevant. Fordi enhver artikkel bærer med seg en forventning om relevans for leseren, posisjonerer artikkelen leseren som en som allerede anerkjenner eksistensen til globale klimaendringer.

Når det gjelder skillet mellom forskere og skeptikere, sier også dette noe om leserens forståelse av klimaendringene. Den entydige konstruksjonen av klimaforskere og klimaeksperter i mitt materiale er som sagt at disse er pålitelige mennesker som hevder at klimaendringene langt på vei er menneskenes skyld. For at leserne skal kunne akseptere hierarkiet mellom forskere/eksperter og

skeptikere, slik det fremstår i VILLE BETALE FORSKERE FOR Å SVEKKE KLIMARAPPORTEN, må også menneskenes skyld i klimaendringene være noe leserne er tilbøyelige til å si seg enige i. Som vi så i 5.4, utfordrer ingen artikler i materialet en slik oppfatning. Enten leseren forstår solen som delaktig eller ikke, levner artiklene ingen tvil om at hovedskurken i klimadiskursen er menneskene.

5.5.1.2 Hvem skurkene er

Menneskeheten er ingen ensartet masse, så selv om Dagbladet tilskriver menneskene skylden for klimaendringene, kan det være fortsatt spørsmål om hvilke mennesker dette gjelder. Er alle mennesker overalt like delaktige? Er noen fri-tatt fra all skyld?

Igjen er det ulike praksiser i artiklene. Særlig i de artiklene som sier generelt lite om klimaendringene, blir det gjerne tatt fullstendig for gitt hvem som står bak dem. Eksempelvis ligger denne presupposisjonen innbakt når slike artikler presupponerer hvilke mekanismer som styrer klimaet (jf. 5.4). Enten det er Barack Obama eller idrettsforbundet som vil «gjøre noe i kampen mot klimaendringene» (jf. hhv. (17) og (41)), sier ikke dette noe om hvem som opprinnelig står bak endringene.

Men artiklene kan også si noe om hva slags praksis som forvolder klimaendringer, uten at det blir tydelig hvem som utfører disse praksisene. Et eksempel er når artiklene plasserer skylden ikke på mennesker i seg selv, men indirekte gjennom innretningene og handlingene deres. Dette kan vi se i artikkelen NEI TIL GASS – JA TIL VANN OG VIND, som bygger på en undersøkelse av befolkningens holdninger til forskjellige kraftkilder:

Collett peker på at Gallups måling viser at folk flest har stor kompetanse i kraftspørsmål. Selv om klimaforurensende gasskraftverk vil være den billigste måten å løse kraftkrisen på, ønsker flertallet å satse på dyrere alternativer, som vannkraft, vindkraft og CO₂-frie gasskraftverk.

(62) 15.4.02: *NEI til gass – JA til vann og vind*

De gasskraftverkene som ikke er CO₂-frie, blir her sagt å være klimaforurensende. Dette er i overensstemmelse med antagelsen om CO₂ som kimen til klimaendringer, og vi forstår dermed slike gasskraftverk som bidragsyttere til endringene. Når artikkelen ikke sier noe spesifikt om verken hvor kraftverkene

eventuelt står, hvem som eier dem eller hvem som bruker dem, blir avgjørelsen i skyldsspørsmålet lagt til leseren.

(62) presupponerer også en «kraftkrise», som ikke blir forklart ellers i artikkelen. Det blir da opp til leseren å anta at denne kraftkrisen gjelder nordmenn, slik det blir opp til henne å anta at det er holdningene til den *norske* befolkningen som undersøkelsen søker å beskrive. Dermed er det kanskje også det norske strømforbruket klimaforurensende gasskraft er et alternativ for?

Artikkelen gir ingen tydelige svar på om slike gasskraftverk engang eksisterer, noe den tydeliggjør om andre alternativ, som når det står om å bygge ut nye vannkraftverk eller bygge flere vindmøller. Hvorvidt leseren forstår seg selv som forbruker av «klimaforurensende» strøm, avhenger derfor av de oppfatningene leseren allerede besitter om utbredelse av gasskraftverk og hvordan strømmettet fungerer.

(62) antyder likevel at nordmannen, og derfor leseren, i det minste kan ha en rolle i klimagassutslippene, hvor indirekte denne rollen enn måtte være. Dette er en antagelse som aldri møter motbør i materialet. Selv om materialet huser mange artikler som aldri spesifikt legger skylden på nordmannen, men kanskje tvert imot bare nevner klimaendringene i utenrikspolitisk kontekst¹⁹, vil en leser som er fast bestemt på at også hun har sin del av skylden aldri få problemer i meningsskapingsprosessen av å legge denne antagelsen til grunn. Dette følger av at ingen artikler heller renvasker nordmannen.

Men er nordmannen bedre eller verre enn andre? Denne fordelingen er ikke lett å få tak på, noe som ofte skyldes formuleringer uten aktivt subjekt, samt tvetydig bruk av pronomener som *vi*. –MÅ LEGGE PRESS PÅ MYNDIGHETENE er et skoleeksempel på dette. Artikkelen er enda en i rekken som tar utgangspunkt i en rapport fra FNs klimapanel:

(...) Ifølge rapporten er det sannsynlig at dersom CO2-nivået i atmosfæren dobles vil den globale temperaturen øke med tre grader celsius. Til nå har vi økt CO2-nivået med 40 prosent, sier [direktør Pål] Prestrud [i Cicero Senter for klimaforskning].

FN-rapportens resultater gjør det klart at mulighetene for å nå målet om å unngå en global temperaturøkning på mer enn to grader vil være avhengig av når og hvor store de globale utslippsreduksjonene blir.

¹⁹Igjen kan den amerikanske presidentkandidaten Barack Obamas utsagn om å styrke kampen mot klimaendringene fungere som eksempel.

Dagens utslippsnivå viser oss at vi må reducere de totale utslippene betydelig for å unngå at temperaturene øker mer enn to-tre grader. En global oppvarming på tre grader vil få fatale konsekvenser for millioner av mennesker.

(63) 2.2.07: *-Må legge press på myndighetene*

Innledningsvis i (63) blir temperaturøkning forklart med økt CO₂-nivå i atmosfæren, men den passive verbformen *dobles skjuler* hvem eller hva som står bak denne økningen. I den påfølgende setningen blir det klart at det er *det vi* som gjør. Derfor er det også *vi* som har ansvaret for å redusere de totale utslippene, for å forhindre fatale konsekvenser for millioner av mennesker.

Men hvem er *vi*? Om referenten «*vi*» skal peke til en størrelse nevnt tidligere i teksten, er det mange å velge i, deriblant FNs klimapanel, Cicero Senter for klimaforskning, regjeringen og EU. I utdraget over bruker både kilden (Pål Prestrud) og Dagbladet selv pronomenet «*vi*». Gitt at disse peker til samme størrelse, må denne kunne romme både Pål Prestrud og Dagbladet. Da faller alle de nevnte utenfor. Isteden kan kanskje «*vi*» tenkes å peke tilbake til poengteringen i starten av artikkelen av at rapporten levner ingen tvil om at endringene i klimaet er menneskeskapte. Kanskje er det da «*menneskene*» som er «*vi*», men i så fall er leseren like langt, for hvilke mennesker er så dette?

Avsnittet som følger (63), nevner Norge spesifikt:

World Wildlife Fund (WWF) mener Norge må kutte i klimautslippene med 3,5 prosent i året for å nå et mål om 30 prosents reduksjon innen 2020.

(64) 2.2.07: *-Må legge press på myndighetene*

Når Norge angivelig er i en posisjon til å kunne kutte i klimautslippene, kan det tenkes at dette dreier seg om Norges utslipp. Samtidig har vi sett andre steder, som for eksempel i TRE MILLIARDER HVERT ÅR TIL REGNSKOGEN (se (13) på side 66), at Norge er i stand til å redusere utslipp av klimagasser helt andre steder. Anvender leseren dette som tolkningsbakgrunn, trenger det ikke være gitt for henne at utslippene i (63) egentlig foregår hos *oss* i Norge. Fortsatt kan en tolkning av Norge som medskyldig i klimaendringene være mest nærliggende. Dette følger av at norske myndigheter reduksjon av andres utslipp

blir presentert i (13) som å ta sin del av klimaansvaret. Dette presupponerer at Norge (i det minste landets myndigheter) *har* en del av «klimaansvaret», som leseren kan forstå som at Norge har bidratt til klimaendringene.

TRE MILLIARDER HVERT ÅR TIL REGNSKOGEN holder fokuset på politisk nivå. Når Norge har et ansvar for klimaendringene, betyr ikke dette hver og en innbygger, men styresmaktene i form av norske myndigheter. Selv om vi alle kanskje har skylden, ligger likevel ansvaret hos politikerne. Dette er et syn som er fremtredende også i debatten om hva Norge kan gjøre i «kampen mot klimaendringene», som jeg kommer tilbake til i 5.5.3.

Den jevne Dagbladet-leser slipper likevel ikke helt unna når avisen navngir skurkene i nyhetshistorien om klimaendringene. Blant artiklene i materialet er det også mange eksempler på at mannen i gata har bidratt til problemet:

Hver nordmann slipper nemlig ut 11 tonn CO₂ i året. Siri Kalvig slipper ut rundt 15 tonn, og da har hun ikke tatt med alle flyreisene.

(65) 25.4.07: *Vær-Siri blir Klima-Siri:
I går startet hun med kaffebesøk hos Jens*

Forutsatt at leseren plasserer CO₂ blant drivkreftene bak klimaendringer (jf. 5.4), bærer (65) med seg at hver nordmann, leseren inkludert, bidrar kontinuerlig til endringene. Avhengig av hennes forståelse av CO₂-størrelser (jf. 5.4.1.1), kan (65) også hjelpe henne til å forstå hvor mye hun bidrar.

Foruten flyreiser kommer ikke (65) med eksempler på handlinger som fører til CO₂-utslipp. Ellers i artikkelen kommer det imidlertid noen hint:

Selv har [Kalvig] lagt BMW-en ut for salg, kjøpt elbil og solgt familiens to motorsykler. Men den firehjulsdrivne SUV-en beholdes.

- Den skal bare brukes et par turer opp til hytta, bedyret hun.

(66) 25.4.07: *Vær-Siri blir Klima-Siri:
I går startet hun med kaffebesøk hos Jens*

(66) kan i prinsippet forstås som en redegjørelse for store hendelser i Siri Kalvigs privatøkonomi. Leseren vil trolig forstå utdraget som mer enn bare det. I artikkelen for øvrig snakker Kalvig om at alle må legge om livet, og hun

blir sagt å skulle klimafrelse Norge. Når så (66) plutselig dukker opp innimellom alt dette, vil leseren ifølge relevante teorier gå ut fra at også disse to avsnittene er ment relevante for saken. Utdraget gir også visse hint om dette. Poengteringen av hva hun selv har gjort, kan peke mot hva hun ønsker at andre skal gjøre i arbeidet med å legge om livet. Denne tolkningen kan styrkes av at Kalvig åpenbart må legitimere sitt valg om å beholde SUV-en sin, og at hun da lover på tro og ære at hun skal bruke den lite.

En slik tolkning baner vei for visse forståelser av hva som gjør Hver nordmann til en skurk. Hvis Siri Kalvig er berettiget til å klimafrelse Norge til å redusere utslippene, får vi anta at de grepene hun har gjort i eget liv gjenspeiler dette. Når Kalvig så kvitter seg med BMW-en og familiens to motorsykler, og kanskje burde ha solgt også SUV-en, kan dette tyde på bruk av slike farkoster (sammen med fly) bidrar til nordmannens CO₂-utslipp og følgelig til klimaendringer.

Denne fremstillingen kjenner vi fra VI VIL IKKE FLY MINDRE, omtalt under 5.2.1. Der blir mindre bilkjøring og færre flyreiser, sammen med redusert strømforbruk, posisjonert som tiltak for å bedre klimaet. Dette posisjonerer indirekte bilkjøring, flyreiser og strømforbruk som tilsvarende problematisk for klimaet. Dermed posisjonerer artikkelen nordmenn som skurker, fordi vi kjører for mye, flyr for mye, og bruker for mye strøm.

I hvilken grad leseren opplever at posisjoneringsen også gjelder henne, vil avhenge av hvordan hun selv anser sin aktivitet på disse områdene. Har hun for eksempel en sterk oppfatning av at hun bruker langt mindre strøm enn gjennomsnittet i Norge, vil ikke en kritikk av strømforbruk «ramme» henne like hardt. Da blir leserens rolle klarere i BILFEST OG MILJØSHOW, hvor avisen henvender seg direkte til leseren angående hennes neste bilkjøp. Vil leseren, som Siri Kalvig, velge bort BMW-en?

(...) Det er ikke lenger kult å være en stor forurensner i en stor bil.

Og for deg og meg følger en ekstragevinst med på denne miljøbølgen – lavere forbruk og utslipp betyr også priskutt og lavere kostnader.

Vinn, vinn både for lufta, helsa, og lommeboka. (...)

Det som er viktig for deg og ditt neste bilkjøp er imidlertid enkelt: Lavest mulig forbruk og lavest mulig utslipp er det du skal ha fokus på – det er avgjørende både for ditt miljøbidrag og din totale biløkonomi.

(67) 11.9.07: *Bilfest og miljøshow*

Skurkene, ifølge BILFEST OG MILJØSHOW, blir de som kjører stor, forurensende bil, noe avisen kan informere om at ikke lenger er kult. Samtidig synes ikke leseren å være blant disse. Avisen slår kategorisk fast hva som er viktig for leseren: det er selvsagt at hun ønsker en bil med lavest mulig utslipp. Dette reflekterer Siri Kalvigs utskifting av egen bilpark i (66). I den grad leseren er en skurk på dette området i dag, ønsker hun altså ikke å være det, og hun kommer til ta affære neste gang hun handler bil.

Ettersom ikke alle nordmenn kjører like mye bil, tar like mye fly eller bruker like mye strøm, er det naturlig å anta at bidragene til klimaendringer innad i det norske folket varierer. Her er få artikler like spesifikke som *-DISTRIKTSPOLITIKKEN ER MILJØFIENDTLIG*, som har ingressen Folk på bygda har langt større klimautslipp enn folk i byen. Dette forklarer artikkelen slik:

- Det er åpenbart at desentralisert bosettingsmønster betyr lengre arbeidsreiser og mer energi til oppvarming av boligen, noe som bidrar til større utslipp av drivhusgasser, framholder [BI-professor Rune] Sørensen.

Ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) er klimautslippene per innbygger langt høyere i distriktene enn i byene.

I kommuner med over 50.000 innbyggere var utslippene i 2004 på 3,5 tonn per innbygger, mens i mindre kommuner var tallet 12,3 tonn. I Oslo var utslippene bare 2,5 tonn per innbygger.

(68) 29.6.07: *-Distriktpolitikken er miljøfiendtlig*

Selv om artikkelen ikke spesifiserer hvilke drivhusgasser det er snakk om, eller over hvor lang periode utslippet gjelder, er sammenligningsgrunnlaget likevel klart for den leseren som forstår gassene som katalysatorer for klimaendring. Her får leseren vite at om hun bor i grisgrendt strøk, bidrar hun statistisk sett mer til klimaendringene enn om hun bor i en storby.

Samtidig som bygdefolket blir posisjonert som «klimaendringenes skurker», blir Oslo nærmest renvasket. Deres utslipp er en skarve femdel av utslippet til folk i mindre kommuner, noe som kanskje legitimerer å omtale osloensernes utslipp som bare 2,5 tonn.

Denne legitimiteten avhenger i høyeste grad av konteksten for ytringen, i den forstand at det er av stor betydning hvem avisen sammenligner med. Når 2,5

tonn drivhusgasser fremstår som lite eller ubetydelig, kan det være fordi konteksten her er større utslipp. Om vi antar at tallene i (68) er beregninger av *årlige* utslipp²⁰, blir vi i stand til å sammenligne med andre steder utenfor Norges grenser. En sammenstilling med Bangladesh, hvor hver innbygger har et årlig gjennomsnittlig utslipp på 0,25 tonn²¹, får osloenserens utslipp til å fremstå annerledes. Fremfor å være fem ganger lavere enn utslippet til utkantnordmannen, er utslippet da ti ganger høyere enn bangladesherens. I en slik sammenheng hadde det ikke virket riktig å omtale 2,5 tonn som «bare». Isteden hadde en leser fra hovedstaden blitt posisjonert som en skurk i langt større grad enn hun blir i (68), for akkurat samme utslippsmengde.

For å dra sammenligningen enda lengre, kan vi tenke oss en nyhetssak om oppklarte mordsaker: En mann tilstår atten mord. En annen mann innrømmer også å ha myrdet en person. Selv om atten er langt flere enn én, ville nok ingen norske aviser ha omtalt den andre mannens handling som «bare ett mord». En slik formulering er utenkelig fordi mord er så sosialt uakseptert at det aldri vil fremstå som en bagatell for oss, selv ikke målt opp mot noe mye verre. (68) antyder at saken er en annen for klimagassutslipp. På tross av de konsekvensene leseren kan legge til grunn at utslipp av 2,5 tonn klimagasser bidrar til (5.1), finnes det sammenhenger hvor det er legitimt å omtale disse utslippene som små.

Hvis leseren aksepterer det som miljøfiendtlig å slippe ut klimagasser, er det kanskje betryggende lesning for henne at 2,5 tonn er *bare* 2,5 tonn, selv om hun skulle vite at noen slipper ut bare tidelen av dette. Legger hun til grunn utslipp i Bangladesh eller lignende land, trenger ikke det å gjøre artikkelens bruk av «bare» vanskelig å håndtere. Isteden kan dette understreke at selv 2,5 tonn er en neglisjerbar mengde.

Vi har nå sett at Norge, både på politisk nivå og individuelt ned til nordmannen og leseren, er å anta som skyldig i klimaendringene i en eller annen grad. Hvem er så våre medskyldige, og hvem er verst? Som nevnt tidligere er dette ofte vanskelig å bedømme ut fra artiklene grunnet ubestemmelige *vi* og åpne kategorier som menneskeskapt. I –GORE PÅVIRKER USAS NESTE PRESIDENT blir Norge likevel satt opp mot andre land:

[Utenriksminister Jonas Gahr Støre] påpeker betydningen av at Norge iverksetter tiltak for å få ned utslippene

²⁰ (68) henviser til Statistisk sentralbyrå, som omtaler utslipp for hele kalenderår. Se f.eks. <http://www.ssb.no/klimagassr/arkiv/art-2006-03-07-01.html>.

²¹ Tall fra FN-sambandet, jf. <http://www.globalis.no/Statistikk/Klima-og-miljoe/CO2-utslipp-per-innb>

samtidig som han understreker hvor veldig viktig det er å få med seg de store utslippsnasjonene som USA og Kina.

(69) 9.12.07: *-Gore påvirker USAs neste president*

Selv om forskjellen mellom landene ikke blir tallfestet, gjør dette utdraget det klart at Norge ikke er noen «stor utslippsnasjon» internasjonalt. Ettersom det står de store og ikke de andre store, faller Norge utenfor denne kategorien. Det er ikke dermed sagt at Norges utslipp er ubetydelige, men i internasjonal målestokk er de heller ikke store.

Samlet ser skylden ut til å hovedsakelig være fordelt mellom «oss», handlinger vedrørende transport og energiforbruk (av og til attribuert «oss»), og i mindre grad USA og Kina. Som oftest sier ikke artiklene hvem som står bak klimagassutslippene, og derfor er det ofte utydelig både hvem skurkene er, og hvordan hierarkiet mellom dem ser ut. Med unntak av artiklene om bevaring av tropisk regnskog, hvor skurkene er de brasilianske og indonesiske bøndene som hugger og brenner skogen, fremtrer likevel et skille når artiklene angir skurker. Jevnt over er det vestlige industriland og innbyggernes bruk av transport og energi som får skylden.

Når bøndene i Brasil og Indonesia blir posisjonert som skurker, ser de dessuten til å bli det av nødvendighet: De må rydde ny jord for å ha noe å leve av. Der ser «vi» ut til å ha større handlingsrom. I den grad vi er skurker, har vi langt på vei valgt det selv. Ifølge Dagbladet er det er ikke det at vi ikke *kan* fly mindre. Det er det at vi ikke *vil*.

Spesielt sentralt for denne oppgaven når det gjelder skurkene i nyhetshistorien om klimaendringene, er om leseren er å finne blant skurkene, og om dette i så fall fremstår som selvsagt. Som dette delkapitlet har vist, tegner artiklene i Dagbladet på ingen måte et «oss og dem»-forhold mellom leseren og skurkene. Når skylden for utslippene, og derfor klimaendringene, blir attribuert «oss», er dette en kategori som inkluderer leseren i et skurkefellesskap.

Samtidig fremstår ikke dette som nytt for leseren. Ingen av artiklene har som nyhetspoeng at leseren er en «klimaversting». At også hun står for utslipp blir å betrakte som kjent stoff, i det at fokuset i de fleste artiklene er å reduksjon av utslippe, ikke *at* utslipp eksisterer. Derfor avslører ingen artikler at «dine flyturer fører til klimaendringer». Dette impliserer avisen at leseren kjenner til fra før, og da vil ikke artikler som presenterer dette som en nyhet være særlig salgbare. Isteden får leseren servert saker som VI VIL IKKE FLY MINDRE, som

tar utgangspunkt i at deler av våre handlinger – dine og mine – er uheldige for klimaet.

5.5.2 Ofrene

Analysen av «skurkene» i klimadiskursen i Dagbladet var på sett og vis en forlengelse av analysen av årsakene til klimaendringer. På samme måte kan analysen av endringenes «ofre» sies å være en videreføring av 5.2 KLIMAENDRINGENES HVOR. I utgangspunktet synes det naturlig å anta at de som er mest utsatt for klimaendringer er de som bor i de mest utsatte områdene.

Samtidig vil den kommende analysen kunne fungere som utdypende bidrag til analysen i 5.1.4 om hvordan artiklene konstruerer klimaendringene som et problem. Nyanseringen består her i hvorvidt et globalt problem faktisk er å forstå som et problem *for leseren*. Kanskje tilnærmer vi oss et problem ulikt ut fra om vi er ofre for det eller bare har forårsaket det. I den forbindelse er det av interesse å undersøke om dette globale problemet har noen lokal forankring for leseren. Går klimaendringene faktisk utover henne?

I 5.2 viste jeg hvordan artiklene ofte forutsatte informasjon om hvor klimaendringene slår til. Vi husker at selv om enkeltartikler spesifiserer Norge som utsatt, plasserer artiklene i mitt materiale heller endringene i geografisk fjerne steder som Afrika og Asia. Aller oftest omtaler likevel artiklene klimaendringene bare på et generelt nivå, og i likhet med å presupponere hva de er og når de kommer, gir artiklene derfor sjelden tydelige pekepinner på *hvor* endringene er.

Dermed blir det stort sett opp til leseren å anta hvem klimaendringene går utover. Blant annet vil en slik antagelse basere seg på leserens oppfatninger av nettopp endringenes «hvor». Beboere i områder hvor klimaendringene slår til er naturlige å anse som «ofrene» i denne historien. Men er det så enkelt? Blir alle som bor på utsatte steder nødvendigvis rammet like mye? Hva er det egentlig som gjør ofrene til ofre? I det følgende skal jeg se på hvilke svar artiklene i Dagbladet legger opp til.

Jeg vil innlede denne analysen med et utdrag jeg anvendte i 5.2. Her får avisleseren tegn på hvor klimaendringene virkelig vil slå til:

Enkelte regioner vil trolig bli spesielt hardt rammet av klimaendringene. Disse er Arktis, Afrika, mindre øyer og megadeltaer i Asia og Afrika, skriver NTB.

(33) 10.12.07: -Vi er inne i ellevte time

Flere av artiklene som kommer med eksempler på steder hvor det blir klimaendringer, slik (33) gjør, sier ikke noe om hvordan endringene faktisk gir seg utslag for de som bor der. Med andre ord presiserer ikke disse artiklene hva som faktisk ligger i å bli rammet. Dette er heller ikke gitt av (33) alene. I denne artikkelen har likevel leseren fått indikasjoner på dette, når leder Rajendra Pachauri i FNs klimapanel tidligere i artikkelen forklarer sammenhengen mellom klimaendringer og konflikter:

Dr. Pachauri tror klimaendringene vil føre til færre vannressurser, mer underernæring på sørlige breddegrader og til dårligere helsetilstand for millioner av mennesker.

I sitt nobelforedrag trakk Pachauri også opp sammenligninger mellom fred og klimaendringer.

- Fred kan defineres som sikkerhet, og sikker tilgang til ressurser som er nødvendige for å kunne leve. Hvis denne tilgangen bryter sammen, vil også freden kunne bryte sammen, sa Pachauri.

Slike nødvendige ressurser er tilgang til rent vann, nok mat, stabile helseforhold, fungerende økosystemer og trygghet for bosetninger. Migrasjoner og forflytning av folkemasser er også en særlig viktig kilde til mulige konflikter.

(70) 10.12.07: -Vi er inne i ellevte time

Klimaendringenes konsekvenser, slik Pachauri presenterer dem her, er ikke stedfestet i annet enn at underernæringen bare ser ut til å gjelde på sørlige breddegrader. Når leseren senere i teksten møter (33), er det nærliggende for henne å anta at menneskene i de omtalte regionene (Afrika og Asia) blir spesielt hardt rammet i form av konsekvenser som de Pachauri nevner i (70). Dette utelukker ikke at også andre regioner kan oppleve de samme konsekvensene, men kanskje færre av dem eller i mindre grad.

En leser som tolker (70) dit hen at det er nettopp klimaendringene som kan sørge for at tilgangen til ressurser bryter sammen, vil forstå artikkelen som at endringene frarøver sine ofre sikker tilgang til ressurser som er nødvendige for å kunne leve, men at enkelte regioner, som Afrika og deler av Asia, kommer verre ut enn andre. Mangel på nødvendige ressurser kan drive folkemasser til vandring, noe som ifølge artikkelen kan by på atter negative konsekvenser som konflikter.

Kontrasten kan knapt bli større til hvordan klimaendringene slår ut for nordmannen i SLIK PÅVIRKES NORGE. Denne artikkelen ble sentral i 5.2 KLIMAENDRINGENES HVOR fordi den er så tydelig på at også Norge råker ut for klimaendringer. Den klare forskjellen fra –VI ER INNE I ELLEVTE TIME sitert over, ligger i nettopp hvilke konsekvenser de respektive innbyggerne har i vente. Fremfor underernæring og utrygghet, presenterer artikkelens bildetekster nordmenns fremtid blant annet slik:

HISTORIE: I framtida må du høyt til fjells for å gå på ski. Fredag formiddag la FN fram sin ferske klimarapport, og den er dyster lesning for vinterglade nordmenn.

LANDBRUK: Flere, større og andre typer avlinger.

MINDRE SNØ: Ola Nordmann må lete lenge etter skiføre og mulighet til å lage engler i snøen i framtida.

SKOGBRUK: Det blir mer skog.

(71) 2.2.07: *Slik påvirkes Norge*

Artikkelen presiserer riktignok aldri at nordmenn fortsatt vil ha tilgang til rent vann, nok mat, stabile helseforhold osv. (jf. (70)), eller at vi på disse områdene komme bedre ut av klimaendringene enn andre. Hadde likevel mangel på mat og vann blitt tilfelle i Norge, ville avisen antageligvis ikke valgt å fokusere på mulighet til å lage engler i snøen og andre mindre viktige problemer. Eksempelvis er det vanskelig å tenke seg en tilsvarende etiopisk avisartikkel hvor en av konsekvensene som blir trukket frem er hvor strabasiøst det blir for etiopieren å utøve sine fritidsaktiviteter. Det er rett og slett ikke der de reelle bekymringene ligger.

Relevansprinsippet sier som nevnt (jf. 4.2.1) at en ytring bærer med seg en antagelse om egen optimal relevans, og dette innebærer blant annet at den gir mest mulig tilbake til leseren for minst mulig tolkningsarbeid. Om Norge blir lammet av vann- og matmangel er dette åpenbart informasjon som vil gjøre noe med leseren i større grad enn informasjon om at hun i fremtiden kan slite med å lage engler i snøen. Når så artikkelen trekker frem konsekvenser som snømangel, vil leseren, for å kunne holde på antagelsen om artikkelens optimale relevans, kunne anta at disse konsekvensene er de mest dramatiske konsekvensene Norge vil komme ut for. Dette vil gjelde selv om hun er klar over mer alvorlige konsekvenser klimaendringer kan ha andre steder.

I redelighetens navn bør jeg nevne at SLIK PÅVIRKES NORGE også trekker frem mer alvorlige konsekvenser enn mangel på snø. Som vi så i (29) på side 79, omtaler den for eksempel økt havnivå i norske farvann, og det står blant annet å

lese at Den globale temperaturøkningen går hardt utover de norske isbreene. Likevel danner ikke artikkelen i seg selv et bilde av særlig kritiske fremtidsutsikter, for det står ikke spesifikt hva problemet med høyere vannstand og mindre og færre isbreer er. Likedan, når det ganske oppsiktsvekkende står at Sørlandet blir for varmt, blir det ikke sagt noe om hvem eller hva det blir for varmt for. Hadde Sørlandet blitt direkte ulevelig, hadde nok også dette vært en for stor sak til å skyve en slik påstand langt bak i en artikkel, sågar direkte etter en passasje om at nye deler av kysten kan bli attraktive hytteområder. Igjen vil relevante teorier altså forvente at leseren ikke forstår Sørlandet som tapt for alltid, selv om avisen kategorisk slår fast at det blir for varmt i landsdelen.

I likhet med utsiktene for landbruk og skogbruk i (71), er attraktive hytteområder ytterligere tegn på at klimaendringene ikke er kritiske for nordmannen. Snarere posisjonerer artikkelen klimaendringene også som fordelaktige. Heller enn sult og folkevandring, blir leseren presentert for *positive* bieffekter av klimaendring. I listen over norske næringer og hvordan endring i klima påvirker dem, er fordelingen mellom hva som er bra og dårlig for Norge ganske jevn. Dette ser vi for eksempel i fremstillingen av nordområdenes fremtid:

Nordområdene: Ismeltingen kan gjøre nordøstpassasjen åpen for skipstrafikk. Det vil spare handelsflåten for 6000 kilometers avstand sammenliknet med dagens transportrute. Flere skip vil derfor trafikkere kysten. Kombinert med mer ekstremvær skjerpes derfor behovet for beredskap. Når iskanten flyttes nordover, vil tilgangen på enorme olje- og gassfelt åpne for nye konflikter om eiendomsretten til ressursene.

(72) 2.2.07: *Slik påvirkes Norge*

På den ene siden har vi altså betydelig kortere transportruter og tilgang til nye store olje- og gassressurser, på den andre siden er sjansen for ulykker på havet større, og det kan bli konflikter om nevnte ressurser.

Vi husker fra –VI ER INNE I ELLEVTE TIME at lederen i FNs klimapanel advarte mot konflikter som følge av ressursmangel. I SLIK PÅVIRKES NORGE later ikke dette til å være et problem for Norge. Tvert om ser våre konflikter ut til å omhandle hvem som har retten til atter nye ressurser som blir tilgjengelige.

Fremtidsutsiktene i SLIK PÅVIRKES NORGE utgjør i liten grad noen reell fare for enkeltpersonen. Likevel finnes det noen få eksempler også på dette, som når artikkelen slår fast at Mer vind og nedbør gjør at de som har bygd

på utsatte høyder og ved vannet, kan få store problemer. Det er likevel uklart hvor alvorlige slike «store» problemer er.

I –KLIMAENDRINGER KAN GJØRE BYGÅRDER TIL RASFELLER, publisert drøye tre uker tidligere, tyder en beslektet fremstilling på at klimaendringene også kan kreve norske liv:

Kvande er professor i murkonstruksjoner, og leder prosjektet Klima 2000, der det er utarbeidet nye anvisninger for at bygg skal tåle mer i møtet med et tøffere klima.

- I Oslo er det ganske mange bygg som er i en slik alder at man skal være ekstra varsom, sier Kvande til Aftenposten.

Han opplyser at mer vind fører til at takstein løsner lettere, mer nedbør gjør at byggmaterialer svekkes, og hyppige endringer mellom frost og plussgrader gjør at murkonstruksjoner lettere sprenses løs og ramler ned.

(...)

Han mener gårdeiere må ta vedlikeholdsarbeidet alvorlig, og at klimaendringene gjør at de må være ekstra påpasselige.

- Har du en eldre bygård som begynner å se dårlig ut bør du ikke la det skure. Se at det ikke har oppstått sprekker i gesimsen, eller at takrennene er lekk. Det å følge med er byggeierers ansvar, og det er ekstra viktig at det følges nøye med på bygårder med mange etasjer, der konsekvensene av en ulykke kan være fatale, sier Kvande.

(73) 9.1.07: -Klimaendringer kan gjøre bygårder til rasfeller

Her blir klimaendringene igjen posisjonert som et problem, ikke som fordelaktige. Denne gangen er ofrene heller ikke folk i fjerne land, det er nordmenn som må ta støytten, kanskje til og med leseren selv, om hun bor i et gammelt murbygg. I mitt materiale er det som nevnt oftest ikke redegjort for hvem klimaendringene går utover. Kanskje spiller da en artikkel som denne en desto større rolle, fordi den er en av få innblikk i faktiske konsekvenser for faktiske mennesker som leseren har tilgang til gjennom Dagbladet.

Når artiklene posisjonerer leseren som et offer, er det likevel ikke nødvendigvis klimaendringene som sådan hun er offer for. I innledningen til 5.5 nevnte jeg artikkelen ØKER AVGIFTENE PÅ Å FLY, hvor kjernen i saken ikke var klimaendringene, men regjeringens forslag til statsbudsjett, eller mer spesifikt: økte avgifter på flydrivstoff. Med dette som selve problemet, ble ikke «skurken» å forstå som de som bidrar til klimaendringer, men regjeringen som vil påføre forbrukerne (altså leserne) dyrere flybilletter. Den velkjente historien om regjeringen

som truer med avgifter som går utover privatpersonen, trer også frem i PISK OG GULRØTTER FOR MILJØET, publisert samme dag om samme sak:

Merkes på lommeboka

I et forsøk på å redusere utslippene i flytrafikken økes CO₂-avgiften på flydrivstoff med 10 øre per liter, som skal tilsvare 255 kroner per tonn CO₂. Ifølge Widerøe, som kaller avgiften særnorsk, vil dette innebære dyrere flyreiser fra passasjerene. De største flyselskapene har foreløpig ikke regnet på konsekvensene av statsbudsjettet.

(74) 5.10.07: *Pisk og gulrøtter for miljøet*

Regjeringens forsøk på å redusere utslippene i flytrafikken, som underforstått er regjeringens forsøk på å gjøre noe med klimaendringene, blir her posisjonert som det virkelige problemet. Leseren er fortsatt å forstå som et offer, men som et offer ikke primært for klimaendringer, men for dyrere flyreiser.

En slik fremstilling legger opp til en forståelse av leserens privatøkonomi som viktigere enn hvordan selve klimaendringene vil gå utover leseren. Artikler hvor tiltakene for å begrense klimaendringene blir posisjonert som problemer, vil dermed kunne bidra til å avdramatisere endringene.

Samlet er variasjonen i materialet stor også angående hvem som fremstår som ofre, men tendensen er klarere på hvorfor de er det: I artikler hvor de omtalte utsatte lever i utviklingsland og/eller blir kalt *fattige*²², er disse typisk ofre fordi de vil lide under ulevelige forhold som mat- og vannmangel. Når de utsatte er nordmenn, ser de negative følgene derimot ut til å som oftest være mer irriterende enn alvorlige, for eksempel gjennom økte plager for pollenallergikerne²³ og flere farlige maneter ved badestrendene²⁴. Problemene nordmannen får ser like gjerne ut til å være av økonomisk art, enten det dreier seg om dyrere forsikring²⁵ eller som i (74), dyrere flyreiser.

Grovt sett kan skillet mellom de ulike ofrene i klimadiskursen i Dagbladet formuleres slik: Mens klimaendringene er en direkte trussel mot de fattiges *liv*, er endringene for nordmenn i første rekke en trussel mot *livskvalitet*.

²²Jf. –ABSURD MOTSETNING (15.11.07).

²³Jf. FLYKTER 200 MIL FRA POLLENPLAGEN (25.4.07).

²⁴Jf. ADVARSEL: SUPER-GIFTIGE MANETER! i (22).

²⁵Jf. BLÅSER OPP TIL DYRERE FORSIKRING: NATURSKADER FOR 415 MILLIONER I 2006 i (35).

5.5.3 Heltene

I denne siste delen innenfor analysen av aktørene i klimaendringene skal jeg se på hvem som fremstår som helter. Hvem kan redde leseren fra klimaendringene? Kan leseren redde seg selv?

Aller først skal jeg likevel avklare hva jeg i den kommende analysen legger i å være helt. Jeg nevnte innledningsvis i 5.5 at enkelte artikler posisjonerer tiltak for å begrense endringene som det faktiske problemet, men selv om vi fastholder klimaendringene som fokus, forteller materialet flere ulike historier.

5.5.3.1 Helter på hvilken måte?

Gjennom analysene frem til nå har vi sett at artiklene i mitt materiale ofte tar for gitt mye av den grunnleggende informasjonen om klimaendringene, som hva endringene er, hva de betyr for oss, hvem de går utover, og når de kommer. Når det typisk er slike presupposisjoner i artiklene, er nok det fordi det som oftest ikke er der artiklene har fokus. Nyhetspoenget er ikke at det blir klimaendringer, og det overraskende momentet er aldri at de kommer på et gitt tidspunkt. Isteden ligger alt dette til grunn for det spørsmålet artiklene som oftest faktisk setter søkelyset på: Hvordan går vi best frem for å begrense endringene?

Spørsmålet om løsningene på «klimaproblemet» er det aller mest sentrale i klimadiskursen i Dagbladet. Man kan tenke seg flere måter å redde klimaendringenes ofre på. Svaret i de aller fleste artiklene synes å være å forhindre eller dempe klimaendringene. Et fåtall artikler anvender imidlertid en annen innfallsvinkel hvor klimaendringene i seg selv blir skurken i historien. Slik er fremstillingen for eksempel i «KLIMAENDRINGER KAN GJØRE BYGÅRDER TIL RASFELLER» (gjengitt i (73) på side 124). Som vi husker, er kjerneproblemet i denne saken at gamle bygårder kan rase sammen som følge av et tøffere klima. De potensielle ofrene er uten tvil de som kan få bygningene over seg. Artikkelen tar ikke opp hva som kan gjøres for å forhindre klimaendringene, disse blir fremstilt som noe som kommer uansett. Helten i akkurat denne fortellingen blir isteden den enkelte byggeier, som har som ansvar (men derfor også som mulighet) å følge med og ikke la det skure.

Klimadiskursen huser altså også en oppfatning av at det snarere enn å *forhind- re* klimaendringene dreier seg om å *tilpasse seg* dem, enten man gjør det ved

å vedlikeholde bygårder eller for eksempel satse på nye næringsveier²⁶. Slike fremstillinger er likevel en sjeldenhet i materialet. Ut fra klimadiskursens klart mest fremtredende oppfatning angående respons på klimaendringene, er helten de som kan gjøre noe med endringene.

Leserens oppfatning av hvilke av disse historiene som «gjelder», kan ha store implikasjoner for hvordan hun forstår artikler som ikke er tydelige på dette. Et eksempel er artikkelen SLIK PÅVIRKES NORGE, som ser ut til å gjøre det ganske klart hvilken historie den har til hensikt å fortelle:

- Det er ikke noe å gjøre med klimaendringene. Det er for seint, sier direktøren for Bjerknnessenteret Eystein Jansen på en pressekonferanse.

(...)

- Det haster med handling, sier miljøvernminister Helen Bjørnøy, som mener all tvil kan legges til side om at endringene er menneskeskapte.

(75) 2.2.07: *Slik påvirkes Norge*

Direktøren for Bjerknnessenteret slår fast, uten å åpne for andre muligheter, at det nå er for sent å gjøre noe med klimaendringene. Om leseren er klar over at senteret er dedikert klimaforskning, vil hun kanskje tillegge direktørens bestemte uttalelse en viss vekt. Utsagnet knytter seg til den utbredte fortellingen om hvordan vi skal begrense klimaendringene, og kan sees på som forsøk på å avslutte den debatten. Når så Bjørnøy følger opp med å si at Det haster med handling, vil ikke dette stemme overens med Jansens utsagn om leseren i «handling» legger «å gjøre noe med klimaendringene». Ingenting haster vel hvis det er for seint?

Tilsynelatende etterfølger denne artikkelen altså en forståelse av at klimaendringene er noe vi må tilpasse oss. Hvis det haster med handling, vil leseren kanskje derfor forstå dette som at det haster med å tilpasse samfunnet etter en ny «klimavirkelighet». (75) blir imidlertid direkte etterfulgt av følgende:

- Klimaet er i endring. Og det er vår skyld. Det haster med å få på plass nye avtaler som kan sikre tilstrekkelige reduksjoner i de globale utslippene i tida som kommer, sier Bjørnøy.

(76) 2.2.07: *Slik påvirkes Norge*

²⁶Jf. KLIMAET BLIR VARMERE OG VILLERE (2.2.07).

Bjørnøys «handling» ser nå likevel ut til å være i tråd med den vanligste oppfatningen av «handling» i klimadiskursen i Dagbladet: å redusere utslippene av drivhusgasser. Det miljøvernministeren mener at haster er derfor det lederen for klimaforskningssenteret sier det er for sent for.

Disse motstridende posisjoneringene av klimaendringene, innenfor samme artikkel, kan uten tvil være grobunn for å forvirre leseren. Muligheten for å forhindre eller begrense klimaendringene, noe som har vært en selvsagt grunnpi-lar for andre artikler, blir her fullstendig avskrevet. Deretter blir muligheten umiddelbart gjenopplivet. Hvem skal leseren tro på? Klimaforskeren eller miljøvernministeren?

Slik blir det ikke snakk om å *innse* at kampen mot klimaendringene er over, men å *anse* den som over. Og det er noe ganske annet. Artikkelen kan gi inntrykk av at det ikke nødvendigvis er for sent selv om en klimaforsker sier det er for sent. Kanskje betyr det bare at det *virkelig* begynner å haste. Slik insisterer Bjørnøy – og Dagbladet – på at vi i første rekke *ikke* skal tilpasse oss klimaendringene, men gjøre noe med dem. Det får ikke hjelpe at vi ikke har enhver klimaforsker i ryggen.

Som så mange andre artikler, tviholder også SLIK PÅVIRKES NORGE på fokuset på å gjøre noe med selve endringene. I det følgende skal jeg se på hvem som gjennom artiklene ser ut til å ha mulighet til det. Som med diskusjonene om skurkene og heltene, vil jeg avslutningsvis sette søkelys på posisjoneringene av leseren, med andre ord hvilket handlingsrom artiklene tillegger *henne* i å kunne bidra til å bremse klimaendringene.

5.5.3.2 Hvem heltene er

Som årsaken til klimaproblemene (jf. 5.4), er også løsningen på dem selvsagt og underforstått i materialet: Menneskehetens utslipp av drivhusgasser må reduseres. Debatten angår ikke *om* utslippene må ned, men hvilke utslipp som skal prioriteres, hvor mye de skal reduseres, og innen når.

Muligheten for å bli en helt i historien om klimaendringene kan derfor langt på vei sies å forutsette at man allerede er skurk. I grove trekk synes de menneskene som kan forhindre, bremse, stoppe, eller redusere klimaendringene å være nettopp de som forårsaker endringene. Det å være skurk, altså stå for utslipp av drivhusgasser, skaper tross alt i prinsippet en mulighet for å redusere disse utslippene, og dermed bidra til å redusere drivkraften bak klimaendringene.

De rike kontra de fattige

Som vi så i 5.5.1, er i grunnen ethvert menneske å anse som skurk, ettersom alle bidrar til utslipp av drivhusgasser. Vi husker at skylden likevel ikke er jevnt fordelt. Hovedsakelig blir ansvaret lagt på rike, vestlige, industrialiserte land og deres innbyggere.

Geografisk ser dette ut til å gjelde også for hvem som kan gjøre noe med endringene. Selv om også fattige land kan stå for betydelige utslipp, blir ikke disse landene nødvendigvis gitt samme handlingsrom for å ta grep og bli helten i historien. Dette ser vi for eksempel tydelig i *FRONTLINJA I KLIMAKRIGEN*. Her blir den norske regjeringen bedt om å bevilge penger til å begrense avskogingen i Amazonas. Artikkelen introduserer den brasilianske småbrukeren Macedo, som brenner regnskog for å frigjøre jordbruksareal:

[Regnskogsfondet og Naturvernforbundet] ønsker at Norge får med seg andre land for å stanse avskogingen totalt. Det vil gi verden et kutt i klimautslippene på formidable 20 prosent av dagens totale utslipp.

Derfor kan hjelp til bonden Eduardo Macedo, slik at han og millioner av andre kan leve av andre ting enn å svi av skog, være et kostnadseffektivt tiltak mot global oppvarming.

(77) 22.10.07: *Frontlinja i klimakrigen*

Macedo og millioner av andre med ham står altså for formidable 20 prosent av dagens totale utslipp fordi nye kilo CO₂, som var bundet i skogen, [blir] sluppet ut i atmosfæren. Likevel synes ikke den fattige bonden og hans like å ha mulighet til å gjøre noe med egen skurkestatus. Macedo trenger hjelp. I anmodningen fra Regnskogsfondet og Norges Naturvernforbund ligger at Norge er i stand til å yte slik bistand.

Snaue to måneder senere besluttet regjeringen å bevilge penger til formålet, og vi husker fra (13) på side 66 at dette ble fremstilt som at norske myndigheter tok sin del av klimaansvaret. I motsetning til Macedo og hans landsmenn, som synes låst i en posisjon som skurk uten mulighet til å ta ansvar, ser Norge ut til å ha ansvar ikke bare for eget utslipp, men også for å hjelpe andre med utslipp de ikke klarer å gjøre noe med selv.

Norge kontra nordmenn

Når miljøvernorganisasjonene i (77) ønsker at Norge får med seg andre land for å stanse avskogingen, hvem er det egentlig de adresserer? Hvem eller hva er Norge? Er den forespeilede helten myndighetene? Mannen i gata? Begge? Utdraget nedenfor, fra samme artikkel, tyder på at «Norge» i denne sammenhengen er politisk forankret:

I et brev til regjeringen ber Regnskogsfondet og Naturvernforbundet om at Norge går foran for å stanse avskogingen, og foreslår at staten bevilger seks milliarder kroner i året til dette.

(78) 22.10.07: *Frontlinja i klimakrigen*

Enkeltpersonens, altså leserens, eventuelle muligheter til å hjelpe til med å stanse avskogingen, blir ikke omtalt i artikkelen²⁷. Det er styresmaktene organisasjonene velger å rette seg mot, uten at dette valget av fremgangsmåte for å skaffe norsk hjelp blir argumentert for. Når det så fremstår som selvsagt, kan det bane vei for en forståelse av den enkeltes handlingsrom som begrenset sett i forhold til politikernes.

Dette er på ingen måte unikt for denne artikkelen. Tvert imot setter de fleste artiklene søkelyset på politikens verden. Vi husker fra 5.1.4.1 på side 67 hvordan det ble underforstått at klimaendringene er et viktig politiske anliggende, og i de artiklene hvor noen fremstår som tydelige helter i nyhetshistorien om klimaendringene, er ikke disse bare typisk tilknyttet rike land, men også *maktposisjoner* i disse landene.

Forholdet mellom enkeltindivid og styresmakter blir sjelden problematisert direkte, men skillet fremtrer når miljø- og utviklingsminister Erik Solheim svarer på spørsmål fra Dagbladet om hva han selv gjør med tanke på klimaendringene:

- Hva gjør du selv?
- Jeg prøver å være allminnelig miljøvennlig, men det viktigste jeg som politisk leder kan gjøre er å være med på det krafttaket det er å mobilisere tilstrekkelig politisk vilje til å bekjempe klimatrusslene, sier Solheim.

(79) 10.12.07: *Ble inspirert av Gore*

²⁷Regnskogfondet fører kampanjer hvor privatpersoner inviteres til å bli «regnskogsvoktere» (se <http://www.regnskog.no>).

Solheim behandler her spørsmålet som adressert til *privatpersonen* Erik Solheim. På det personlige planet prøver han å være allminnelig miljøvennlig, noe vi kan forstå som at han forsøker å være like miljøvennlig som oss andre. Som leder for Miljøverndepartementet ligger det kanskje en særskilt forventning om at han skal være en foregangsperson på området også i det private²⁸, og i tråd med en slik forestilling er det å være alminnelig miljøvennlig kanskje ikke nok. Om han ikke utmerker seg på hjemmebane, er det uansett ikke der Solheim mener hans viktigste innsats bør ligge. Det er i kraft av å være *politisk leder* han virkelig kan bidra, især ettersom klimaendringene øyensynlig ikke kan forhindres uten tilstrekkelig politisk vilje.

I større grad enn enkeltpersonen, er det politikere som her blir posisjonert som nøkkelpersonene i kampen mot klimaendringene. Solheim har både privatperson og politiker som tilgjengelige posisjoner, og trekker her på (viktigheten av) sin politiske lederstilling, kanskje for å rettferdiggjøre eller veie opp for at han ikke er bedre enn oss andre på fritiden. Denne muligheten har naturlig nok ikke alle de som *ikke* er politikere. De er prisgitt hva de kan gjøre i andre sammenhenger.

5.5.3.3 Leserens handlingsrom

Selv om debatten i Dagbladet gjerne ligger på et politisk nivå, trenger ikke dette medføre at posisjonen som helt er utilgjengelig for leseren. Når Erik Solheim i (79) prøver å være allminnelig miljøvennlig, antyder dette tross alt at det er temmelig utbredt å være miljøvennlig i en eller annen grad. Dette kan betraktes som et forventning om at også leseren er såpass miljøvennlig, ettersom det er å forstå som vanlig å være det. Men hvordan er man miljøvennlig med tanke på klimaendringene, og er det noe leseren kan og vil være?

Dette delkapitlet skal fokusere på leserens handlingsrom, men også leserens *handlingsvilje*. Jeg vil med andre ord søke å besvare hvordan leseren blir posisjonert i artiklene, med henblikk på mulighet og innstilling til å gjøre noe med klimaendringene.

Jeg har allerede vært inne på hvordan mange artikler naturliggjør styresmak-

²⁸Forventningen om at politikere også skal leve som man lærer, kommer for eksempel til uttrykk i STATSMINISTER MED OLJEFYRING (25.4.07), som avslører at Samtidig som regjeringen og statsminister Jens Stoltenberg (Ap) lanserer sin klimaplan og oppfordrer nordmenn til å kvitte seg med oljefyring, varmer Stoltenberg selv opp sitt eget hjem med olje.

tenes ansvar og handlingsrom, og jeg viste også hvordan Erik Solheim posisjonerte sin politiske rolle som mer betydningsfull enn hans private virke. Noen artikler bygger også videre på dette hierarkiet mellom politikere og Ola og Kari Nordmann. Spesielt kommer dette frem i en uttalelse fra utenriksminister Jonas Gahr Støre, på spørsmål om politikerengasjement i klimaspørsmålet:

- Vi kommer til å tape denne kampen dersom vi setter vår lit til hva hver enkelt person kan gjøre, sier Støre.

(80) 9.12.07: *-Gore påvirker USAs neste president*

Innebærer Støres utsagn at hver enkelt person ikke kan gjøre *noe*, at hun ikke kan gjøre *nok*, eller kanskje at hun ikke *vil* gjøre noe? Hvilken forståelse leseren når, kan avhenge av hvilken som best reflekterer hennes eksisterende oppfatning om egen rolle. Det som likevel synes tydelig i utsagnet, er at ansvaret ikke kan overlates til hver enkelt, da er slaget tapt.

Utsagnet kan derfor bygge opp under en oppfatning hos leseren av at det ikke spiller særlig stor rolle hva hun gjør eller ikke gjør, noe som begrenser det reelle handlingsrommet. På tross av å ha faktiske muligheter til en rekke handlinger, vil de til syvende og sist likevel ikke monne. Dette er en forståelse som kan sies å være underliggende i materialet. I –HAR GJORT GANSKE LITE EGENTLIG, i intervju med fotballspillere på det norske herrelandslaget, kommer den til direkte uttrykk:

Nå ser det ut til at kunnskapen om hva som holder gresset grønt er økende hos gutta i rødt. Men de synes det er vanskelig å bidra.

- Vi fotballspillere flyr vel litt for mye, sier Brede Hangeland. Hans innsats begrenser seg til resirkulering hjemme.

- Som enkeltpersoner er det lite vi kan gjøre, det er politikerne som må ta ansvaret for de store linjene.

(81) 5.6.07: *-Har gjort ganske lite egentlig*

Når Brede Hangelands innsats begrenser seg til resirkulering, er det et tegn på at resirkulering ikke er tilstrekkelig. Samtidig gir Hangeland inntrykk av å være klar over at hans flyreiser ikke trekker innsatsen i positiv retning. Rettferdigjøringen for dette synes å være at det er vanskelig å bidra, og siden han tross alt resirkulerer er dette kanskje å forstå som å bidra *nok*.

Den avsluttende påstanden kjenner vi fra Støre i (80): Kampen mot klimaendringene er ikke i første rekke opp til hver enkelt, men politikerne. Ut fra dialogismens terminologi kan vi snakke om at Hangelands utsagn bærer i seg flere stemmer, ved at utsagnet trekker på sentrale tanker i diskursen. Han ytrer de faktiske ordene, men reproducerer bare oppfatninger i diskursen som andre har ytret før ham. Selv om det her er en fotballspiller som står for ytringen, til forskjell fra en utenriksminister eller en klimaforsker, er den likevel med på å forsterke, legitimere og naturliggjøre oppfatningen den bærer med seg: Å løse klimakrisen er i bunn og grunn ikke opp til deg.

Mitt materiale bygger ikke helhetlig opp til en fullstendig ansvarsfraskrivelse på leserens vegne. Selv om det tilsynelatende *er* vanskelig for henne å gjøre en reell forskjell, kan hun gjøre sitt for at de som faktisk *kan* utrette noe, gjør det. I flere artikler blir det understreket hvordan folkelig engasjement (...) kan tjene som en pådriver for å få politikerne til å gjennomføre nødvendige klimatiltak²⁹. Dette ser vi for eksempel i utdraget under, hvor leder Elin Enge i Forum for Utvikling og Miljø snakker om miljøengasjement:

- Jeg håper at engasjementet ikke dør ut, slik det har skjedd tidligere. Men jeg tror det er lite sannsynlig denne gangen. Klimatrusselen er påvist og erkjent og folk flest føler for å kreve at det handles.
- Folkeviljen er overmoden for at også politikerne ta noen radikale veivalg. (...)

(82) 10.12.07: *Her blir de hyllet*

I Enges uttalelse ligger at det ikke er folk selv som er forventet å handle. Den enkeltes oppgave blir isteden å kreve at *andre* handler, og disse andre ser ut til å være politikerne. Selv om det her ikke kommer like tydelig til uttrykk som i (81), trekker altså også (82) på oppfatningen av at det er politikerne som besitter den reelle handlingskraften når det kommer til å begrense klimaendringene.

I studien til Næss & Ryghaug (2007:67ff) etterspurte mange av deres deltagere handlingsrelevant informasjon: «informasjon som sa noe om hva en faktisk kunne gjøre». Blant annet i mangel av dette opplevde mange «en følelse av avmakt» overfor klimaendringene, ofte «knyttet til en tvil om at det faktisk var noe særlig man *kunne* gjøre». Denne oppfatningen ser vi gå godt overens med oppfatningen

²⁹Jf. –GORE PÅVIRKER USAS NESTE PRESIDENT (9.12.07)

som fremtrer i Dagbladet: Fokuset er på politikerne, og det står både eksplisitt og implisitt at innsatsen til enkeltpersonene ikke vil føre frem.

Det er langt mellom de etterspurte konkrete handlingsforslagene for leseren i mitt materiale, men de finnes. De er imidlertid ikke formulert som faktiske tilgjengelige muligheter for *deg*, men for eksempel som handlinger *andre* foretar, som når lederen for FNs klimapanel blir spurt om hva *han* gjør:

- Hva gjør du selv for å redde miljøet, ville en av elevene vite.

- Jeg lever et enkelt liv. Jeg er vegetarianer, og spiser ikke kjøtt. Det er bra for miljøet. Jeg har lite lys hjemme. Jeg bruker heller ingen varme hjemme i huset, men har på meg varme klær i stedet, svarte Pachauri.

(83) 10.12.07: 4000 barn møtte Gore og Pachauri

I den grad leseren opplever det som mulig å være vegetarianer, og å bruke mindre lys og oppvarming i hjemmet, kan (83) betraktes som forslag til handling, selv om det er lederen for klimapanelet som omtaler livet i sitt indiske hjem.

Videre blir det opp til leseren å bedømme om Pachauris huslige aktiviteter er tilstrekkelig for å redde miljøet, som det står. Antageligvis forsøker Pachauri heller ikke å formidle at hans handlinger alene vil klare det, men snarere at de aktivitetene han nevner er bra for miljøet, og derfor bør etterstrebes om man vil leve miljøvennlig. Pachauri legger dermed opp til at hver og en *kan* gjøre noe, men dette forhindrer ikke en lesning som også drar vekslers på de nevnte stemmene om at uavhengig av hva *jeg* gjør, vil likevel ikke mine handlinger utgjøre noen nevneverdig forskjell.

Forståelsen av at enkeltpersonens innsats er neglisjerbar i den store sammenhengen, opptrer langt oftere enn at leserens individuelle innsats er viktig. Dette kan som nevnt legge føringer for hvordan leseren oppfatter eget handlingsrom overfor klimaendringene. Ingen artikler understreker viktigheten av at *hun* gjør noe, med mindre det hun gjør er å legge press på politikerne. Med dette som det dominerende perspektivet, kan det bli vanskelig selv for konkrete handlingsforslag som i (83) å vinne frem som faktiske effektive handlingsalternativer.

For å understreke hvor lite tilgjengelig selv i prinsippet tilgjengelige adferdsendringer blir presentert, vil jeg igjen hente frem VI VIL IKKE FLY MINDRE. I første rekke skal vi se at nordmannen ser ut til å ha flere tilgjengelige muligheter for handling, men at det er hun selv som velger å la være:

Nordmenn vil ikke forandre vanene for å bedre klimaet.

(Dagbladet.no): Bare hver fjerde av oss er villige til å endre strømforbruk og kjøre mindre bil, til tross for at nordmenn bekymrer seg for klimaendringene.

(...)

Nesten halvparten av befolkningen mener det er uaktuelt å fly mindre, samtidig som 58 prosent av oss mener klimaendringene er menneskeskapte.

(28) 10.2.07: *Vi vil ikke fly mindre*

Formuleringen til tross for antyder at strømforbruk og bilbruk er handlinger som direkte bidrar til klimaendringene. Sammen med ordet Bare tyder dette på en forventning om leseren *burde* endre strømforbruk og kjøre mindre bil, ettersom hun åpenbart bekymrer seg for konsekvensene av handlingene sine på dette området. Om enn indirekte fremstår dermed å legge om på forbruk av strøm og bil som konkrete handlingsforslag. Dette er imidlertid ifølge artikkelen handlingsendringer nordmenn ikke er villige til å foreta. Med andre ord har dette i mindre grad med mulighet å gjøre, men heller med vilje.

Senere i artikkelen kommer likevel indikasjoner på at dette ikke bare dreier seg om vrangvilje:

Lars Haltbrekken i Naturvernforbundet mener nordmenn trenger mer hjelp til å ta miljøvennlige valg.

- Politikerne må legge til rette for at vi skal ta klimavennlige valg, det må lønne seg å velge miljøvennlig, og det må alltid finnes miljøvennlige valg, sier Haltbrekken.

(84) 10.2.07: *Vi vil ikke fly mindre*

Når Haltbrekken her mener at nordmenn trenger hjelp til miljøvennlige valg, er det da ikke snakk om hjelp til å få vite hva disse valgene består i, slik ønsket var hos informantene hos Næss & Ryghaug (2007). Artikkelen gir som nevnt inntrykk av at det allerede er en kjent sak at å redusere bruk av fly, bil og strøm vil gjøre nytten.

Samtidig reproducerer artikkelen oppfatningen i (81) om at det er vanskelig å bidra, gjennom Lars Haltbrekkens utsagn om at politikerne må komme på banen og tilrettelegge for klimavennlige valg. Disse valgene må – hvis leseren forstår «klimavennlig» og «miljøvennlig» som synonyme begreper – innebære økonomisk lønnsomhet og tilgjengelighet. Dette bærer med seg en oppfatning av at situasjonen er en annen i dag. Det er med andre ord per i dag

ikke lagt til rette for å ta klimavennlige valg, da slike valg ikke nødvendigvis er økonomisk lønnsomme og ikke alltid tilgjengelige. Å ikke legge om på livet i en mer «klimavennlig» retning, er dermed rettfærdiggjort.

Dette er akilleshælen for leserens handlingsrom, slik det fremtrer i mitt materiale. Selv når leseren blir forespeilet ulike handlingsalternativer for å bidra i kampen mot klimaendringene, blir disse handlingene typisk posisjonert som utilgjengelige i praksis fordi de er dyrere eller mer tungvinne enn sine respektive alternativer.

Spesielt kommer dette til uttrykk når artiklene omtaler miljøvennlige biler. I det følgende kommer jeg til å vise til en undersøkelse Dagbladet fikk gjennomført som viste at nordmenn vil kjøpe miljøbilene om politikerne gjør dem mer fordelaktige. Leseren blir stilt spørsmålet Hvor viktig er følgende tiltak for at du vil vurdere å kjøpe en miljøvennlig bil? Slik fremstår det slett ikke som selvsagt at leseren vil handle miljøvennlig. Det trengs tiltak for at hun i det hele tatt skal vurdere å gjøre det. Samtidig som artikkelens overskrift SLIK SKAL VI FÅ FLERE MILJØBILISTER bærer med seg et oppfatning av miljøbilister som noe vi ønsker flere av, er ikke leseren i prinsippet blant disse. Kanskje er leseren i utgangspunktet utelukkende en skurk på bilfronten, for hvorfor er ikke tiltak isteden nødvendige for at hun skulle vurdert en «miljøfiendtlig» bil?

Selv om miljøvernministeren snakker om alminnelig miljøvennlighet, er det altså ikke gitt her at vi vil handle miljøvennlig – i hvert fall ikke så lenge ikke det blir lagt opp til det gjennom økonomisk stimulans og tilgjengelighet:

Ønsker politikerne å endre kjøpevanene hos et større publikum må det kraftigere saker til. Og folket feier all tvil til side om hva som gjelder: Det må ligge en klar gevinst i å gjøre riktige miljøvalg.

(85) 17.4.07: *Slik skal vi få flere miljøbilister*

Ut fra artikkelen ser for eksempel ikke moralsk rettskaffenhet ut til å holde som motivasjon for nordmannen til å handle miljøvennlig. At økonomisk gevinst må til, er selvsagt, også for miljøbevegelsen:

– Skal vi alle gjøre noe som monner for miljøet, så må myndighetene selvfølgelig ha noe å tilby oss, sier Einar Håndlykken [i miljøstiftelsen Zero].

- Det må være lønnsomt og praktisk for folk å gjøre riktige miljøvalg. Det er lommeboka som bestemmer det meste i menneskers liv, mener Håndlykken.

(86) 17.4.07: *Slik skal vi få flere miljøbilister*

Det fremstår med andre ord som ganske åpenbart at nordmannen ikke vil gjøre noe for miljøets skyld alene. En lett slutning å dra er da at hun enkelt og greit ikke bryr seg om miljøet, men handler etter hva som er lettest og billigst. Dette ser imidlertid heller ikke ut til å stemme. Tvert om blir nordmannens uttalte ønske om å kjøpe miljøvennlige biler hvis de bare blir billigere, posisjonert som miljøvennlig i seg selv, fortsatt av sentrale stemmer innen miljøbevegelsen:

- Det er ingen tvil om at konklusjonen i undersøkelsen er riktig og viktig, og det er interessant at folk flest er villige til å gå enda mer drastisk til verks enn politikerne selv gjør, sier [Frederic] Hauge [i Bellona].

(87) 17.4.07: *Slik skal vi få flere miljøbilister*

Å velge miljøvennlig bil bare hvis det gagnar privatøkonomien, blir nettopp ikke posisjonert som egoisme. Lederen i Bellona kaller det isteden drastisk, og da i forstanden som et drastisk tiltak for å få folk til å bytte til det artikkelen kaller «miljøsnillere» biler, og derved redusere utslippene fra norsk biltrafikk.

Norges Automobil-Forbund støtter opp om miljøbevegelsens konstruksjon av nordmannen som egentlig miljøvennlig, men forhindret av norsk avgiftspolitik:

- Undersøkelser vi selv har gjort forteller det samme, og viser klart at folk er blitt mer opptatt av miljø.

Myndighetene bør derfor legge ytterligere til rette for å omgjøre denne økende interessen i reel handling gjennom økonomisk stimulans.

(88) 17.4.07: *Slik skal vi få flere miljøbilister*

Slik blir det altså ikke miljøvennlig handel bare fordi man skulle ha en «økende interesse for miljø». Artikkelen posisjonerer det å kjøpe en miljøvennlig bil som en reell mulighet for leseren til å gjøre noe positivt. Likevel fremstår dette som en handling som lar seg gjennomføre i praksis først når de miljøvennlige holdningene pares med økonomiske virkemidler fra myndighetenes side.

Den jevne fremstillingen i Dagbladet angående leserens mulighet til å begrense klimaendringene, kan formuleres slik: Selv om leseren får sin del av skylden for

endringene (jf. 5.5.1), ligger ansvaret for å rydde opp i all hovedsak hos politikerne. Leseren har et ønske om å handle miljøvennlig, men disse handlingene synes ikke tilgjengelige fordi de er dyrere og ikke så lettvinne. Med andre ord ser ikke leseren ut til å ville bli en helt før det er like lett som å la være, og før det ligger økonomisk gevinst i det.

Kapittel 6

Drøfting

I dette siste kapitlet legger vi fra oss avisen, og ser tilbake på analysene med et mer overordnet perspektiv. Etter å ha oppsummert hvilke funn som ble gjort i analysekapitlet, diskuterer jeg hva disse funnene kan si oss, og hva de kan brukes til. Helt til slutt kommer jeg med noen forslag til forskning som delvis kan bygge videre på dette prosjektet.

6.1 Oppsummering

Grunnlaget for drøftingen er de gjennomførte analysene og funnene jeg gjorde der. For at drøftingen skal bli lettere for deg å henge med på, skal jeg i dette delkapitlet gjøre deg den tjeneste å sammenfatte funnene fra alle sidene med analyse.

For å friske opp hukommelsen din angående hva denne oppgaven søker å besvare, skal jeg aller først hente inn problemstillingen jeg introduserte i kapittel 1.3. Gjennom arbeidet med analysene stilte jeg kontinuerlig materialet ett overordnet spørsmål, belyst gjennom to underspørsmål. Disse spørsmålene så slik ut:

- ▶ Hvordan posisjonerer Dagbladet leserens forhold til klimaendringer?
 - ▷ Hvilken forståelse av endringene forutsetter artiklene at leseren allerede har?
 - ▷ Hvilken posisjon tilskriver artiklene leseren i møtet med endringene?

Selv om underproblemstilling 2 i all hovedsak ble undersøkt i kapittel 5.5 KLIMAENDRINGENES HVEM, ble de to underproblemstillingene behandlet litt om hverandre i analysene i henhold til kapitlets overordnede struktur. For oppsummeringens del skiller jeg imidlertid de to spørsmålene fra hverandre, og behandler dem hver for seg. Jeg vil starte med å redegjøre for hva materialet helhetlig forutsetter som kjent for leseren vedrørende klimaendringene.

6.1.1 Leserens forståelse av klimaendringene

Jevnt over gir artiklene i mitt materiale et klart inntrykk av at klimaendringene ikke er ukjent for leseren. Innfallsvinkelen er gjerne hvilke tiltak som skal iverksettes for å *begrense* endringene, og endringene blir typisk ikke utbrodert i særlig grad. Slik blir klimaendringene en del av bakgrunnen som resten av artikkelen bygger på, og presupposisjonene blir deretter. Den underliggende forståelsen av endringene blir forventet å være delte tilgjengelige antagelser (jf. 4.2.2), eller sagt på en annen måte: allerede kjent for leseren gjennom klimadiskursen.

Imidlertid er materialet særdeles heterogent med tanke på akkurat *hva* som blir tatt for gitt i artiklene. Dels skyldes dette at klimaendringene ofte så vidt blir berørt i saker med andre hovedpoeng. Et eksempel på dette er saken om George W. Bushs tale til Kongressen (jf. (16) på side 68), hvor trusselen fra klimaendringene bare blir nevnt i en oppramsing sammen med budsjettunderskudd og helsetjenester. Hva som ligger i denne trusselen, må leseren vurdere selv, på bakgrunn av antagelser som hva endringene er, og når og hvor de inntreffer.

Slike saker er likevel ikke nok til å forklare variasjonen i hva og hvor mye artiklene forutsetter kjennskap til. Også artikler som spesifikt omhandler klimaendringene presupponerer gjerne forskjellige aspekter ved dem. Spesielt ble dette tydelig i analysene av anslått tid og sted for endringene (hhv. 5.3 og 5.2). De fleste artiklene hviler på en forventning om at dette allerede er kjent for leseren, og sier ikke noe spesifikt. Når det gjelder endringenes geografiske tilknytning, bygger artiklene jevnt over på en forståelse av at endringene først og fremst gjør seg gjeldende i andre deler av verden. Enkelte artikler *kan* bryte med denne forståelsen, og for eksempel melde om ekstra høy vannstand langs Norges kyst, og oppfatningene av tidshorisonnten som endringene eksisterer innenfor spriker enda mer. Der enkelte artikler snakker om klimaendringer de siste 50 årene, skisserer andre hvordan vær-situasjonen kan bli i år 2060 og 2100.

Likevel er det enkelte underliggende oppfatninger som gjennomsyrrer klimadiskursen i Dagbladet. For eksempel er det aldri tvil om at klimaendringene eksisterer (jf. 5.1.2), i motsetning til hva Boykoff & Boykoff (2007) fant i sin studie. Det refereres en sjelden gang til en slik debatt, men bare for å slå fast at debatten bør avsluttes. De «klimaskeptiske» stemmene i mitt materiale, og de er ytterst få, fremmer isteden at klimaendringene har sine naturlige årsaker (jf. 5.5.1.1). Denne oppfatningen drukner likevel i den som er så godt som enerådende i Dagbladets klimadiskurs: Endringene er direkte forbundet med menneskeskapte utslipp av drivhusgasser. I den grad det også eksisterer andre faktorer, blir disse knapt diskutert (jf. 5.4.2), noe som posisjonerer dem som neglisjerbare i den store sammenhengen.

Sammen med presupposisjonen om at klimaendringene er reelle, ligger en presupposisjon om mekanismene som styrer dem. Jeg sikter her til at artiklene konsekvent utelater drivhuseffekten. Det gjennomgående fraværet av forklaringer av drivhuseffekt, selv i artikler som understreker viktigheten av å redusere utslipp av drivhusgasser, gir klare tegn om at leseren er forventet å kjenne til hvordan drivhuseffekten fungerer, altså hvilken jobb CO₂ og øvrige drivhusgasser faktisk gjør i atmosfæren. Selv en leser ukjent med drivhuseffekten kan lett forstå av artiklene at drivhusgassene vi slipper ut er uløselig tilknyttet klimaendringene, men hun kan lese alle de 127 artiklene i mitt materiale uten å finne svar på *hvorfor*. Selve sammenhengen blir aldri gjort rede for.

Til sist vil jeg nevne det som kanskje overrasket meg mest i møtet med materialet: graden av ulikhet mellom artiklene fra 2002 og 2007. Dette gjelder i grunnen begge underproblemstillingene, men når jeg tar det opp nå, i forbindelse med forståelsen artiklene forventer at leseren har, er det fordi det var her jeg hadde de klareste forventningene.

Tidlig i prosessen forventet jeg å finne visse tendenser til at noe som ble forklart i 2002, ble tatt for gitt i 2007. Materialet ville det annerledes. Analysene har pekt på visse forskjeller mellom artikler fra de to årene, men ikke større forskjeller enn det er mellom artikler fra samme år, eller selv samme dag (jf. 5.4.1.1). Jeg antok at når for eksempel antagelser om CO₂ ofte blir underforstått i 2007, ville jeg finne at de i større grad ble forklart i 2002. Dette følger samme tankegang som jeg antar også regjerer i avishusene: Jo flere artikler som er skrevet om et tema, jo flere relevante forhold kan man forvente at leseren har klart for seg, og dermed kan man unnlate å gjenta disse i hver nye artikkel.

Hypotesen om vesentlige forskjeller mellom artiklene ut fra årgang lot seg altså likevel ganske lett falsifisere. Imidlertid finner jeg grunnleggende forskjeller på

et overordnet nivå mellom materialet fra 2002 og 2007, og disse kan også være av relevans for denne diskusjonen. Den mest åpenbare er det faktiske antallet artikler fra hvert av årene (se tabell 3.1 på side 35). Mens søkestrengen jeg anvendte (jf. 2.1.2) resulterte i bare 17 relevante avistekster fra 2002, ga samme søk 110 treff fra 2007. Dette sier noe om hvor mye mer fremtredende klimaendringer var i Dagbladets nyhetsbilde i 2007, noe som i sin tur banet vei for min hypotese.

Den andre forskjellen mellom de to årgangene sett under ett, ligger i hvor mange arenaer klimadiskursen får utfolde seg på. I 2002 lå diskursen på et politisk nivå, og artiklene dreide seg stort sett om opptredener av ekstremvær, om gasskraftverk og utslippsavtaler. Til nød slipper en artikkel om en veldedighetskonsert til (jf. 5.1.4.2). Alt dette gjelder også for 2007, men her aktualiseres klimadiskursen i mange flere sammenhenger. Antagelser om klimaendringene blir i tillegg relevante i intervjuer av fotballspillere, ved forslag til bilkjøp eller nye reisemål, ved annonseringen av en litteraturfestival, i omtale av et hiphop-album, i diskusjon om kreftforskning og i debatt om en norsk kulturelite. Klimadiskursen synes allestedsværende, i en helt annen grad enn i 2002. Om ikke det artiklene forutsetter om klimaendringer er nevneverdig annerledes, har det blitt et mye større mangfold i hvilke saker disse forutsetningene forekommer i.

6.1.2 Leseren som skurk, offer og helt

For å angripe underproblemstilling 2, som angikk hvilken posisjon artiklene tilskriver leseren i hennes møte med klimaendringene, lånte jeg tredelingen mellom skurk, offer og helt fra Fossen & Adair (2007). Det korte og grovt forenklete svaret er at i nyhetshistorien om klimaendringene, kan leseren spille rollen både som skurk, offer og helt. Her er det imidlertid vel verdt å nyansere, og i det følgende vil jeg oppsummere i hvilken grad de ulike posisjoneringene blir gjort, og hvilke forutsetninger som må være til stede for at de gjelder.

Posisjonen som skurk kan grovt sett tildeles hele menneskeheten. Det er aldri tvil i materialet om at mennesket har i hvert fall deler av skylden, og som oftest blir ikke andre skurker omtalt. Den gjennomgående oppfatningen, enten den står eksplisitt eller ikke, er at mennesket er skyld i klimaendringene. Innenfor denne brede kategorien gjør artiklene flere inndelinger. Ettersom det å være skurk ser ut til å være synonymt med å bidra til utslipp av drivhusgasser, er man skurk i ulik grad ut fra hvor stor denne mengden gass er. Her er det tveidigheter i hvor bra eller dårlig nordmannen ligger an, men at hun *er* en skurk

er en antagelse som aldri blir utfordret.

Hvorvidt leseren er et *offer* for klimaendringene er et spørsmål som krever et mer nyansert svar. I første rekke legger materialet opp til en forståelse av at klimaendringene hovedsakelig slår til i geografisk fjerne steder og slår verst ut for verdens fattige. En artikkel om de norske fremtidsutsiktene kommer tvert om med en rekke *positive* effekter av værforandringene: Det blir lyse tider for både landbruk og skogbruk, og dessuten får vi tak i mer olje når havisen smelter. Blant de negative effektene som trekkes frem er vanskeligheter med å finne snø å lage engler i.

Samtidig rommer materialet eksempler på at fremtiden kan være mørk også for leseren. Om ikke bygården hun bor i faller sammen over henne, kan mer ekstremvær ødelegge veinettet, og det kan bli problematisk å bo på utsatte høyder og ved havet. Når artiklene sier noe om direkte konsekvenser av klimaendringene, er det likevel ytterst sjeldent det er nordmannen som er i fokus. Når dette er tilfelle, er det som oftest trivielle eller – i denne sammenhengen – bagatellmessige konsekvenser som økte allergiplager, eller konsekvenser for privatøkonomien, for eksempel gjennom høyere forsikringspremier. Interessant nok blir også leseren tidvis posisjonert som offer for politiske tiltak for å stagge klimaendringene, fordi tiltakene fører til økte utgifter for hennes del. En slik innfallsvinkel er bare med på å understreke at i global sammenheng er nordmannen i liten grad offer for klimaendringene.

I klimadiskursen er som nevnt skurkene de som står for utslipp av drivhusgasser. Tilsvarende er alle tilgjengelige heltmodige handlinger varianter av å redusere slike utslipp. Det er en viss optimisme i artiklene, for selv når en sentral norsk klimaforsker uttaler at det er for sent å gjøre noe med klimaendringene, tviholdes fokuset på hvordan man best går frem for å gjøre nettopp det. Bare unntaksvis dreier det seg om å tilpasse seg til de uunngåelige endringene.

I arbeidet med å redusere utslipp er det politikerne som tilskrives det desidert største forandringskraften. Det er *de* som kan handle på vegne av alle oss andre, og derved styre verden i riktig retning. Samtidig får politikerne mye av skylden for at handlingsrommet for den enkelte er så lite. De artiklene som konstruerer et bilde av nordmannens reaksjoner på klimaendringene, bygger på en oppfatning av nordmannen som egentlig miljøvennlig, men forhindret i praksis av ugunstige politiske løsninger. Disse løsningene posisjoneres langt på vei som for dårlige fordi de koster leseren mer enn andre alternativer, eller er mer tungvinne for henne.

Oppsummert er altså tendensen i materialet at leseren er medskyldig i klimaendringene, men gjerne skulle ha ryddet opp etter seg om det bare hadde vært lettere og mer lønnsomt enn å la være. I den grad hun er offer for klimaendringene, er det i motsetning til stoda mange andre steder ikke hennes liv som er truet, men det gode liv.

6.2 Anvendelse av studien

Nå som vi har sett hvilke funn som ble gjort i dette prosjektet, skal jeg vurdere hva disse funnene kan brukes til, altså hva de kan si oss. Hva betyr de?

Her starter jeg med å drøfte i hvilken grad funnene er generaliserbare, forstått som i hvilken utstrekning de kan være anvendbare utenfor dette prosjektet. Basert på denne diskusjonen og oppsummeringen i 6.1, kommer jeg i 6.2 med noen betraktninger om hva funnene kan være med på å belyse. Oppgaven blir så avrundet i 6.2.3 med noen forslag til videre forskningsarbeider.

6.2.1 Generaliserbarhet

Dette er et kvalitativt prosjekt, hvor jeg har gått i dybden på et materiale av begrenset størrelse. De funn jeg har gjort i mine 127 avistekster, trenger ikke være representative for praksisen i andre artikler, i andre aviser, til andre tider. Funn er ikke engang nødvendigvis overførbare til de øvrige klimarelaterte artiklene i Dagbladet i 2002 og 2007. Innsamlingsalgoritmen jeg brukte (jf. 2.1.2) sørget for materiale fra alle deler av året med alle ukedager representert. Likevel kunne materiale hentet fra et annet sett datoer potensielt gi andre analytiske resultater. Materialet mitt har vist seg å være heterogent, så det er ikke utenkelig at et annet utvalg artikler kunne ha banet vei for andre konklusjoner. Spesielt for 2002 var relevante artikler så få og spredte at andre innsamlingsdatoer kunne ført til store innholdsmessige forandringer.

Om ikke vi med sikkerhet kan si at mine funn er gyldige utenfor mitt materiale, vil jeg likevel ikke anta at mitt materiale bryter veldig med tendensene i Dagbladet disse to årene. Innsamlingsmetoden fanget tross alt artiklene fra 1 av 7 ukedager årene gjennom. Heller ikke ut fra min generelle erfaring med Dagbladet som regelmessig avisleser finner jeg støtte for at tendensene i mitt materiale skulle være markant forskjellig fra Dagbladet som helhet.

Ambisjonene har uansett aldri vært å fastslå hvordan Dagbladet generelt posisjonerer sine lesere, men å vise hvordan dette *kan* bli gjort. For å produsere mine funn har jeg brukt en kombinasjon av dialogisme, relevanst teori og posisjoneringssteori. Mine erfaringer med å kombinere disse verktøyene har vært gode.

Med tanke på å vise hva avisens språkbruk *gjør*, kan mine dybdeanalyser ha noe å tilføre selv om forskningsobjektet isteden er VG og temaet det blir forutsatt kjennskap til er krigen i Irak. Om vi fastholder fokuset på Dagbladet og klimaendringene, ligger det her dessuten en generaliseringsverdi i oppgavens mulighet til å nyansere forståelser som måtte versere av det forholdet Dagbladet har til sine lesere, og forholdet avisen konstruerer mellom leserne og klimaendringene.

Muligheten til å bruke funnene i dette prosjektet, baserer seg imidlertid uansett på påliteligheten til analysene mine. Jeg har etter beste evne gjort analysene så gjennomsiktlige som mulig, og vist deg hvordan jeg har nådd tolkningene mine, for å gjøre deg i stand til å vurdere dem selv. I vedlegg A finner du dessuten en fullstendig liste over alle artiklene jeg har studert. Slik skal det være mulig også for deg å lese originaltekstene utover de utdragene jeg har valgt. Ved bruk av den oppgitte søkestrengen i 2.1.2 er du dessuten i stand til å utføre samme søk i Atekst som jeg gjorde, og derved få tilgang også til alle de treffene jeg vurderte som irrelevante. Samlet burde dette gjøre arbeidet i denne oppgaven etterprøvbart.

6.2.2 Studiens implikasjoner

I denne delen skal jeg drøfte funnene i denne oppgaven, hva de kan bety og hva de kan brukes til på ulike områder.

6.2.2.1 Forståelser av klimaendringene

Dagbladet er forbi klimaendringene i seg selv som ferskt stoff. Som oftest omhandler artiklene mulige tiltak i kampen mot endringene. Presupposisjonene i artiklene blir deretter: Det blir forutsatt en viss kjennskap til klimaendringene innenfor alle områder; hva de er, når og hvor de kommer, hvorfor de kommer, etc. Dette er å forvente av et tema som har versert i avisene en stund, og det er leservennlig for de leserne som har oppfatninger i overensstemmelse med det

som blir tatt for gitt. For andre kan det bli vanskelig å forstå de bakenforliggende årsakene til det enkelte artikler forteller om. Hvorfor er det en selvsagt god idé å bruke milliarder av kroner på å holde liv i trær på den andre siden av planeten? Og hvorfor skal jeg måtte leve med høyere drivstoffpriser på grunn av at isen smelter?

Blant Dagbladets egne redaksjonelle kjerneverdier, som jeg har fått tilgang til gjennom etikkredaktør Lars Helle, står det at «vi innrømmer leserne en viss kompetanse». Vi husker fra 3.1.2 at Ryghaug (2006) mente at nordmannens kompetanse i vitenskapelige spørsmål i første rekke stammer fra dagspressen. Samtidig har ikke jeg funnet nevneverdige forskjeller mellom det som ble tatt for gitt i 2007, og det som ble tatt for gitt i 2002. Hvor kommer så denne kompetansen fra?

Et mulig svar er at den likevel kommer fra andre artikler, bare ikke nødvendigvis særlig eldre artikler. I denne oppgaven har det vært et sentralt funn at det kan være stor variasjon mellom artiklene angående hvilke oppfatninger som blir tatt for gitt, innenfor et tidsrom langt mindre enn fem år. Dette er i grunnen ikke spesielt oppsiktsvekkende, ettersom det er forskjellige journalister som står bak artiklene. Man kan heller ikke forvente at en avisredaksjon, som skal produsere langt over hundre artikler for dagen, skal ha og slavisk følge retningslinjer for hvilken informasjon det er på tide å ta for gitt om ethvert tema.

Når det er sagt, har denne usystematiske praksisen sine konsekvenser. Selv om implisitt informasjon i én artikkel har vist seg å gjerne være eksplisitt i en annen, har vi også sett at dette ikke trenger være tilfelle. En aldri forklart drivhuseffekt var det klart tydeligste eksemplet på dette i mitt materiale. En annen konsekvens er at antagelser fra én artikkel kan si imot antagelser i en annen, som når klimaendringene både er nåværende og kommende, eller både spesielt ille og mindre farlig for nordmannen. Om leseren går inn i med visse spørsmål, kan dermed forskjellige artikler gi henne forskjellige svar. I enkelte lesesituasjoner kan det – og vil det – bli forvirring. Det kan bli vanskelig for leseren å danne seg og styrke visse antagelser om klimaendringene, om disse antagelsene får støtte og møter motbør om hverandre. Kanskje var det på bakgrunn av slike erfaringer deltagerne hos Næss & Ryghaug (2007:81) klaget på «for dårlige forklaringer på bakgrunnen for klimapåstandene»?

Det vil være utopisk å tro at man skal få bukt med dette problemet. Samtidig håper jeg at journalister eller andre som arbeider med lignende problemstillinger kan bruke denne studien som utgangspunkt for refleksjon og diskusjon rundt egne erfaringer. Like stor tro som jeg har på at avismedarbeidere er bevisste på

at de presenterer *noe* og tar noe *annet* for gitt, har jeg tro på at de likevel kan få noe ut av min studie.

Forhåpentligvis har denne studien vist hvordan aspekter ved en og samme artikkel kan bli forstått, tolket eller brukt på vidt forskjellige måter. Ulike lesere leser ulikt. Vi leser på ulik måte, ser etter ulike ting, og vi kan og mener ulike ting fra før. Det er vanskelig, for ikke å si umulig, å skrive for alle. Det lar seg ikke gjøre at artikler blir optimalt relevante (jf. 4.2) for alle, men kan de bli relevante *nok*? Hvordan skal man, samtidig som man tar hensyn til de faste leserne, kunne løfte inn en leser som ikke har fått med seg det grunnleggende som gjerne tas for gitt i nye artikler om fenomenet?

Da forsvinningsaken i Portugal – etter hvert omtalt som Madeleine-saken – raste som verst i 2007, skjedde det mye på kort tid, og som med klimaendringene kunne ikke alt gjenfortelles i hver nye artikkel. Da, som i mange andre slike saker som går over lengre tid, brukte Dagbladet fra tid til annen en faktaboks med tittelen «Følg saken», som kort oppsummerte hva saken dreide seg om – en slags «dette har hendt» for de uinnvidde. Hvorfor er dette så fraværende i nyheter om klimaendringene¹? Har det sin pragmatiske forklaring, at endringene ansees som for kompliserte til å bli forklart tilstrekkelig i en liten boks? Eller har det med forventningene til leseren å gjøre, at man etter så store mengder artikler om temaet regner med at leseren har fått med seg det aller mest elementære? Eller er kanskje drivhuseffekten systematisk presupponert fordi man forutsettes å ha lært om den i grunnskolen?

Det er slett ikke uvanlig, verken i papiravisen eller på Internett, at Dagbladet benytter seg av faktabokser med utdypende informasjon eller oppsummeringer av utviklingen i en sak. På bakgrunn av mitt prosjekt kan det å implementere flere slike også i artikler om klimaendringer se ut til å være en mulighet til å invitere også ferskere lesere inn i klimadiskursen, uten å forringe leseopplevelsen til de av leserne som *har* den kompetansen Dagbladet innrømmer dem.

6.2.2.2 Forståelser av nordmannen

Denne studien fant at selv om artiklene i Dagbladet posisjonerer leseren som en av skurkene som bidrar til klimaendringene, er dette like fullt et ansvar som

¹I Atekst ligger undersøker og også faktabokser som egne saker, og det er derfor teknisk mulig at enkelte artikler i materialet mitt har hatt slike faktabokser uten at søkestrengen min (jf. 2.1.2) fanget disse opp. Jeg anser likevel dette som lite sannsynlig, da jeg vil forvente at en faktaboks som skal sammenfatte klimaendringene inneholder ord som ville gitt treff i mine søk.

hviler på skuldrene til våre politikere. Enkeltpersonen, altså leseren, er i første rekke en person som ønsker å være miljøvennlig, men som blir motarbeidet av de samme politikernes mangel på tiltak som gjør det enkelt og økonomisk gunstig å utføre heltedige handlinger, altså redusere utslipp av drivhusgasser. Om slike «klimavennlige» handlinger skulle koste mer penger eller mer arbeid enn alternativene, posisjoneres disse handlingene som utilgjengelige i praksis.

Dette samsvarer med tidligere studier som er gjort på andre områder. I studien til Næss & Ryghaug, som tar utgangspunkt i gruppeintervjuer med 63 nordmenn om hvordan de selv oppfatter klimaendringene, beskrives det som blir kalt komfortkulturen:

en type kultur der et komfortabelt liv er forventet og tatt for gitt. Mange mener de har fortjent «å unne seg» visse goder, i tillegg til å ha et praktisk og lettvent hverdagsliv (Næss & Ryghaug 2007:65).

Denne komfortkulturen ser ut til å prege også mitt materiale, hvor det er underliggende – og underforstått – at pengene våre skal vare lengst mulig, og at vi skal ha det lettest mulig. I Dagbladet er det en selvfølge at klimaendringene eksisterer og er vår skyld, men det er en like stor selvfølge at vi i Norge skal kunne leve videre som vi har gjort uten at klimaendringene skal gå på bekostning av livskvaliteten vår. Samtidig som at det er politikerne vi har valgt som skal rydde opp på våre vegne, kan det være et problem for oss når de innfører tiltak som er forsøk på det. Slik posisjoneres forslag til løsning på klimaproblemet som det umiddelbart mest alvorlige problemet for nordmannen.

Posisjoneringene av nordmannens forbeholdne vilje til handling og oppfatning av et snevert handlingsrom, går hånd i hånd med hvordan folk selv oppga dette hos Næss & Ryghaug (2007) og Ryghaug (2008). Funnene stemmer også overens med undersøkelsen til Erling Holden (2005). Vi husker at miljøvennlige handlinger syntes utilgjengelige for hans deltagere grunnet en følelse av maktesløshet og en trang til frihet. Jeg kjenner igjen flere av fremstillingene hos Holden fra mitt eget materiale. Heller ikke i Dagbladet er det lagt opp til at enkeltpersonen skal løse problemet; det er i politikken svaret ligger. Samtidig støtter også Dagbladets artikler opp om vår rett til å leve behagelig og fritt, uten å måtte legge tøyler på oss selv i miljøets navn.

At både Holden (2005) og Næss & Ryghaug (2007) finner lignende konstruksjoner av nordmannen som det jeg har funnet, kan gi støtte til mine konklusjoner. Samtidig antyder mitt prosjekt at oppfatningene til deltagerne i disse studiene

ikke er løsrevet fra samfunnet de befinner seg i. Hvordan de opplever tilværelsen i møtet med miljøproblemer av typen klimaendringer, samsvarer langt på vei med hvordan Dagbladet konstruerer denne tilværelsen.

Det er vanskelig å skulle si hva dette innebærer. Kanskje blir vi påvirket av mediene vi forbruker, kanskje er det like mye mediene som påvirkes av samfunnet de skildrer og er en del av. Selv har jeg tro på at denne koblingen er sammensatt, og at påvirkning går i begge retninger. Studier som spesifikt undersøker sammenhengen mellom oppfatninger i media og hos folk, kan bidra til å skape en bredere forståelse rundt dette fenomenet.

Om vi ser min studie i sammenheng med de nevnte, virker likevel følgende klart: Klimadiskursen ser i Norge ut til å bli påvirket av og forhandlet gjennom en forbrukerdiskurs. Trusselen om klimaendringer blir forsøkt håndtert gjennom en komfortkultur, en kombinasjon som vi har sett kan gjøre det vanskelig å fremme konkrete, tilgjengelige handlingsforslag for den enkelte.

Dermed er det lite som maner leseren av Dagbladet til handling. Samtidig som det fremstår som vanskelig for oss å gjøre noe før politikerne sørger for lønnsomme og lettvinne muligheter, posisjonerer Dagbladet klimaendringene i grove trekk som fjerne og relativt uproblematisk for nordmannen. Mens det blir luksusproblemer «her», blir det generelt bare mer nød og elendighet «der».

6.2.3 Videre forskning

Med den tid og de ressurser som er til rådighet innenfor rammene til en masteroppgave, har det vært umulig å favne alt det interessante som har dukket opp i arbeidet med artiklene. Til sist skal jeg nå derfor komme med noen forslag til fremtidige studier. Enkelte av forslagene har vokst ut fra ideer jeg har fått underveis om hva som også kunne vært gjort. I tillegg kommer noen forslag som bygger videre på det arbeidet som er gjort i denne oppgaven.

Jeg nevnte allerede i 6.2.2.2 at det hadde vært interessant å se nærmere på **forholdet mellom nordmenns oppfatninger vedrørende klimaendringene, og de medieaktørene de anvender**. Sammenhengen mellom hvordan media presenterer en sak og hvordan vi oppfatter denne saken, er uhyre spennende. Forskning på dette kan synliggjøre viktigheten av hvordan nyhetsprodusentene presenterer sakene sine. Et slikt prosjekt bør gjøre bruk av både språkvitenskapelige mikroanalyser (av typen som er gjort i denne oppgaven) og intervjuer med faktiske mediebrukere.

Da det etter hvert viste seg at forskjellen mellom artikler fra 2002 og 2007 slett ikke var så stor som jeg hadde forventet, begynte jeg å vurdere andre muligheter for sammenlignende analyser. Det var ikke rom for å bytte i mitt prosjekt, men jeg fikk noen ideer som er verdt å nevne. Fremfor å sammenligne to tidsperioder, slo det meg som interessant å **sammenligne to avisprodusenter**. Her er det for eksempel mulig å studere to aviser med noenlunde samme lesersegment, slik gjerne Dagbladet og VG blir sammenlignet (se f.eks. Stang 2007).

Vel så interessant tror jeg det vil være å **sammenligne en riksavis med en lokalavis**. Hvordan ser det globale miljøproblemet ut lokalt? Vi så at Dagbladets klimadiskurs var dominert av rikspolitiske linjer, både innenriks og utenriks. Den slags hører i liten grad hjemme i en lokalavis, så hva, om noe, slipper gjennom av klimaendringer der? Min forventning, basert på denne oppgaven, er at det generelt vil være særdeles lite, med mindre du velger en lokalavis hvis nedslagsfelt er en bygd hvor det for eksempel er en svær, forurensende industri det foregår debatt om, eller hvor det foreligger planer om bygging av gasskraftverk.

Ellers hadde jeg gjerne lest en studie som fulgte en rekke artikler om samme tema og så på **hvordan klimaendringene ble eller ikke ble gjort relevante**. En innfallsvinkel kunne for eksempel vært private flyreiser. Samtidig som mitt materiale fremstiller leseren som en som skjønner at det er uheldig å fly, forteller Dagbladet også om nye eksotiske reisemål du bare må unne deg en ferie til. Det lot seg ikke gjøre for meg å forfølge dette i særlig grad, fordi den søkestrengen jeg hadde valgt på grunnlag av mine forskningsspørsmål nettopp *ikke* skulle fange opp artikler som ikke berører klimaendringene. Ut fra en slik studie kunne man ha drøftet fra et annet perspektiv enn mitt i hvilken grad og hvorfor klimaendringene fremstår som et lite presserende problem.

Det gjenstår mye spennende forskning på dette området. Oppdateringer på viktige tema, enten det er klimaendringer, konflikter eller politikk, vil for de fleste av oss komme i første rekke gjennom massemedia, enten det er direkte eller i samtale med andre som har lest eller hørt eller sett noe i media. Hvordan mediene konstruerer virkeligheten, er derfor et spesielt viktig forskningsfelt å sette søkelys på, ikke nødvendigvis for å heve pekefingeren mot medias praksiser, men for forstå bedre hvordan media henger sammen med samfunnet. Denne oppgaven er bare en liten brikke i det store puslespillet, men det *er* en brikke, like fullt.

Tillegg A

Liste over artikler i materialet

2002

- ▶ 7.1.02 GASSKRAFTVERK BLE «ENERGIANLEGG»
- ▶ 7.1.02 FRIHET OG PERSONLIG ANSVAR
- ▶ 5.3.02 120 MISTER JOBBEN VED ODDA SMELTEVERK
- ▶ 15.4.02 NEI TIL GASS – JÅ TIL VANN OG VIND¹
- ▶ 19.6.02 ARNE NÆSS VIL VEKKE OSS FRA LIKEGYLDIGHETEN:
–REGNSKOGEN TRENGER DEG
- ▶ 27.6.02 FEM ÅRS MILJØKAMP MOT SLUTTEN
- ▶ 7.8.02 STEIKE FOR EN SOMMER!
- ▶ 15.8.02 DRESDENS TUR
- ▶ 15.8.02 FRYKTER MILJØKATASTROFE
- ▶ 23.8.02 SMÅ KLIMAENDRINGER KAN TRUE TORSKEN
- ▶ 23.8.02 BELEIRER JOHANNESBURG
- ▶ 31.8.02 IKKE-LØSNING OM KLIMA
- ▶ 3.10.02 MÅ BRUKE 30,7 OLJEMILLIARDER I STRAMT BUDSJETT
- ▶ 19.10.02 MULIG GJENNOMBRUDD FOR CO₂-LAGRING
- ▶ 15.12.02 KREVENDE KUNST
- ▶ 16.12.02 –HJELP FOLK MED STRØMMEN
- ▶ 24.12.02 SPILLER GRATIS I LA

¹På nett som NORDMENN MOT GASSKRAFTVERK

2007

- ▶ 1.1.07 STATEN KJØPER KLIMAKVOTER FOR ANSATTE PÅ FLYREISE
- ▶ 1.1.07 –2007 BLIR TIDENES VARMESTE ÅR
- ▶ 9.1.07 ENOKSEN: –STØTTEN TIL STRØMSPARING BLIR VARIG
- ▶ 9.1.07 –KLIMAENDRINGER KAN GJØRE BYGÅRDER TIL RASFELLER
- ▶ 17.1.07 SNØEN KOMMER I SØR
- ▶ 17.1.07 JENS STOLTENBERG VIL MILJØRENSE KINA
- ▶ 17.1.07 BLÅSER OPP TIL DYRERE FORSIKRING:
NATURSKADER FOR 415 MILLIONER I 2006
- ▶ 25.1.07 LITE APPLAUS FOR BUSH
- ▶ 25.1.07 VI ER OLJEMISBRUKERE
- ▶ 2.2.07 VILLE BETALE FORSKERE FOR Å SVEKKE KLIMARAPPORTEN
- ▶ 2.2.07 –MÅ LEGGE PRESS PÅ MYNDIGHETENE
- ▶ 2.2.07 «BLIR DET LEVELIG PÅ JORDA I 2060?»
- ▶ 2.2.07 –DET HASTER MED TILTAK
- ▶ 2.2.07 SLIK PÅVIRKES NORGE
- ▶ 2.2.07 KLIMAET BLIR VARMERE OG VILLERE²
- ▶ 2.2.07 LO VILLE GÅ LENGER ENN BJØRNØY
- ▶ 2.2.07 KLOKKENE RINGER FOR KLIMAET
- ▶ 2.2.07 FULL RETRETT:
HALVORSEN ER EGENTLIG ENIG MED BJØRNØY
- ▶ 10.2.07 OBAMA ERKLÆRER SEG SOM PRESIDENTKANDIDAT
- ▶ 10.2.07 VI VIL IKKE FLY MINDRE
- ▶ 10.2.07 PRØV NOE NYTT
- ▶ 18.2.07 GISKE LOVER STØTTE TIL NYTT RALLY NORGE
- ▶ 19.2.07 MILJØVENNLIGE OG TEKNOLOGISKE TRONDHEIM
- ▶ 27.2.07 HYBRID ELLER BIO? JA TAKK, BEGGE DELER
- ▶ 15.3.07 VARMESTE VINTER NOENSINNE
- ▶ 15.3.07 EKSPERTER OM KLIMATILTAKENE: –TIDENES MILJØBLØFF
- ▶ 23.3.07 NORGE TAPER KAPPLØPET
- ▶ 23.3.07 KNUT SIER HEI!
- ▶ 17.4.07 SLIK SKAL VI FÅ FLERE MILJØBILISTER
- ▶ 17.4.07 MÄRTHA LOUISE OPPTRER PÅ FESTIVAL
- ▶ 25.4.07 STATSMINISTER MED OLJEFYRING
- ▶ 25.4.07 VÆR-SIRI BLIR KLIMA-SIRI:
I GÅR STARTET HUN MED KAFFEBESØK HOS JENS
- ▶ 25.4.07 FLYKTER 200 MIL FRA POLLENPLAGEN
- ▶ 3.5.07 –KAN IKKE GJØRE DE BILLIGSTE TINGENE FØRST

²På nett som DETTE SKJER MED KLIMAET

- ▶ 3.5.07 SYKLE TIL JOBBEN 2007 ER I GANG
- ▶ 11.5.07 GRO SLÅR TILBAKE MOT SIV
- ▶ 11.5.07 TONY BLAIRS ETTERFØLGER
- ▶ 11.5.07 GRØNN KOFFERT
- ▶ 11.5.07 VIL PRESSE STATOIL TIL RENSING
- ▶ 27.5.07 KAN FÅ KRAFT FRA TIDEVANN
- ▶ 5.6.07 –HAR GJORT GANSKE LITE EGENTLIG
- ▶ 5.6.07 FRA STATOIL TIL STATSOL³
- ▶ 5.6.07 –PRØVER Å STYRE HELE VERDEN
- ▶ 5.6.07 –IKKE UMORALSK Å KJØPE KVOTER⁴
- ▶ 21.6.07 ADVARER JENS MOT FEIGE KLIMAKUTT:
–HOLD SKOGEN UNNA
- ▶ 29.6.07 –DISTRIKTSPOLITIKKEN ER MILJØFIENDTLIG
- ▶ 29.6.07 ADVARSEL: SUPER-GIFTIGE MANETER!
- ▶ 7.7.07 SYNGER FOR KLIMAFORANDRINGER
- ▶ 7.7.07 LIVE EARTH-KONSERT I WASHINGTON
- ▶ 7.7.07 REFSER GLOBAL MILJØMØNSTRING
- ▶ 7.7.07 –KLIMAET AVGJØR IKKE VALGET
- ▶ 7.7.07 HELGA SETTES PÅ PRØVE
- ▶ 7.7.07 JENS OG SIV DRAR I GANG TV-VALGET
- ▶ 15.7.07 SVØMTE ÉN KILOMETER I ISKALDT NORDPOL-VANN
- ▶ 24.7.07 –HVA MENER DERE OM HOMOFILE EKTESKAP?
- ▶ 17.8.07 EN HUNDRELAPP FOR LYNTOG
- ▶ 25.8.07 –HAR LAGET VERDENS STØRSTE OPPFINNELSE
- ▶ 11.9.07 SV-LEDERE ÅPNER FOR STATSRAÅDSBYTTE
- ▶ 11.9.07 BJØRNØY BLIR SITTENDE
- ▶ 11.9.07 23.23 VAR FESTEN OVER
- ▶ 11.9.07 HALVORSEN HALVERT
- ▶ 11.9.07 AL GORE SKRIVER NY KLIMABOK
- ▶ 11.9.07 BILFEST OG MILJØSHOW
- ▶ 27.9.07 VIL HA RAMPETE SV-STATSRÅDER
- ▶ 27.9.07 VURDERER PRISKUTT PÅ FLYREISER I SØR-NORGE
- ▶ 5.10.07 I DAG LEGGER HUN FRAM STATSBUDDSJETTET
- ▶ 5.10.07 PISK OG GULRØTTER FOR MILJØET
- ▶ 5.10.07 ØKER AVGIFTENE PÅ Å FLY
- ▶ 13.10.07 NORGE PÅ UTSLIPPSTOPPEN
- ▶ 22.10.07 –ERLING FOSSEN BURDE LESE DEN!
- ▶ 22.10.07 FRONTLINJA I KLIMAKRIGEN

³På nett som VIL INVESTERE 30 MILLIARDER ÅRLIG

⁴På nett som TOPPSJEFEN I FNS KLIMAPANEL: –IKKE UMORALSK Å KJØPE KVOTER

- ▶ 22.10.07 POSITIVE PETTER
- ▶ 22.10.07 FYRER LØS MOT NORSK MILJØHELT
- ▶ 22.10.07 HAGA SATSER PÅ HAVET
- ▶ 22.10.07 FOLKEPARTIET VINNER VALGET I SVEITS
- ▶ 30.10.07 AKSJONISTER STOPPER REGNSKOGSHOGST
- ▶ 30.10.07 VIL SI OPP EØS-AVTALEN FOR Å SIKRE REGJERINGENS
«MÅNELANDING»
- ▶ 30.10.07 –HAGA MALER EU-FANDEN PÅ VEGGEN
- ▶ 30.10.07 SIV LEI AV Å FLOTTE SEG FOR ERNA
- ▶ 7.11.07 –MIN RESPEKT FOR OLAF HAR ØKT
- ▶ 15.11.07 –ABSURD MOTSETNING
- ▶ 23.11.07 –NORGE EN SINKE PÅ KREFT
- ▶ 23.11.07 HOWARD PÅ VIKENDE FRONT
- ▶ 1.12.07 RYDDET PASS FOR NOBEL-FEST
- ▶ 1.12.07 KLIMASPLEISING
- ▶ 9.12.07 TRE MILLIARDE HVERT ÅR TIL REGNSKOGEN
- ▶ 9.12.07 TROR ANDRE LAND VIL FØLGE ETTER
- ▶ 9.12.07 –JEG ER ABSOLUTT FORNØYD MED SVARENE,
SIE REPORTER GEORGE (13)
- ▶ 9.12.07 –GORE PÅVIRKER USAS NESTE PRESIDENT
- ▶ 9.12.07 –DERE MÅ GJØRE STORE KUTT HJEMME UANSETT
- ▶ 9.12.07 –INGEN TAR HAUGE ALVORLIG
- ▶ 9.12.07 –PÅ KANTEN AV REGJERINGSKRISE
- ▶ 9.12.07 HER SKAL NASJONALSKATTENE LAGRES
- ▶ 9.12.07 BRINK TIL MOLDE
- ▶ 10.12.07 HER BLIR DE HYLLET
- ▶ 10.12.07 BLE INSPIRERT AV GORE
- ▶ 10.12.07 IDRETTS-NORGE VIL HA MILJØ-ARBEIDER
- ▶ 10.12.07 –VI ER INNE I ELLEVTE TIME
- ▶ 10.12.07 GRO LIKTE IKKE SPØRSMÅL OM PEPSI
- ▶ 10.12.07 4000 BARN MØTTE GORE OG PACHAURI
- ▶ 10.12.07 –DETTE GJELDER VÅR SIVILISASJONS OVERLEVELSE
- ▶ 10.12.07 KAN BERGE REGNSKOG TOLV GANGER NORSKE UTSLIPP
- ▶ 18.12.07 FRP TROR MONGSTAD BLIR UTSATT
- ▶ 18.12.07 VIL SLIPPE UT CO2 FRA MONGSTAD
- ▶ 18.12.07 –LØFTEBRUDD
- ▶ 18.12.07 VEBJØRN SANDS ISBRU ER FERDIG⁵
- ▶ 18.12.07 TILDELT SELVAAGPRISEN
- ▶ 18.12.07 –NORGE ER FOR LITE

⁵På nett som SANDS ISBRU ER FERDIG

- ▶ 26.12.07 NY MÅLING: FORTSATT NEI-JUBEL
- ▶ 26.12.07 SOLA TRUER SATELLITTENE

Bibliografi

Allern, Sigurd (2001), *Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser*, IJ-forlaget, Kristiansand.

Andenæs, Ellen (2007), «Snakk om kjønn og etnisitet. Teoretiske utgangspunkt og analytiske grep», i Britt-Louise Gunnarsson, Sonja Entzenberg og Maria Ohlsson (red.): *Språk och kön i nutida och historiskt perspektiv. Studier presenterade vid Den sjätte nordiska konferensen om språk och kön, Uppsala 6-7 oktober 2006*, Swedish Science Press, Uppsala, s. 275–286.

Boykoff, Maxwell T. & Jules M. Boykoff (2007), «Climate change and journalistic norms: A case-study of us mass-media coverage», *Geoforum* 37, s. 1190–1204.

Boykoff, Maxwell T. & S. Ravi Rajan (2007), «Signals and noise. Mass-media coverage of climate change in the USA and the UK», *European molecular biology organization* 8(3), s. 207–211.

Brown, Gillian & George Yule (1983), *Discourse analysis*, Cambridge University Press, Avon.

Cameron, Deborah, Elizabeth Frazer & Penelope Harvey (1992), *Researching language: Issues of power and method*, Routledge, London.

Dagbladet (2008), «Mediehuset Dagbladet», lysbildepresentasjon for potensielle annonsører. Hentet 1. april 2008 fra [http://78.41.136.37/cms/annone/mm.nsf/lupGraphics/Kundepresentasjon%20Dagbladet%2008_1.ppt/\\$FILE/Kundepresentasjon%20Dagbladet%2008_1.ppt](http://78.41.136.37/cms/annone/mm.nsf/lupGraphics/Kundepresentasjon%20Dagbladet%2008_1.ppt/$FILE/Kundepresentasjon%20Dagbladet%2008_1.ppt).

Dokk Holm, Erling (2007), «Resirkulert klimadebatt», *Samtiden* 3/07, s. 90–102.

Dor, Daniel (2003), «On newspaper headlines as relevance optimizers», *Journal of pragmatics* 35, s. 695–721.

Eide, Martin (1992), *Nyhetens interesse. Nyhetsjournalistikk mellom tekst og kontekst*, Universitetsforlaget, Oslo.

- Fairclough, Norman (1992), *Discourse and social change*, Polity press, Cambridge.
- Fairclough, Norman (1995), *Media discourse*, Edward Arnold, London.
- Fossen, Christian & Katrine Adair (2007), «Mediekurs for forskere og dr.gradsstudenter», kursmaterieell fra Informasjonsavdelingen ved NTNU.
- Hannigan, John (2006), *Environmental sociology*, 2. utgave, Routledge, London.
- Harré, Rom & Nikki Slocum (2003), «Disputes as complex social events: On the uses of positioning theory», i Rom Harré og Fathali Moghaddam (red.): *The self and others. Positioning individuals and groups in personal, political, and cultural contexts*, Praeger publishers, USA, s. 123–136.
- Holden, Erling (2005), «En rett og to vrange... Tre teser om miljøholdninger og husholdningenes forbruk», *Sosiologisk tidsskrift* 13, s. 261–286.
- Hågvar, Yngve Benestad (2007), *Å forstå avisa*, Fagbokforlaget, Bergen.
- Linell, Per (1998), *Approaching dialogue. Talk, interaction and contexts in dialogical perspectives*, John Benjamins, Amsterdam.
- Linell, Per & Daniel Persson Thunqvist (2003), «Moving in and out of framings: activity contexts in talks with young unemployed people within a training project», *Journal of Pragmatics* 35, s. 409–434.
- Mathismoen, Ole (2007), *Klima. Hva skjer*, Font, Nesøya.
- Medienorge (2008a), «Daglig dekning for nettaviser», statistikk fra TNS Gallups mediebruksundersøkelse. Hentet 1. april 2008 fra <http://medienorge.uib.no/?cat=statistikk&medium=avis&queryID=253>.
- Medienorge (2008b), «Lesertall for norske aviser», statistikk fra TNS Gallups mediebruksundersøkelse. Hentet 1. april 2008 fra <http://medienorge.uib.no/?cat=statistikk&medium=avis&queryID=273>.
- Miller, M. Mark & Bonnie Parnell Riechert (2000), «Interest group strategies and journalistic norms: News media framing of environmental issues», i Stuart Allan, Barbara Adam og Cynthia Carter (red.): *Environmental risks and the media*, Routledge, London, kapittel 2, s. 45–54.
- Næss, Robert & Marianne Ryghaug (2007), «Nye energiholdninger? Når komfortkulturen møter klimatrusselen», i Margrethe Aune og Knut H. Sørensen (red.): *Mellom klima og komfort. Utfordringer for en bærekraftig energiutvikling*, Tapir akademisk forlag, Trondheim, s. 65–83.
- Rommetveit, Ragnar (1974), *On message structure*, John Wiley & Sons, Bristol.

- Ryghaug, Marianne (2006), «Some like it hot. Konstruksjon av kunnskap om klimaendringer i norske aviser», *Norsk medietidsskrift* 3/06, s. 197–219.
- Ryghaug, Marianne (2008), «Dialog og dekonstruksjoner av vitenskap. Allmennhetens forståelser av klimaproblemet», i Knut H. Sørensen, Helen J. Gansmo, Vivian A. Lagesen og Eva Amdahl (red.): *Vitenskap som dialog – kunnskap i bevegelse*, Tapir akademisk forlag, Trondheim.
- Sarangi, Srikant (2006), «The conditions and consequences of professional discourse studies», i Richard Kiely, Gerald Clibbon og Pauline Rea-Dickins (red.): *Language, culture and identity in applied linguistics*, Equinox, London, kapittel 12.
- Scheuer, Jann (2005), *Indgange til samtaler: samtaleanalyse som konversationsanalyse, dialogisme og kritisk diskursanalyse*, Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag, København.
- Simons, Mandy (2005), «Presupposition and relevance», i Zoltán Szabó (red.): *Semantics versus Pragmatics*, Oxford University Press, UK, s. 329–355.
- Sperber, Dan & Deirdre Wilson (1995), *Relevance. Communication & cognition*, 2. utgave, Blackwell publishers, UK.
- Stang, Edda (2007), *Fremstillinger av barnevern i løssalgspresen. En innholdsanalyse av artikler om barnevern i VG og Dagbladet*, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, Oslo.
- Svennevig, Jan (2001), *Språklig samhandling*, Cappelen Akademisk Forlag, Oslo.
- Trondheim Energi (2007), «Klimatrussel og forsyningssikkerhet i Midt-Norge», seminar 4. desember 2007.
- van Dijk, Teun A. (1977), *News as discourse*, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey.
- van Langenhove, Luk & Rom Harré (1999), *Positioning theory*, Blackwell publishers, Oxford.
- Veum, Aslaug (2002), «Journalistiske tekster – røyndom i miniformat?», i Johan L. Tønnesson (red.): *Den flerstemmige sakprosaen*, Fagbokforlaget, kapittel 6, s. 137–165.
- Wilson, Kris M. (2000), «Communicating climate change through the media: Predictions, politics and perceptions of risk», i Stuart Allan, Barbara Adam og Cynthia Carter (red.): *Environmental risks and the media*, Routledge, London, kapittel 13, s. 201–217.